

Informazioni su questo libro

Si tratta della copia digitale di un libro che per generazioni è stato conservata negli scaffali di una biblioteca prima di essere digitalizzato da Google nell'ambito del progetto volto a rendere disponibili online i libri di tutto il mondo.

Ha sopravvissuto abbastanza per non essere più protetto dai diritti di copyright e diventare di pubblico dominio. Un libro di pubblico dominio è un libro che non è mai stato protetto dal copyright o i cui termini legali di copyright sono scaduti. La classificazione di un libro come di pubblico dominio può variare da paese a paese. I libri di pubblico dominio sono l'anello di congiunzione con il passato, rappresentano un patrimonio storico, culturale e di conoscenza spesso difficile da scoprire.

Commenti, note e altre annotazioni a margine presenti nel volume originale compariranno in questo file, come testimonianza del lungo viaggio percorso dal libro, dall'editore originale alla biblioteca, per giungere fino a te.

Linee guide per l'utilizzo

Google è orgoglioso di essere il partner delle biblioteche per digitalizzare i materiali di pubblico dominio e renderli universalmente disponibili. I libri di pubblico dominio appartengono al pubblico e noi ne siamo solamente i custodi. Tuttavia questo lavoro è oneroso, pertanto, per poter continuare ad offrire questo servizio abbiamo preso alcune iniziative per impedire l'utilizzo illecito da parte di soggetti commerciali, compresa l'imposizione di restrizioni sull'invio di query automatizzate.

Inoltre ti chiediamo di:

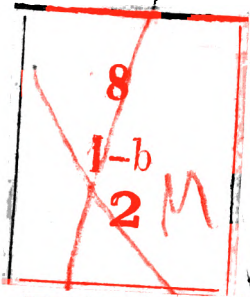
- + *Non fare un uso commerciale di questi file* Abbiamo concepito Google Ricerca Libri per l'uso da parte dei singoli utenti privati e ti chiediamo di utilizzare questi file per uso personale e non a fini commerciali.
- + *Non inviare query automatizzate* Non inviare a Google query automatizzate di alcun tipo. Se stai effettuando delle ricerche nel campo della traduzione automatica, del riconoscimento ottico dei caratteri (OCR) o in altri campi dove necessiti di utilizzare grandi quantità di testo, ti invitiamo a contattarci. Incoraggiamo l'uso dei materiali di pubblico dominio per questi scopi e potremmo esserti di aiuto.
- + *Conserva la filigrana* La "filigrana" (watermark) di Google che compare in ciascun file è essenziale per informare gli utenti su questo progetto e aiutarli a trovare materiali aggiuntivi tramite Google Ricerca Libri. Non rimuoverla.
- + *Fanne un uso legale* Indipendentemente dall'utilizzo che ne farai, ricordati che è tua responsabilità accertarti di farne un uso legale. Non dare per scontato che, poiché un libro è di pubblico dominio per gli utenti degli Stati Uniti, sia di pubblico dominio anche per gli utenti di altri paesi. I criteri che stabiliscono se un libro è protetto da copyright variano da Paese a Paese e non possiamo offrire indicazioni se un determinato uso del libro è consentito. Non dare per scontato che poiché un libro compare in Google Ricerca Libri ciò significhi che può essere utilizzato in qualsiasi modo e in qualsiasi Paese del mondo. Le sanzioni per le violazioni del copyright possono essere molto severe.

Informazioni su Google Ricerca Libri

La missione di Google è organizzare le informazioni a livello mondiale e renderle universalmente accessibili e fruibili. Google Ricerca Libri aiuta i lettori a scoprire i libri di tutto il mondo e consente ad autori ed editori di raggiungere un pubblico più ampio. Puoi effettuare una ricerca sul Web nell'intero testo di questo libro da <http://books.google.com>

fol. 100

2-50

Joseph W. Camisia

~~8-7-52~~

EPISTOLICARVM
QVAESTIONVM
LIBRI II.

Quibus multa scitu digna, quæ antea
incognita erant, doctissimè
explicantur.

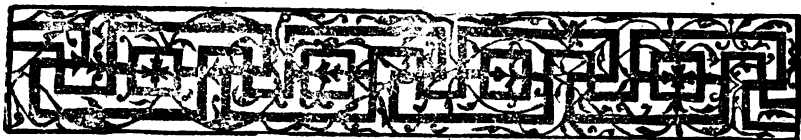

BIBLIOTECA NAZ.
ROMA
OTTORIO MARIANI

MEDIOLANI.
Ex Typis Francisci Moschenij.
M D LXIII.

CLAR.^{mo} ET EXCELL.^{mo}
VIRO IULIANO GOSELINO
Primario à Secretis Catholice
Regiæ Maiestatis, in Pro-
uincia Mediolan.

Franciscus Moschenius Typographus. S. D. P.

Mnes illi, Goseline vir sapien-
tissime, atq; humanissime, qui
singulari aliqua significatione
declarare volūt, qua obseruā-
tia superiores colant, quoue
amore homines liberali do-
ctrina politissimos prosequantur: nec id ipsi,
vel ingenij tarditate, vel fortunæ iniuria, per
se aſsequi posse confidunt: aliorum lucubra-
tionibus in ea re perficienda, ac monumentis
vti coguntur. quorum in numero ego etiam
& haberi, & poni haud immeritò possum,
qui, cùm nihil, vel admodum parum me præ-
stare posse intelligam, ad alios esse confugien-
dum existimaui: vt tandem aliquando experi-
rer, an possem tibi aliqua saltē ex parte osten-
dere, quam tuorum in me beneficiorum me-
A 2 moriam,

moriã, semper retinuerim: quantiq̃ sint apud me istæ eximiæ, pulcherrimæque virtutes, quas tibi tuo illustri, atq̃ excellenti ingenio cum summa laude comparasti. Quamobrẽ tibi nunc mitto Maioragij illius eruditissimi, & eloquentissimi viri duos Epistolarum libros, omni suauitate, omniq̃ doctrina repletos: quos mihi Primus Comes, vir sanè bonus, atque perofficiosus summa liberalitate largitus est. ego autẽ, qua soleo diligentia, vt in lucem prodirent, & in tuo nomine apparent: sedulo, ac diligenter curauì. Accipias igitur munus hoc alacri, libentiq̃ animo, quod etsi ita magnum non est, vt fortè par esset: at elegans, at mirificum est: & grauissimis verbis, sententijsq̃ plenum. nec merita tua, quæ maxima, atq̃ incredibilia sunt: sed animum meum gratissimum, & muneris ipsius excellentiam, præstantiãque respicias: ex quo & voluptatem, & fructum sine vlla dubitatione maximum percipies. Vale.

M. ANTONII MAIORAGII,
Epistolicarum quæstionum
LIBER PRIMVS.

I. Quod apud antiquos eadem fuerit lyra qua cithara.

M. Antonius Maioragius, Hieronymo
Cardano Medico. S. P. D.

VLTIS tu quidem in rebus ita excellis Cardane, vt aut neminem aut certe paucissimos hoc nostro tempore inueniri exultem, quos tecum in omni genere laudis & scientiæ conferre possimus. itaq; plurimum eruditioni doctrinæq; tuæ tribuendum esse statuo. Sed tamē ab ingeniosissimo Poëta nostro Virgilio rectissimè atq; verissimè dictum est; Non omnia possumus omnes. Quam obrem te etiam sicuti pleriq; alios, in aliqua re, quamuis doctissimus sis, interdum hallucinari verisimile est. Sicut heri vesperi, cum in familiari colloquutione dixissem apud te, in ea me esse sententia, vt credam apud veteres idem in Musicis instrumentum fuisse lyram et citharam, tu confestim hanc opinionem meam vehementer improbasti. risistiq; non mediocriter. illud addens iocel (vt opinor) gratia, me tam esse studijs meis intentum, vt neq; ea digrosam, quæ passim omnibus notissima sunt. Quis enim (inquisti) nescit lyram plectro; citharam penna siue digitis pulsari? nunquam ne circumforaneos, & circuslatores in circumfusa vulgi corona lyram tangentes, & cantantes aspexisti? nunquam ne adolecetes, ac iuuenes, perfonatos in liberalibus citharam per vicos digitis increpantes audivisti? non intelligis à lyra, citharâ (quod aiunt Musicici) *λύρα* & *κιθάρα* discrepare? Sed audi mi Cardane, quoniam heri non potui coram sententiam tibi meâ comprobare; quid est cum inter eruditos de rebus dubijs, nō ex opinione vulgi, sed probatissimorum hominū testimonijs contendendum sit, quod me ad populum, atq; imperitam multitudi-

titudinem prouoces? cur à me petis vt publicos potius errores, quam cōsensum optimorum auctorum sequar? quot vocabula vulgus immutauit, atq; deprauauit? quot in nouas uit instrumenta? neq; enim adduci possum vt credam eadē forma fuisse lyram apud antiquos, qua nostro tempore videmus. quando veterem illam ac penē diuinam musicam prorsus amisimus. Quis enim hoc tempore Dorij modi diuinum impetum nouit? quo Pythagoras ille, cōcitos ad libidinem adolescentium animos facile sedabat, & ad religionem adducebat. Quis Purygiam harmoniam intelligit, qua Magnum illum Alexandrum sepius ad bellum inflammatum a Timo heo musico tradunt. Quid Empedocles nonne tutum & incolumem ab inimicis hospitem suū musicæ artis præsidio seruauit? iam vero Terpander & Arion musicis cantionibus ciues suos à grauissimis morbis eripuerunt, illud etiam nos sacræ literæ docēt Dauidem paltorem ac Musicum cithara sua malum Dæmonem à Saule Rege procul arcere solitum. quæ quoniam hodie nulli hac molli & enervata musica qua passim vtimur, efficere possunt, verisimile est omnem instrumentorum rationem esse mutatam. Noli igitur me ad vulgum prouocare, sed audi Virgilianum Ioppam, qui cithara personat aurata docuit quæ maximus Atlas. Qui canit errantem Lunam Solisq; labores, vt intelligas doctissimos fuisse veteres illos Musicos non triuiales, quales pleriq; omnes hac nostra tempestate repeririuntur. nam apud Homerum etiam Demodocus in Aley noi conuiuio, cithara suauiter & iucundè canit, & inter procos apud eundem Homerum Phemius propter admirabilem canendi sciētiam etiam inuitus lyram pulsare cogitur, quin etiam (vt ait Horatius) cithara tacentem suscitatur musam neq; semper arcum Tendit Apollo. Sed iam ad ipsam rem aggrediamur. & apertis rationibus ostendamus eandem esse lyram & citharam. Apud Græcos auctores tria nomina reperio quæ idem omnino significare videantur. est enim Græca lingua, quod omnes intelligunt, verbis cuiusq; generis affluentissima, licet eam alicubi Cicero quasi verborum interdum inopem accusarit, vnde non iniuria fortassis à Theodoro Gaza reprehenditur, sunt autem ea quæ modo dixi nomina; lyra, cithara, Phorminx. Ac illud primo nemini dubium esse potest, quin Phorminx eadem

dem

dem sit, quæ eadē cithara dicitur, cum hoc apertissime Suidas fateatur, qui ita scribit; *Φορμιγξ, κίθαρα ἐν ἐπιγράμματι; ἢ φορμιγξ, τὰ τε τόξα καὶ ἄγκυλα δίκτυα φοιβῶν.* quod nō minus clara voce scientiarum parens Homerus *odyssææ* primo declarat. cū enim dixisset à ministro datam fuisse Pheemio citharam itatim hæc verba subiunxit; *ἢ τοι ὄγε φορμιγξ ἄνεβλάμετο καλὸν αἰδέειν.* vbi Didymus interpres seu quicumque is fuerit, *φορμιξεν* interpretatur cithara canere. patet igitur omnino citharam & Phorminga profus eandē esse. Quod si demonstrare poterimus etiam lyram eandem esse quæ Phorminx est, non erit dubitandum, quin ex Geometrica proportione lyra sit eadem quæ cithara. Sæpius enim ex te audiui vulgatissimum illud Geometrarum pronunciatum, quæ alicui tertio sunt eadem, etiam inter se conueniunt. videamus igitur an eadem lyra sit, quæ Phorminx à Græcis etiam dicitur. potuit hoc sanè Horatius nos satis docere. qui principium eius cantionis in primo libro; *Quem virū aut heroa, lyra vel acri Tibia sumis recitare Clio,* penè ad verbū ex Pindaro transtulit, sic enim ille; *ἀναξιφορμιγγες ὕμνοι τίνα θεὸν τίνα ἥρωα τίνα δ' ἀνδρα κελαιόσομεν;* satis enim aperte lyram dixit Horatius quam Pindarus Phorminga dixerat. sed ex ipsius Pindari verbis hoc etiam facilius intelligitur. nam paulo inferius ita scribit; *πρόπει τὸν αἰνησιδάμου ἐγκωμίων τε μελιῶν λυγρὰν τε τυγχάνεμεν.* hic enim Pindarus quā superius *φόρμινγα* vocarat, *lyrā* appellat. verū quia fortasse mihi facile concedes eandem esse lyram quæ Phorminx etiam dicatur, nec tamen ideo sequi contendes, vt lyra sit eadem quæ cithara. video enim tergiuersari te hac in re posse, & eo confugere vt dicas Phorminga non me, ambiguae significationis esse, qualia nostri temporis Dialectici solent æquiuoca nominare quod lyram & citharam significare possit, quamuis diuersa sint instrumenta. non patiar te diutius errare, Phorminga prætermittam, & duo tantum illa nomina discutiam de quibus hæc omnis instituta est disputatio dico igitur grauisssimorum auctorum testimonijs me probaturum lyram eandem esse quæ etiam cithara dicitur. Prætereo Pindari interpretem qui pluribus in locis lyram per citharam & cōtra solet interpretari. nam grauioribus hoc idem auctoribus affirmare possum. atq; in primis Aristophanis auctoritate, qui *Strepsidam* quēdam in *Nepulis*

bulis ita de filio suo conquerentem inducit; *περὶ ὧτων μὲν αὐτῶν τὴν λύραν λάβοντ' ἔγωγε λέωσ' ἄσαι Σιμονίδος μέλος, τὸν κύριον ὡς ἐπέχθη. ἵδ' εὐνοσ' ὡς ἀρχαῖον εἶναι ἐφασκε το κιθαρίζειν.* Primum (inquit) iussi eum lyram manu capere, atq; illam Simonidis canionem occinere, quæ ita incipit; *κυβειν ὡς ἐπέχθη* ille vero statim dixit, antiquum & obsoletum esse iam citharam tangere. Quod si diuersa eilet à lyra cithara, profecto dixisset Aristophanes, *λυγρίζειν* non autem *κιθαρίζειν*, qd enim absurdus quam si pater filio dicat; cape lyram, filius autem recusans, ita respondeat; ego citharam nolo tangere, nisi sit idem instrumentum. Præterea Xenophon in eo libro qui est de tuenda re familiari, qui æconomicus inscribitur ita inquit; *οἶδέ τις δέσποιν τῷ πρώτῳ μιν θάρονθεσ κιθαρίζειν, καὶ τὰς λύρας λυμαίνονθεσ* qui primos inquit Cithara canere discunt, ij lyras corrumpunt. Sed quid argumenta colligimus? cum liceat vno teite singulari nide, & auctoritate, Suida vincere? cuius hæc sunt verba; *κιθαρά μουςικῶν ὄργανου, ἢ ἡ λύρα*, potest ne quicquam planius aut apertius dici? Quin primo Alcibiade Socrates apud Platonem dicit Alcibiadem citharam pulsare didicisse, deinde paulo post lyra vocat, quam superius citharam appellarat. At fortasse concedes apud Græcos hæc duo nomina pro eodem instrumento capi, sed apud latinos esse distincta, quod verum esse nullo modo potest. nam Quintilianus institutionum suarū libro primo vbi de Musica verba facit, sine villo discrimine & citharæ & lyræ vocabulo vti videntur. tradit enim apud antiquos hunc morem & consuetudinem fuisse vt in conuiuijs post coenam excellentium virorum laudes ad citharā canerent. eius hæc sunt verba; & testimonio sunt clarissimi Poætæ apud quos inter regalia conuiuia laudes Heroum ac Deorum ad citharam canebantur, idem nō ita multo post ita scribit; vnde etiā ille mos vt in conuiuijs post coenam cum ferretur lyra, cuius cum se imperitū Themistocles confessus esset; vt verbis Ciceronis vtar inabitus est indoctior. Illud etiam plurimū hęc sententia nostram confirmat, quod Virgilius in sexto dixit; Threicia fretus cithara, fidibusq; canoris, & Ouidius in epistolis, Threiciam digitis increpauisse lyram. vt Virgilius citharam, Ouidius lyram ab Orpheo repertore Threiciam nominarit. dicitur enim Orpheus, Threicius sacerdos & vates, vt in sexto Aeneidos; Nec non

non Threicius longa cum veste sacerdos obloquitur nume-
ris septē discrimina vocum. Plinius in septimo tradit Am-
phionem, vel Orpheum citharæ inuentorem fuisse. Diodo-
rus in sexto laudem hanc Apollini tribuit, nonnulli Mer-
curium auctorem faciunt. sed utcunq; fit, illud quidem cer-
tè satis constat, vbiq; Phoebum apud poëtas cithara canen-
tem induci. At Macrobius primo Saturnaliū causam quæ-
rit cur Apollini septem chordarum lyra sit attributa. quod
absurdum omnino foret, nisi sit eadem lyra quæ cithata. Si-
monides ab omnibus inter lyricos poëtas numeratur què
tamen cithara solitum vti fuisse constat, nam vt in septimo
Plinius tradit, cum Terpander septem chordarum citharā
effecisset, octauam chordam Simonides addidit, nonam
Timotheus. Quid in secundo Faistorum Ouidius, nōne cla-
rissime demonstrat, nullam penitus inter lyram & citharam
esse differentiam? nam vbi de Arione Methymnæo verba
facit, primo sic eum loquentem inducit; sed liceat sumpta
pauca referre lyra. deinde paulopost cum eum refert in ma-
re defuisse, & suauissimo lyræ sonitu Delphinas commouit
se, ita ait;

Ille sedet, citharamq; tenet, preciumq; vehendi

Cantat & æquoreas carmine mulcet aquas.

Hinc est quod & à Græcis & Latinis citharæ dī vocātur qui
lyras pullant. quod satis declarat illud elegans ac facetum
Stratonici dictum; qui cum imperitum quendam citharoc-
dum lyra personantem vidisset, qui bos cognomine dice-
batur; olim (inquit) Asinus ad lyram, dici solutum est, nūc
vero, bos ad lyram rectè dici potest. Ridiculus sanè in hac
parte G. xlijs Rhodiginus, cui tu nō fortasse sine causa mul-
tum tribuis, qui cithariam & citharam ait inter se differre.
vult enim ipsa veritate compulsus, citharim quidem esse ly-
ram, verum citharam aliud instrumenti genus. sed omnino
videtur linguarum varietatem ignorasse. nam quæ cithara
cōmuni Græcorū lingua dicit, ea teste Phauorino citharis
apud Aeoles appellatur. sunt enī eius generis quā plurima
nomina quæ passim apud Græcos auctores occurrunt. vt
ab hoc verbo χάρη fit Χάρις. ἀκρη ἀκρησ. Διαμελ & Διαμελισ. ἔορ
Τι ἔορτις. ἀνλη ἀνλισ. tale igit est etiā cithara citharis, quod
apertissimè declarat Homeri interpres, qui primo Odyssæe

B

vbi

vbi sic Homerus ait; κῦρου δ' ἐν χερσὶ κίθαρῖν περιβάλλει. ἢ
 κε φημίω. sic exponit κίθαρῖν κίθαρῦν. quod approbat etiā
 ille qui Græce scripsit Etymologicon, in quo ita legitur;
 κίθαρῖς κίθαρῦς παρὰ τὸ ἰνῆτε ἢ ἰθῆσ. ἢ παρὰ τὸ κινῆν ἔσ
 ἔρωτα τοῦσ' ἀκούοντα. non est igitur dubium quin Coelius in
 errorem inciderit. quid quod alterum statim errorem haud
 scio an etiam hoc maiorem adiungit? Sic enim ait; citharis
 lyra est qua vtentes vocantur citharistæ, quos etiā λυγρόδισσ
 dicunt, at cithara est, vnde citharœdi vocantur. quibus ex
 verbis facile deprehendi potest, eum non intelligere quos
 modo citharita & citharœdus inter se distinguantur, cum
 alterum à cithari, alterum à cithara deriuari velit, quæ ver
 ba idem significare docuimus. nos autē dicimus citharœd
 dum esse, qui non tantum citharam pulsat, sed etiam cū ea
 cantat, quod pauci bene facere nouerant, ideo citharœdo
 rum nomen in honore ac precio habebatur, citharistā vero
 qui cithara sine lyra simpliciter vtitur sine cantu, quam dif
 ferentiam ponit Phauorinus, & agnoscit etiam vir eximius
 Budæus in Annotationibus suis, vbi sic ait; citharœdi qui &
 fidicines dicuntur, citharæ accinunt, citharistæ citharā tan
 tum pulant. Sed nos quamuis satis (vt opinor) superq; cau
 sam nostram probauerimus illud etiā addamus, quod huic
 rei conuenite mirifice videtur. est notissimū omnibus Græ
 corum prouerbium in homines imperitos qui ad aliquam
 rem non sunt idonei, vt A fini ad lyram dicantur. hunc titu
 lum varro cuidam Satyræ suæ teste Gellio prefixit, & quidē
 Græce hoc modo; ὄνος παρὰ λυγρῶν, quod apud Lucianum
 pluribus in locis inuenitur. quid ergo? nonne idem Lucia
 nus in Pseudologista sic ait; τὸν τοῦ δὴ τὸ τοῦ λυγρῶν. κίθαρ
 ῖς γὰρ παρὰ λυγρῶν ὄνων. videns (vt vulgo dici solet.) A finem
 cithara canere tentantem. at qui vulgo dicitur; A finus ad
 lyram. est igitur eadem lyra quæ cithara. nam quod hoc lo
 co κίθαρῖς dixit Lucianus, alibi λυγρῖς dicit. Sed iam
 omnino (vt opinor) ita confirmata est causa nostra, vt nihil
 amplius de hac re dubitari possit. Tu mi Cardane siquid est
 quod contra dici posse existimes, ad me scribas velim. Sunt
 enim eiusmodi disputationes & iucundissimæ, & vtilissimæ,
 propter quas & in legendo diligentiores euadimus, & in di
 cendo promptiores. licet enim verissimè Democritus dixe
 rit;

rit;

rit; veritatem in profundomersam esse, neq; facile quicquã percipi posse, tamen illi propius ad scopum accedunt, qui sese in iaculando frequentius exercent, neq; aurum & vniõnes inueniuntur, nisi ab ijs qui diligenter inquirunt. At disces in maioribus esse laborandum, fateor id quidem, sed tamen neq; hæc villo modo negligenda sunt, à nobis præsertim, quorum officium est, vocum vel homonymiam, vel synonymiam indagare, in quibus literatum hominem labi, errare, decipi turpissimum est. Vale.

III. *Quid ciuitatis nomine, quid vrbis contineatur, & quæ sit vtriusque vera definitio.*

M. Antonius Maioragius, Octauiano
Arcimboldo. S. P. D.

LLVSEAS heri me nimis falsè, quod hominum cõuentum iure sociatum & ad suas res tuendas sufficientem, ciuitatem esse definiuissẽm, dixerasq; hæc definitionem meam dupliciter esse vitiosam; primo quod etiam exercitus ea cõprehenderentur, qui iure sociati sunt, & res suas tueri possunt, & tamẽ (vt ais) ciuitates dici nõ possunt. deinde quod in cõmibus circundatæ ciuitates in quibus discordiæ, ac seditiones essent, hac definitione mea excluderentur, cum tamẽ eas inquis) nemo neget esse ciuitates, quamuis in eis nõ sint homines iure sociati, sed plerunq; fures & latrones. Ego vero mi Octauiane licet ingeniose nobis occurras, nihil tamen a sententia mea dimoueor, nam tuas istas rationes molli (quod aiunt) brachio, video me posse repellere. Ac primo quemlibet iustũ exercitum cuiuscunq; nationis rectissimè ciuitatem appellari posse dico, modo sit ita sociatus vt legibus atq; institutis communibus vtatur, & à se propulset iniuriam, nõ enim cum ciuitatè dicimus, domos ac mœnia significamus, sed

B 2 ipsam

ipsam ciuitum multitudinem, quæ quauis mœnibus inclusâ non sit, nihilo tamen minus erit ciuitas, nam (vt præclarè primo de Republica docet Aristoteles) ciuitatem omnè quandam esse communitatem alicuius boni gratia contentam videmus. quod si quis exercitus iure conuenerit, ad hostium iniuriam propulsandam, & res suas tuendas, quis non eam hominum societatem & quasi conspirationem, rectè ciuitatem esse dixerit? Quid enim est quod ciuitatem efficiat? annon id quod grauilissimus auctor Aristoteles tradit? τὸ ἀγαθὸν καὶ δικαίου κοινωνία. hoc est boni iustique communitas. vel quod Philosophorum Deus Plato de legibus septimo scribit; τὰ νόμιμα ἔγγραφα τε καὶ ἄγγραφα, hoc est, leges ac inituta scripta & non scripta, quæ ciuitatum esse vincula sapientissimè dicit, non igitur mœnta, non ædificia, sed iura, sed consensus, sed iustitiæ communitas ciuitatem facit. est enim homo, quod ait Aristoteles) ciuile quoddam animal, quod naturali quadam inclinatione solitudinem fugit, conuentus & consociationes diligit. ex quo fit vt naturales sint omnino ciuitates. qua ratione prudentissimus idem Philosophus concludit, fuisse ciuitates antequam domus vllæ, aut ædificia sublitterentur, quoniam non domus sed consensus hominum ciuitatem constituat. Quod etiam benè Iulius Cæsar intellexit, qui primo de bello gallico Heluetiorum exercitum ciuitatem appellat, & partem exercitus, partem ciuitatis, cuius verba libet hoc loco recitare, sic enim ait; Is pagus appellatur Tigurinus. nam omnis ciuitas Heluetiorum, in quatuor pagos diuisa est. hic pagus vnus cum domo exisset patrum nostrorum memoria L. Casium consulem interfecerat, & eius exercitum sub iugum miserat, ita siue casu, siue consilio Deorum immortalium, quæ pars ciuitatis Helueticæ insignem calamitatem populo Romano intulerat, ea princeps pœnas persoluit. Huc pertinet etiam quod in somnio Scipionis tradit Cicero; Nil enim est (inquit) illi principi Deo qui omnem hunc mundum regit, quod quidem in terris fiat acceptius quàm concilia cœtusq; hominum iure sociari quæ ciuitates appellantur. Sunt igitur ciuitates concilia cœtusq; hominum iure sociati, quamuis intra mœnta non habitent. dixi enim egregiè Lacon quidam, cum

inter

interrogaretur; cur Lacedæmoniorum vrbs muris circum-
uallata non esset, sicuti reliquæ; nõ terrea oportet esset mœ-
nia sed ferrea. constat enim ciuitatis robur in armis non in
aggeribus, quod dictum Plato de legibus sexto sic protulit;
χαλκὰ καὶ σιδηρὰ δὲν εἶναι τὰ τεύχη, καὶ μὲν ἡ γῆνα. . Quod
aut vulgo ciuitates eas appellamus q̄ sunt mœnibus septæ,
nõ propriè loquimur sed per figurâ quam Rhetores Hypal-
lagen, Grammatici Metonymiam vocant, cum id quod con-
tinet ponitur pro re quæ continetur. atq; ideo dixit Aristo-
teles vrbes quæ ex cementis & lapidibus constant, nõ pro-
priè ciuitates appellari, quoniam construuntur & destru-
untur, sed ἀμυνώσασ, idest ambigua significatione, vel (vt
Dialectici loquuntur) æquiuoce. vt si quis hominis statu-
am, hominem esse dicat; bene igitur Themistocles, cum
Oraculum interpretaretur, quod præcipiebat vt Athenien-
ses salutem muris ligneis tuerentur, persuasit Athenien-
sibus (vt Iustinus scribit) patriam municipes esse non mœ-
nia, ciuitatemq; non in ædificijs, sed in ciuibus positam.
atq; etiam ad huius sententiæ meæ confirmationem illud
accedit; quod ex Romana consuetudine dicebatur quis,
ciuitate donari, non qui esset in vrbem receptus, sed qui
poterat iisdem legibus atq; iisdem honoribus frui quibus, po-
pulus Romanus. Itaq; ciuitas in legibus & concordia pos-
pulorum vbiunq; fuerint esse dicitur; etiam si vrbem non
incolat. vrbs enim ea dicitur, quæ munita est, & mœni-
bus circumdata; ciuitas vero ipsa hominum multitudo, quæ
plerunq; solet vrbes incolere; quod appetitissimè & elegantissi-
sime (sicut omnia) Cicero in Lucullo declarat, vbi Sp. Albi-
num Prætorum ait iocantem dixisse Carneadi. Ego tibi
Carneade Prætor esse non videor, quia sapiens non sum,
nec hæc vrbs, nec in ea ciuitas; tum ille huic Stoico non
videris. Aristoteles aut Xenocrates, quos Antiochus se-
qui solebat, non dubitauisset, quin & Prætor ille esset, &
Roma vrbs, & eam ciuitas incoleret. quibus ex verbis ap-
paret id omnino falsum esse, quod tu meæ definitioni secun-
do loco obieceras. nempe quod etiam ciuitates dican-
tur ille, quibus fures & latrones dominantur, & nulla fiant
indicia, forta sis enim eas vrbes esse concedim, ciuitates ve-
ro nullo modo, quoniam (vt docuimus) hæc inter se no-
mina

mina multum discrepant. quod etiam in oratione pro P. Sestio notauimus ubi sic ait Cicero; cum conuenticula hominum quas postea ciuitates nominarunt, tum domicilia coniuncta, quas vrbes dicunt. solet quidem maiori ex parte ciuitas vrbem habitare. sed tamen etiam sine vrbe ciuitas esse potest. sicuti contra, læpe sunt vrbes quas ciuitas non incolit. quod in Paradoxis optimè Cicero declarat, his quidem verbis; Quæ est enim ciuitas? omnis ne conuentus etiam ferorum et immanium? omnis ne etiam fugitiuorum ac latronum congregata vnum in locum multitudo? certe negabis. non igitur erat illa tum ciuitas, cum leges in ea nihil valebant, cum iudicia iacebant. & quæ sequuntur. At fortasse dices ex Stoicorum disputationibus locum hunc à Cicerone desumptum esse, qui solebant admirabilia quædam, & à consuetudine communis sensus abhorrentia proponere. sicuti paria esse peccata. virum sapientem esse regem etiam si mendicus sit, pulchrum etiam si fuerit Theriste deformior. verum ego video non hoc à Stoicis sed à Platone suo mutuatum esse Ciceronem, apud quæ Sexto de legibus nos hæc verba notauimus; *πάντα δὴ τῶν πόλις ἀπολις ἂν γίνοιτο ἐν ἡ δίκαστῆρια μὴ καθεστῶτα εἶη κατὰ πρόβον.* omnis ciuitas (inquit) nomen ciuitatis amitteret, in qua non fuerint iudicia debito modo constituta. qua in sententia fuisse etiam Aristotelem ex eius libris de Republica perspicuum est. vult enim omnium animalium optimum quidem esse hominem si leges & iusticiam sequatur. at vero cum à legibus, & iusticia discesserit, animantum omnium esse nequissimum. quo fit vt ex huius generis hominibus qui nihili iusticiam faciunt, ciuitas consistere non possit. Est enim lex quemadmodum ait Demosthenes, inuentum ac munus Deorum, & conspirantis ciuitatis conuentum, ad cuius præscriptum omnes in ciuitate degentes vitam instituere par est. non igitur illi sunt in ciuitate qui legibus & iusticiæ non obtemperant. vnde genus id hominum dicuntur à Græcis; *ἀπόλιδες καὶ ἀφράτωρες*, hoc est; sine ciuitate, sine tribu. Quare iam planum & perspicuum est, ibi nullam esse ciuitatem, vbi non sit conuentus hominum iure sociatus, & ad suas res tuendas sufficiens, vt verissima iam appareat. definitio mea, quæ

quæ nihil redundans, nihil parum explicatum contineat, omnis enim hominum multitudo iure sociata quæ res suas tueri ac defendere possit, rectè ciuitas appellabitur.

neque vlllo modo erit ea ciuitas, quæ non sanctissimarum legum & iudiciorum præsidio firmata sit.

Quæ cum ita sint, iam profecto vides, nullam fuisse causam cur

meam definitionem irrideres,

quæ doctissimorum hominum auctoritate nittitur,

& comprobatur.

Vale.

II. *Vnde Senatur dicatur, & de ordine Senatorio quadam.*

M. Antonius Maioragius, Constantino
Adduensi. S. P. D.

REM à me perquam facilem ac vulgaram, neque sanè longa disputatione indigentem requis, in qua tamen Bartolum iuriconsultorum quasi coryphæum quendam, hallucinatum fuisse non immerito suspicaris. petis enim vnde Senatus nomen deductum sit. quod ab assentiendo nimis absurdè Bartolus appellatum esse credit. Ego vero nullius auctoritatem Ciceroni præferendam existimo, qui libro de senectute scribit; summum consilium à senibus appellatum fuisse Senatū, quem admodum (inquit) apud Lacedæmonios qui amplissimū magistratum gerunt, vt sunt, sic etiam appellantur senes. Era enim Lacedæmone publicum consilium quod Gerusia dicebatur. nam γέρον, apud eos senem significat. in quo tantum ij qui in egritate vitæ, & fide ac religione præstarent,

rent, cum ad senectutem peruenissent, eligi solebant, quod Demoithenis interpres Vulpianus scribit, & Aditoteles in Politicis præmium hoc summæ virtutis apud Spartanos fuisse prodidit. Quin etiam Plutarchus in Romuli vita iuniores tradit electos à Romulo qui bellicis rebus incumbere, centum vero seniores qui Rempub. administrarent, & vniuersum populum consilio regerent, constitutos. qui Senatores ab ætate nominati sunt.

Quidius quinto Fastorum;

Nec nisi post annos patuit tunc curia seros.

Nomen & ætatis mite Senatus habet.

Europius de Romulo verba faciens, centum (inquit) ex senioribus legit, quorum consilio omnia egit, quos Senatores propter senectutem, patres ob similitudinem curæ nominauit. Nam apud antiquos Romanos ij tantum in Senatoriū ordinē cooptabantur qui & honestate vitæ, & ætate præcellerent. Vnde Cyneas Theissalus Pyrrhi Epirotarum Regis Legatus, cum Romam venisset, Romani Senatus maiestatem supra modum admiratus, Pyrrho cum ad eum reuersus esset dixit; non se Romæ sicut in alijs ciuitatibus Senatum, sed confessum quendam magnificentissimorum Regum vidisse, cuius vocem Lilius primæ Decadis libro nono sic imitatus est, cum de Alexandro Magno loqueretur; victus esset consilijs vnus iuuenis Senatus ille, quem qui ex Regibus constare dixit, vnus veram speciem Romani Senatus cepit. talis erat Athenis Areopagitarum Senatus, quem Solon vnus è septem Græcæ sapientibus, constituisse dicitur. in quo tantum eis adscribi licebat, qui & senes essent, & omne curriculum anteactæ vitæ suæ, in rectis studijs & honestate transegissent. Quare non est quod amplius dubites, quin & male senserit Bartolus, & Senatus nomen a senectute deductum sit. Vale.

IIII. Iniuste accusatum Ciceronem à Rutilio super familia Papyriorum, & Ciceronis locus illustratus.

M. Antonius Maioragius, Antonio Comiti Consobrino suo. S. P. D.

QUÆRIS, an iuste negligentia nomine Ciceronē accuset Bernardinus ille Rustilius, qui de Iuriconsultorum vitis opusculum non sanē contemnendum scripsit, propterea quòd in epistolis ad Papyrium Pætum scribens Cicero L. Papyrium Mugillanum, censorium virū, principem Papyriorum fuisse dixerit, cum Rutilius ille velit Sex. Papyrium, qui ex romanis iurisperitis principem locum obtinuit, etiam Papyriorum familiae primum fuisse. idq; Pomponij iuriconsulti auctoritate probare contendat. Ego certè non temere à Cicerone, cū in omnibus rebus, tum in Romanis historijs, quarū fuit diligentissimus obseruator, recedendum existimo. mirorq; tantam esse alicuius hominis audaciam, vt quæ in obscurissimis antiquitatis tenebris diutissimè latuerunt, putet se melius hoc tempore posse eruere, quā suis temporibus inuestigarit Cicero, qui & Varronis diligentissimè scriptos de Romanis rebus libros, & Catonē de originibus, & Pomponij Attici historias accuratissimè lectitarit, multaq; alia volumina, quæ iam pridem temporum iniuria perierunt. Quin etiam multis in locis gloriatur; & prædicat se antiquitatis studiosissimum fuisse, vnde nulla præsertim in hac parte, possit in eum cadere negligentia suspicio. atq; eo magis, quòd eo in loco Pætum reprehēdit, quia dixerit Papyrium nullum vnquam fuisse, nisi plebeiu. notat igitur Cicero L. Papyrium Mugillanum ex ijs qui patricij minorum gentium fuerunt, Papyrijs principem fuisse, qui cōsul cum L. Sempronio Atracino fuit, cum antea censor cum eodem fuisset, annis post Romam conditam trecentis duodecim. quo in loco notanda est etiam Glareani cum Cicerone discrepantia, qui annis trecentis vndecim, hoc est vno minus, quā Cicero dixerat, post Romam conditam hunc fuisse consulem scribit.

C Sed

Sed Ciceronis verba videtur omnino Bernardinus iste non intellexisse. non enim cum Papyrium Mugillanum principem Papyriorum appellat Cicero, vult enim primum eius gentis fuisse, sed ideo principem vocat, quia primus ex ea familia dignitates maximas adeptus clarissimus extiterit, quippe qui censuram primo, mox etiam consulatum præclarissime gesserit. quavis enim Sex. Papyrius de quo Pomponius titulo de origine iuris verba facit, sacras omnes prophanasque leges à regibus latas vnum in volumen reducerit, easque diuulgavit, non tamen hoc eius factum tanti est, ut desinat ipsæ Papyriæ gentis princeps appellari. cum præsertim ad Petum scribens Cicero, Papyrios tantum eos celebret, quos insignes aliquo magistratu fuerunt. constat autem ante L. Papyrium Mugillanum, qui post exactos Reges anno sexagesimo septimo consul fuit, neminem è Papyriorum familia maiorem aliquem magistratum gessisse. Quare non insuria, sed potius iure optimo Papyriorum princeps appellatur. quamuis enim ille Sex. Papyrius, à quo ius Papyrianum dictum est, Rex sacrificulus fuisse dicatur, tamen id sacerdotium, atque ea dignitas, nihil ad censuram & consulatum quem L. Papyrius Mugillanus primus ex ea familia consecutus est. Ex his sanè perspicuum est nullam fuisse causam, quare Bernardinus iste tam insolenter negligentiam Ciceronem condemnaret, quem potius auctorem sequi debemus etiam in his, quibus à reliquis scriptoribus discrepare videatur. Tanta enim fuit eius in omni re diligentia, ut ab eo sine nefario scelere dissentire vix quisquam possit. Vale.

V. Interpretatus Virgilij versus per sensum, & exteriorum & interiorum distinctionem.

M. Antonius Maioragius, Bartholomeo Riccio. S. P. D.

CVM pro ea, quæ mihi tecum est, summa & iucundissima necessitudine, nuper ad te venissem, & familiaris inter nos, ut amicorum mos est, sermones conferremus, succurrit in dicendo quædam mihi res haud vulgaris, quam te diligentius aduertere magnopere desiderare. Itaque
versum

versum è pastoritio Virgilij carmine illum vsurpauit ;

Sensibus hæc imis, res est non parua, reponas.

Tu verò postquã id qd dicturus fuerã patiente perq; libenter audiisses, eius virgiliani versus à me sententiã perquisiuit. Curenim, inquisti, diuinus poëta nosser cum Palæmonem iudicem, quæ dicerentur, diligenter attendere vellet, iussit, vt ea sensibus imis reponeret : quinã tandem sunt hi sensus imi : aut quæ sensuum apud auctores distinctio : nã qui sensus vulgo quinque numerantur, eos non video, qd ad memoriam, aut recordationem pertineant, neq; sanè intelligo cur in sensibus potius, quã in mente aut memoria dicta sua reponi à Palæmonè Dameta vellet. Nã Seruius ac cæteri qui commentarios in id opus Virgilij scripserunt, locũ hunc tanquam apertum ac planum, neq; vllis impeditum salebris prætermiserunt. verum ego reconditoris aliquid doctrinæ subesse existimo. Hæc postquam ex te audiuissem, dixi me per ocium diligentius rem totam perpensurum. nunc igitur re perquam accuratè perpensa & cognita, dico non sine summa ratione factum à Virgilio, vt quæ diligenter aduertit, & memoriæ mandari cuperet, ea sensibus imis reponi præciperet. verum vt huius carminis sententiã facilius ac melius intelligatur, faciendum mihi arbitror, vt breuiter ac dilucidè sensuum omnium distinctionem ac vim aperia, neq; enim aliter, qui sine imi sensus intelligi commodè potest. Duo igitur sensuum genera Philosophi tradidere, vnum eorum, quos exteriores vocat, alterum eorum, quod interiores : sed exteriores omnibus quidem, qui vel mediocrem rerum noticiam habeant, quã notissimos esse manifestum est, quis est enim, qui nesciat quinque corporeos esse sensus : visum, auditum, odoratum, gustum, tactum : e quibus tactum & gustum hominibus cum belluis cõmunes esse dixit Aristoteles, vnde etiã voluptates eas, quæ tactu aut gustatu percipiuntur omnium esse foedissimas sapientes viri censuerunt, in homine tamen acriorem esse tangendi sensum affirmat, propterea quod subtiliores homo neruos habeat, vnde tangendi facultatem oriri existimant. Oculorũ (inquit Plato) est in nobis sensus acerrimus, qui tanquam speculatores altissimum locum obtinent, & nobis ad Dei cognitionẽ duces esse solent. Auriumq; item est admirabile quoddam artificiosumq; iudicium (vt ait Cicero) quo iudicatur, & in vo

cis & in tibiærum neruorumq; cantibus varietas sonorum. narium etiam & gustandi magna iudicia sunt. Sed cur quq; tantum exteriores sensus homini sunt à natura traditi? quidam ideo factum existimât, quoniam totidem partes sunt è quibus vniuersa Mundi fabrica cõstituta est. quatuor enim primo notissima sunt elementa terra, aqua, aer, ignis, dein de ea, quam naturam quintam multis in locis appellat Cicero, Aristoteles quintum corpus siue Aetherem. Tactus igitur terræ proprius est, sicuti visus ætherei luminis. nihil enim igni vacuum (ait Plato) videri potest, nec verò tangi quod careat solido. solidum autem nihil, quod terræ sit expers. visus igitur æthereo lumini cõparatur, & videndi vim ætheris quãdam habere naturam peritiores volunt. gustus aquæ rationem habet. confert enim Aristoteles saporem & odorem, & ait in sapore humorem, in odore vero siccitatẽ exasperare. auditus aère cietur, aëris enim percussio sonũ emittit, quem audiendi vis percipit. olfaciendi sensus ignea natura commouetur, omnes enim quicũq; sunt odores ex calore proueniunt. hi quinque sunt exteriores sensus, à quibus ad animi sedem atq; sensus interiores quasi vias quasdam aiunt esse perforatas. verum vt sensuum interiorum distinctio melius intelligatur, sciendum est cerebrum (vt ait Plinius) sensuum omnium arcem & receptaculum esse, ipsum autem tradit Galenus tres habere concavas sedes seu vetriculos, primum in fronte, alterũ in media cranij parte, tertium in occipitio, quæ postrema capitis pars est. quot autẽ numero sint interiores sensus non satis inter auctores conuenit. nam Aristoteles duos tantum ponere videtur, hoc est sensum communem & memoriam. alij vero pleriq; Peripatetici quinque posuerunt, vt totidem essent interiores, quot exteriores, atq; eos ita distribuunt, vt primus sit sensus communis, secundus imaginatio, tertius æstimatio, quartus cogitatio, quintus memoria. verum Galenus, cuius nos sententiã sequimur, tres tantum esse affirmat, vt singulis cerebri ventriculis, singuli sensus assignentur. itaq; in prima cerebri parte primum interiorem sensum statuimus, qui communis sensus dicitur. cuius vis est atq; potentia, vt quæ ab exterioribus sensibus percipiuntur, ipse apprehendat, atq; in vnum quasi locum contrahat, dein de singula discernat atq; diuis dicet. hinc est, quòd virum ineptum ac delirum, quoniam

res.

res discernere ac diiudicare nescit, communi sensu carere dicimus, quod dictum pleriq; vsurpare consueverunt, & tamen si ab eis rationem exquiras, hæreant, & nihil extricare possint. Secunda cerebri sedes cogitationem siue rationem continet, quæ consequentia cernit, causas rerum videt, earumq; progressus, atq; antecessiones (vt ait Cicero) nõ ignorat, similitudines comparat, rebusq; præsentibus adiungit atq; annectit futuras. In tertia atq; vltima cerebri parte memoria consistit, de qua omnis est à nobis hic sermo institutus. hæc ea pars est animi, quæ cæterarum ingenij partium custos est, quam Cicero rerum inuentarum thesaurum appellat. hæc quidem in homine vis est admiranda, quis enim intelligit qua ratione fiat, vt infinitarum prope rerum & maximè variarum scienciam vna memoria complectatur? Sed iam his ita declaratis, videamus quã eruditè Damæta noster, licet imperitus, pastor, & quã artificiosè locutus sit, iuber enim Palæmonem iudicem verba sua non audire solum, hoc est exteriorè aurium sensu percipere, neq; tantum considerare & cogitare, sed ita memoriæ mandare, vt post ea recordando reminisci facile possit. fit enim in ijs sensibus qui interiores dicuntur, mira quædam perceptarum rerum vicissitudo. nam cum aliquid cõplecti memoria volumus, primùm illud audiendo vel aliter sentiendo communi sensu apprehendimus, deinde cogitatione ac ratione quasi conformamus, postremo memoriæ, hoc est, imo atq; vltimo sensui mādamus. intum enim ego postremum in hoc versu interpretor. Satis autem ex supra dictis apparet memoriã omnium sensuum & exteriorum & interiorum esse postremã. Nam quod per maiorem numerum locutus sit Damæta, cum de sola memoria verba faceret, nihil nos mouere debet, cum præsertim sciamus numeri mutationem sæpè numero non à poetis solum, sed etiam ab historicis atq; oratoribus fieri, vt & multitudinis numerum, pro numero vbis, & cõtra singularem numerum pro maiore, frequenter vsurpent. Nunc ordinè in sensibus interioribus cõuersum ostendamus. cur enim Damæta Palæmonem verba sua recordari tantopere concupiscit? non alia certè de causa nisi vt de illis iudicare commodius & verius possit. ergo ita accidit, vt quod alio dicente postremo sensu, hoc est, memoria complexi fueramus, si de eo nobis ferenda sententiã est, rursus ad

ratio:

rationem, & cogitationem reuocemus, & cū id quā diligenter perpendimus, tunc cōmuni sensui nostro subiciamus, atq; ita per sensus omnes interiores, hoc est, per memoriā, rationē, & cōmunem sensum iudicamus. Quare vides iam opinor quæ sit eius carminis, & quā erudita sententiā, cuius explicatio à sensuum & exteriorum, & interiorum cognitione atq; distinctione proficiatur. neq; enim omnino quicquam recordari possumus, quod non aliquo prius exteriori sensu comprehenderimus. verū hęc est in sensibus differentia, quod ad recordationem excitandam, vnus tantum e corporeis sensibus, quos exteriores supra vocari diximus, sufficere potest. quod enim vel vidimus, vel audiuimus, vel tangendo, gustando, olfaciēdo cognouimus, eius recordari facile possumus sine cuiusq; alterius exterioris sensus auxilio. at vero in animi sensibus non ita fieri certum est. omnes enim ad memoriā confirmandam, quemadmodum etiā ad iudicandum concurrere necesse est. nam lūdex vno aurium sensu litigantium conouerſias percipiēs, antequam eas memoriā commendet, cōmuni prius sensu discernit atq; intelligit, deinde cogitatione complectitur. quod si tantum audiendo percipiat, neq; imis sensibus reponat, qua ratione fieri poterit, vt de illis verē iudicet? contra si tantum meminerit, neq; ratione & cogitatione perpēdat, & deniq; cōmuni sensu atq; intelligentia prosequatur, nullo modo rectum eius esse iudicium poterit. ex quo planum atque perspicuum est, ad recte iudicandum omnibus animi viribus ac sensibus opus esse. quo fit vt alia fortasse melior interpretatio possit huic carmini accommodari, vt imos sensus, nō memoriā tantum (vt initio diximus) sed interiores omnes sensus intelligamus. atque ita cessabit ea licentia, qua diximus maiorem numerum pro minori plerunque vsurpari solere. quanuis hęc posterior interpretatio nō admodum à priori discrepare videatur, cum vtraque ad vnum atque eundem iudicij finem tendat. sed certē posterior Virgilianæ sententiæ magis omnino mihi videtur conuenire. Hoc igitur modo sit enodata carminis illius intelligentia, de quo non sine causa dubitare videbaris, & aliquam subesse reconditorem doctrinam suspicari. Vale.

VI. De Polycleto statuario, & Polygnoto pictore, deq; ver-
bis fingendi & pingendi quadam.

M. Antonius Maioragius, Bartholomeo
Ferrino. S. P. D.

APIENTER à Jurisprudētibus insti-
tutum fuisse iudico, mi Ferrine doctissi-
me, vt nulla omnino de re quāuis aper-
ta & peruulgata velint ex tempore pro-
nunciare, priusquam Bartolos suos, Bal-
dos, Salycetos, cæteraq; humani generis
pestes diligenter euoluerint. nihil
enim memoria debilius aut infirmius
est, nihil quod magis vacillet, nihil quod nos frequētius de-
cipiat. nam se penumero fieri solet, vt aliqua vel rerum vel
nominum similitudine capti, fallente memoria in errorem
facillimè deducamur. hoc adeo mihi venit in mentem ad
te scribere, quoniam cum hodie mane familiariter inter eos
colloqueremur, in eam ambo sententiā discessimus, vt duos
fuisse Polycletos, alterum statuarium, alterum verò pictorē
crederemus. at verò postquam à te discessi, remq; diligens-
tius pensitavi, facilè cognoui nos non satis prudenter cens-
uisse, cum vnum tantum celebrem Polycletum, atq; eum
signorum, statuarumq; fictorem apud probatos auctores fu-
isse reperiam. Sed nimirum celebrati pictoris nomen nos fe-
ellit, vt qui Polygnotus dicebatur, eum Polycletum fuisse
opinaremur. fuisse autem egregiū pictorem Polygnotum,
qui non minorem ex pictura gloriam, quàm ex ære ducen-
do, & fingendis statuis Polycletus assecutus sit, probatissimi
auctores Cicero, Quintilianus, Plinius, Aelianus attestan-
tur. Nam in Bruto Cicero, cum ostendere vellet omnes pau-
latim artes ad perfectionem esse deductas, de vtroque ver-
ba facit, hoc modo. Calamidis, inquit, signa dura illa qui-
dem, sed tamen molliora quàm Canachi, nondum Myro-
nis satis ad veritatem adducta, iam tamen quæ non dubi-
tes pulchra dicere, pulchriora etiam Polycleti, & iam planè
perfecta, vt mihi quidem videri solent. Similis in pictura ra-
tio est, in qua Zeusim, & Polygnotū, & Trinantem, & eos
rum

34. cap. 8.

rum, qui nō sunt vñ plusquam quatuor coloribus, formas & lineamenta laudamus. idem in Verrem libro quarto scribit, Messanæ in Sicilia fuisse duo signa ænea, non maxima verum eximia venustate, virginali habitu atq; vestitu, quæ manibus sublatis sacra quædam more Atheniensium virginum, reposita in capitibus sustinebant, quæ Canephoræ vocarentur, & earum artificem fuisse Polycletem. Quintilianus autem censet Polycletem diligentia & decore supra alios fuisse statuarios. At vero Plinius Polycletem hunc fuisse Sicyonium tradit, & Ageladis discipulum, cuius etiam quæ fuerint signa memorabilia recitat. inter quæ tradit Herculem fuisse Romæ, Anthemum à terra sustinentem. de quo Hercule Cicero de oratore secundo verba facit. quo in loco quidam decepti sunt. cum enim paulo ante Cicero de pictura meminisset, crediderunt eam Herculis imaginē à Polyceleto conformatam, non fictam fuisse, sed potius pictam. atque ideo Polycletem quendam alium pictorem sibi confixerant. verum eo loco Cicero rectissime transit à pictura, ad signorum fictionem. cum præsertim pictura etiam in fictione statuarum elucescat. quod de oratore primo Cicero his verbis comprobatur; & qui aliquid fingunt, & si tunc pictura nihil vtuntur, tamen vtrum sciant pingere, an nesciant, non obscurum est. Itaque nemo potest ex eo loco suspicari, fuisse quendam pictorem egregium nomine Polycletem, præsertim cum Plinius, qui res huius generis omnes ferè studiosè consecutus est, pluribus in locis de Polyceleto signorum fictore, nusquam autem de pictore loquatur. atqui flagitium minime tolerabile commississe Plinius videretur, cum plerisque alios non tantum celebres, sed etiam obscuros multos pictores recensisset, si tam eximium, vt isti volunt, pingendi artificem neglexisset. sed ideo non meminit, quia nullus eo nomine clarus pictor fuit. habuit autem Polycletes æqualem & condiscipulum Myronem, atq; etiam in eadem materia, atque in eisdem signis æmulatorem. finxit enim etiam Myron Herculem, quem Romæ apud circum Flamminium in æde Pompei fuisse constat. tradit Aelianus duas eiusdem formæ statuas à Polyceleto fuisse confectas, quarum alteram ex ingenio atque summo artificio suo conformauit, alteram ad vulgi opinionem, atq; arbitrarium accommodauit, deinde cum vtraq; perfecta, prius eam

quæ

quæ suo iudicio conficta fuerat in pergula spectandam pro-
 posuisset, ab omnibus maiorem in modum probata est, illa
 autem altera populi iudicio non tantum non probata sed
 penè contempta est. tunc Polycleus, atqui scitote (inquit)
 hanc quam tantopere laudatis, à me, quam autem vitupe-
 ratis a nobis esse factam. Tanta vero fuit huius Artificis ex-
 cellentia, vt Polycleti regula pro re bene composita penè in
 prouerbum abierit, nam Galenus in libello de optima cor-
 poris constitutione bene constitutum corpus Polycleti regu-
 læ comparat. Quod autè Polygnotus celeberrimus pictor
 fuerit ætate Polycleto paulo inferior satis ex Cicerone, Plin-
 io, Aeliano, Pausania constat. fuit hic Thasius, & primus
 mulieres lucida veste pinxit capita earum mitris versicolo-
 ribus operuit plurimumque picturæ contulit. Siquidem in-
 stituit os aperire, dentes ostendere, vultum ab antiquo rigo-
 re variare. Plinius scribit hūc & pictorē nobilissimum fuisse,
 & argenti cælatorem egregium. Quem admodum vero Po-
 lycleus Myronem æmulatorem habuit, ita Polygnotus
 Myconem, vt non iniucundum sit, non tantum in ip[s]is ar-
 tificibus, sed etiam in eorum æmulatoribus quandā nomi-
 num similitudinem aduertere. Inter cætera quæ Polygno-
 tus egregie pinxit, maximè Porticus Athenis ab eo picta
 quæ a picturæ varietate pæcile dicta est, celebratur, ex qua
 maiorem etiam gloriam atque auctoritatem cōsecutus est,
 quòd eam gratuito pinxerit, cum partem eius Myconus mer-
 cede pingeret. vnde Amphychiones, quod est publicū Græ-
 ciæ concilium, hospitia illi publice gratuita decreuere. De
 hoc pictore Quintilianus in duodecimo sicuti etiam de Po-
 lycleto fectore meminit. Aelianus scribit Polygnotum in
 picture tenuitate plurimum valuisse, & plicas vestium mol-
 liciasq; signorum mirifice pingendo imitatum. Pausanias
 decimo libro tradit, Ocnum, quendam à Polygnoto pictū
 fuisse, qui spartum torquere videretur, & Asinam propè as-
 sistentem, quæ spartum idem roderet. quod ænigma signi-
 ficare volunt, eum frustra laborare qui prodigam vxorem
 habeat, quam rem etiam Propertius inuuit his versibus.

Dignior obliquo funem qui torqueat Ocno

Aeternusq; tuam pascat Asella famem.

Fuit etiam Polycles quidam statuarum artifex de quo Plin-
 ius non vno in loco meminit, pictor autem eodem nomi-

D ne

ne, quod sciam, nemo fuit. Illud plane verissimum est, in quo ambo conuenimus, cum de pictoribus & statuarum artificibus inter nos loqueremur, verbum hoc fingere, nunquam ad pictores à Cicerone transferri, sed ad statuarum artifices propriè pertinere. Nà hæc duo verba pingere & fingere, pluribus in locis Cicero non sine iucunditate quadam distinguit, vt ad L. Luceium scribens, neq; enim Alexander ille gratiæ causa ab Apelle potissimum pingi, & à Lyssippo fingi volebat. & libro in verrem quarto. Cybiratæ sunt fratres quidam Tlepolemus & Hiero, quorum alterum fingere opinor e cæra solitum esse, alterum esse pictorem. & secundo de Naturâ Deorû, reliquos Deos ea facie nouimus, quæ pictores fictoresque voluerunt. effingere autem quauis apud Ciceronem de pictore dictum non memini, tam è tam de pictore, quam de fictore dici posse grauissimus auctor Quintilianus ostendit, qui libro quinto sic ait, statuarum artifices pictoresque clarissimi, cum corpora quæ speciosa fingendo pingendoq; effingere cuperent. & quæ sequuntur. quinetiam hoc verbum, Ducere, de vtrisque artificibus vsurpatur, ac primo de pictoribus nouissima est historia illa quâ

35. cap. 10.

Plinius de Protogene atque Apelle recitat, quorum vterq; certando lineas in tabula tenuissimas vario colore duxit, quo tamen in certamine superior Apelles euasit, vnde natum est prouerbum, nullam hodie lineam duxi. de fictoribus autem notam est illud Virgilij in sexto.

Credo equidem viuos ducent de marmore vultus.

Idemq; Horatij illud de Alexandro Magno,

Edicto vœuit nequis se præter Apellem

Pingeret, aut alius Lyssippo duceret æta.

Hæc ideo scripsi, quia tibi gratissima fore confidebam, quauis enim grauissimis in rebus occupatus sis, tamen his humanioribus literis te mirificè delectari video. vt non dubitem, quin hæc libentissimè per lecturus sis; cum ea te natura præditum esse perspectum habeam, vt ad omnia quæ ad eruditionem pertinent, facillimus aures semper præbere soleas.

Vale.

VII. Declarat^{us} Virgilij locus in Bucolicis, & bis eodem
in loco: Servius notatus.

M. Antonius Maioragius, Marco
Fanniano. S. P. D.

N omnibus meis epistolis, quas ad amicos & plerum ad te scribo, studeo semper aliquid immiscere, quod non modo sensum aurium delectet, verum etiam (si fieri potest) eruditionem augeat. sed cum hoc tempore nihil haberem quod te scire aut tua aut mea interesse arbitrarer, tuis proximis literis effectum est, ut scribendi mihi argumentum non deesset. petis enim a me per literas, ut ad te scribam quos in hac ciuitate viros maxime literatos inuenerim. Ego vero multos quidem hactenus cognoui, qui non omnino videantur indocti, sed suo iudicio valde sint sapientes. verum ut eos pretermittam, qui falsam sibi scientiae persuasionem induxerunt, cum tribus mihi summa familiaritas intercessit, qui non fucata sed vera et solida doctrina praediti sunt. Primus ille est, qui suo labore atque industria bonas plurimum literas hactenus illustrauit, & quotidie magis illustrat, Bartholomaeus Riccius, cuius ego consuetudine mirifice delector. etenim vir est non tantum eruditione clarus, sed etiam humanitate atque modestia mirabilis. Alter Gregorius est Gyraldus, cuius multa exant eleganter atque erudite conscripta opera. Tertius Ferrariensis Principis Herculis Attesti consiliarius est, vir omnium virtutum genere cumulatissime ornatus. nam & disciplinis omnibus imbutus est, & politiores literas candoremque ac proprietatem latini sermonis vehementer amat, atque etiam Thulco sermone non sine summa laude & gloria delectatur, rythmorumque genus omne felicissime conscribit. hic Bartholomaeus Ferrinus vocatur, vir modestissimus, & multis ingenti, suauitatibus admirandus. hi sunt, quorum solet esse consuetudo mihi iucundissima. Sed quoniam Riccius nobis vicinior est, ideo frequentius ad eum accedere soleo, ut quam sepius fieri potest in eius doctissimo ser-

D 2 mone

mone conquiescam. Itaq; cum eum nuper inuisssem, & inter nos sermo de virgilij Bucolicis incidisset, dixit, se in eo opere locum vnum habere, quem nemo adhuc intellexisset, & quem ab Andrea Nauagerio summo illo atque eloquentissimo viro quondam ipse didicisset. Tam te nõ præterit, quam ego sim in hoc genere quasi famelicus, continuo instare cæpi, vt eum mihi locum declararet, quod ille statim haud grauatè fecit. locus est in Egloga quæ Melibæus inscribitur, vbi Corydon à Mycone pastore paruo, caput ait apri & cerui cornua Dianæ fuisse dedicata, voto hoc modo nuncupato;

Setosi caput hoc apri tibi Delia paruus

Et ramosa Mycon viuacis cornua cerui,

Si proprium hoc fuerit leui de marmore tota

Puniceo stabis suras euincta cothurno.

Vniuersa difficultas ac dubitatio in eis verbis est; Si proprium hoc fuerit, nam Seruius inquit; vt talia carmina fecerit, qualia Codrus iam antea fecerat, at longè aliter Nauagerius, & longè verisimilius, ac melius, paruus inquit erat Mycon, & nondum perfectis viribus, sed ætate puer & adhuc imbellis, cum apri caput & cerui cornua Dianæ dedicaret, vnde satis apparet neq; aprum neq; Ceruum ab eo fuisse confossum. optat igitur sibi vires tantas, tantumq; roboris ac fortitudinis dari, vt cum apris ac ceruis solus congregatq; illos interficere possit. vt non iam aliena spolia sed propria virtute parta possit ostentare. quod si fiat, pollicetur se maneam Dianæ statuam erectutum. ergo si proprium inquit) o Diana fuerit, hoc est si non alieno præsidio adiutus verum propria virtute ceruos atq; apros confecero. Leui de marmore tota Puniceo stabis suras euincta cothurno. Hæc quoniam interpretatio mihi plurimū arrisit, his literis quas ad te darem eam mandare volui. verum vnum addam ego per me excogitatum, quod fortasse magnopere ad huius loci interpretationem & intelligentiam conducere tibi videbitur. cum enim Corydon hoc loco ipse de se loqui videtur, cur de Mycone verba facit? Seruius Myconem vel patronum vel filium Corydonis esse putat, ego vero eundem esse crediderim qui & Corydon & Mycon appellatur, vt in tertia persona de se verba faciat. quod & sapissime & elegantissime à scriptoribus omnibus fieri consuevit, nec sanè

fanè absurdum est, quod duo nomina pistor vnus habeat, cum etiam alibi Virgilius hoc aperte faciat. nam in Egloga quæ Palæmon dicitur Damætam & Menalcam certantes inducit. & quem initio Menalcam vocauerat Iolâ postea ea nominat. sic enim eum Damæta alloquitur; Phyllida mitte mihi meus est natalis.

Iola, cum faciam vitula pro frugibus ipse venito.

& Menalcas respondens, a Phyllide se solam vocari consistetur, sic enim ait;

Phyllida amo ante alias nam me discedere fleuit

Et longum formose vale, vale inquit Iola.

Eadem ergo ratione Corydon hoc loco Mycon etiam appellatur. & quemadmodum superius Musas rogauerat, ut se in carminibus faciendis adiuuarent, ita etiam hoc loco Diana inuocat ut se robustum & fortunatum venatorem efficiat. est enim Diana venationis præses & Dea, qua in re declarator etiam iuuenis ardentis animus, non vno studio contentus, sed musicæ & venationi deditus, nam Serui sententia nimis pinguis & crassa est. cur enim Dianam inuocet in versibus faciendis, cum iam antea Musas inuocasset, & Diana non poetis sed venatoribus fauere soleat? vide quo genere nouitatis ego delecter, & quos numeros ad amicos meos deferendos curem. scribant alij, quid Cæsar aut Rex Francorum cogitet, quid noui tumoris vulgo circumferatur, quid garriant in foro circulatores. ego non alios rumores, non aliam nouitatem inuestigo nisi siquid ex antiquis auctoribus aut ipse per me, aut ab eruditis viris adiutus eruerè possim, quod ad doctrinam augendam spectare videatur. Vale. Ferratia. Nono cal. Maij. M D XLIII.

VIII. Declaratus Ciceronis & Vulpiani locus contra Budei sententiam, & de censu ac censendi ratione.

M. Antonius Maioragius, Roncagallo

Iurisconsulto. S. P. D.

Est tui in legibus interpretandis acumen & ingenium non mediocriter admirari soleo, quod ex eo facile potes intelligere, cum me frequentem tuis interesse lectionibus videas, tamen ita te recentioribus his auctoribus addi-

Etum esse nolim, ut quæcunq; dixerint, ea tanquam è tripodè prolata, verissima esse iudices. Nam, ut reliquos hoc tempore prætermittam, Budæus fuit quidem ille vir præstantans & eximius, quis enim hoc negare potest? sed tamen, ut ex eius scriptis facile quis intelligere potest, homo sibi nimium tribuens, & pluribus in locis, ut leuiter dicam, parum diligens, sed in præsentibus est illud ostendere, quam inscienter Vulpiani locum eum attigerit, quem heri tu nobis interpretatus es, quo diuinus ille Iurisconsultus titulo de Iusticia & iure, feras quoq; bestias naturalis iuris peritia censeri dixit. Primo enim se nescire fatetur, quæ ratione verbum illud censei sit accipiendum, tamè audet interpretari quod se non intelligere sentit. citat locum ex Cicerone pro Archia poeta, qui nihil penitus ad rem propositam facit: nam in emendatis codicibus is locus ita legitur, quod ex his studijs hæc quoq; crescit oratio & facultas, qui sensus, meo quidem iudicio, longe melior est, & ad id quod agit Cicero multo accommodatior. satis enim erat Cicero dicere, poetarum quoq; disciplina, dicendi facultatem adiuuari, & crescere. Quod si potius ita legendum sit, ut Budæus voluit, Quod ex his studijs hæc quoq; censei oratio, non tamen id significabit, quod ipse opinatur, hoc est precium & æstimationem meretur, quod enim precium aut quam æstimationem ex hoc mereatur eloquentia, quod orator artè poeticam amplectatur, sed certe si scripsit ita Cicero, quandam potius cognationem, ac (ut dicam) vicinitatem habere cum poetica eloquentiam declarare voluit, propterea quod iam superius dixerat artes omnes, quæ ad humanitatem pertinent, habere quoddam commune vinculum, & inter se cognatione quadam contineri. scimus autem hoc verbum, censeri, significationem eam elegantem habere, ut de ijs, quæ similitudinem inter se aliquam habeant, pronuncietur. ita dicimus, Lucanum & ex oratorum numero censeri, quamuis carmina scripserit. quod eius dictio magis oratorè quàm poetam referat. eadem ratione spongas animalium numero censeri dicimus, quod sensum habere videantur. Ita q; Ciceronis locus erit hoc modo intelligendus, ut eloquentiam dicat habere cum poetarum studijs similitudinem aliquam, atq; ita ex illis studijs censeri. Quod verò putat Budæus à Vulpiano, censeri, positum pro admirationi esse, id omnia

no ridiculum est & absurdum. quid enim est, quod nobis expertia rationis animantia sint admirationi, propterea quod iure naturali coniunctionis appetita trahantur? filios procreent, atque illos educant: certe non est quod hæc admiremur, quæ natura pariter omnibus indulset animantibus. nam quod Elephantis exemplum & Ciconiæ commemorat (quæ quidem animantes videntur aliqua facere, quæ sint humanis sensibus proxima) quis non intelligit hæc à Vulpiani sententiâ, tota (quod aiunt) diametro discrepare? neque enim hoc agit Vulpianus, ut ostendat aliquas esse bestias, quæ nobis sint admirationi, sed ut declaret naturale ius vniuersis animantibus esse commune. atque ideo ne quis tantum homines crederet ut iure naturali, subiungit; teras quoque bestias iuris istius peritiam censeri. nam quid ineptius esset hac inductione; qua Budæus utitur ad id probandum, quod intendit Vulpianus? Elephas & Ciconia nonnullæque aliæ belluæ propter quædam opera nobis admirationi sunt, ergo ius naturale commune est omnibus animantibus? Quis enim tam imperitus est, ut hanc argumentationem non ineptam ac puerilem esse videat? hoc igitur sublato fundamento, quæcumque Budæus hac in parte commentatus est, sine controversia corruunt. Quid ergo? longè melius hunc locum nos enodare poterimus, si ex multis huius verbi significationibus eam inuestigemus, quæ ad Vulpiani sententiâ magis quadrare videatur. nemini enim dubium est, quin apud Latinos hoc verbum censere multa significet, quæ nihil attinet hoc loco recitare. satis enim nobis esse debet intelligere qua in significatione Vulpianus hic acceperit. nam regula communis est in iure civili, ut quoties verbum diuersa significat, vel ad multa trahi potest, ea potius accipiatur significatio, quæ subiectæ materiæ cõueniat. Quare verbum hoc, censeri, dico positum à Vulpiano nostro sanè quàm eleganter hoc loco per metaphoram pro eo, quod est, numerari & adscribi, ut intelligamus belluas quoque quantum ad ius naturale cum humano genere numerari & quasi sociari. qua in significatione illud etiam Iuuenalis accipiendum est; *Semmata quid faciunt, quid prodest Pontice longo.* Ordine censeri? Hoc est inter claros numerari & adscribi, cum enim homines multis in rebus à belluis differant tamè in hac parte, quæ ad ius naturale spectat, non multum bestiis dissimul.

dissimiles sunt nam (vt præclare scriptum est à Cicerone) generi animantium omni est à natura tributum, vt se, vitâ corpusq; tueatur, declinetq; ea quæ nocitura videantur, vt pareat ea quæ sunt ad viuendum necessaria, vt coniunctionis appetitu procreandi causa ducatur, & curam habeat eorum quæ procreata sunt. atq; hæc quidem omnia sunt beluis cum homine communia. ergo hac in re bestię cum hominibus censetur. quia peritiam earum rerum habent, quæ sibi sunt vtilis ac necessaria. quam significationem nō vidit Budæus, cum tamen sit pulcherrima, & trita ac peruulgata. duxit autem metaphoram Vulpianus à Romanorum consuetudine. apud quos quinto quoq; anno ciues censabantur, hoc est numerabantur. vt apud Liuium multis in locis annotari facile potest. sed neq; serui, neq; peregrini censeri solebant, quoniam de iure ciuili serui nihil sunt. licet aliter sit de iure gentium. peregrini vero ciuium numero nō habentur. quod si voluntate domini cum lustrum condere tur seruus census fuisset, libertatem consequeretur; & ciuis Romanus fiebat, Cicero queritur is qui domini voluntate census sit si non sit conditum lustrum sit ne liber. & deniq; quicumq; sine fraude censeretur, ciuis erat Romanus, vt pro Archia Cicero; eum qui sit census ita se iam tum gessisse pro ciue. & hoc quantum ad ius ciuile Romanorum pertinet, quo (vt dixi) & serui & peregrini excluduntur. quod si ius gentium consideremus non erit dubium quin & serui & peregrini iuris gentium peritiam censeantur quoniam hoc iure quatenus à natura humana procedit, nascuntur omnes liberi. quamobrem à iure gentium bestię tantum excluduntur. progrediamur ergo etiam ad ius naturale, sine dubitatione feræ quoq; bestię censentur. quoniam non homines tantū sed omnia ferè animalia ius naturale persequuntur. vides (vt opinor) luce clarius quam appositè locutus sit Vulpianus, vt ostenderet quantum ad ius naturale pertinet, bellas cum hominibus annumerari, & quodam modo similes esse. quam rem à doctissimo viro Budæo non animaduersam fuisse mirari satis nequeo. neq; tamen inficias iuerim, verbum censeri non nunquā idem significare quod in precio esse & estimari, sed tunc alia quadam notione & ratione verbi, quæ non satis huic loco congruit. Solebant enim Romani Cēsores singulorum ciuium facultates & co-

pias

*l. Quod at-
tinet ff. de
regu. iur.*

pias æstimare. vt scirent quantum quisq; reditū ex suis possessionibus haberet. atq; ita fiebat, vt qui fructus ampliores & maiora ex agris suis vectigalia caperet, is maiori etiam esset in precio atq; estimatione. solent enim ditiores magis honorari. vnde illa Mattheæ Scytharum regis pulcherrima responsio ad Philippum Macedonum regem; Scythas virtute animi & duritia corporis non opibus censeri. Sed hæc (vt dixi) notio verbi, nihil ad hunc Vulpiani locum quare superior est amplectenda. quæ plane iurisperiti sententiã declarat. Hæc sunt quæ mihi venerunt in mentem ex tempore super hoc verbo dicenda. quæ tibi probata iri confido. tanta enim est eruditioni tuæ coniuncta humanitas, vt non verear, quin hanc disceptatiunculam meam æquo animo sis accepturus. Vale.

VIII. *Explicata breuiter accentum ratio, ex Ciceronis & Quintiliani sententia.*

M. Antonius Maioragius, Octauio
Cunioctio. S. P. D.

ÆPIVS quidem antea cognoui me à te plurimi fieri, & vehementer obseruari. sed nunquam clarius aut illustrius quàm proximis literis tuis. Tantum enim in eis mihi pro tuo singulari in me amore auctoritatis, tantumq; sciētix attribuis, vt me tanquam honorarium arbitrum de doctorum hominum controuersijs facile sententiam ferre, & verè diiudicare posse existimes. Ac mihi quidem licet non tantum arrogem, aut assumam, vt de quibus eruditi viri inter se dissentiunt, sine aliqua dubitatione me pronūciare posse putem, tamen vt & tibi quem vnice diligo, & istis ciuibus tuis de quibus ad me scribis fatifaciam, visum est quid ego de sono vocis, quem accentum Grammatici vocant, sentiam, paucis explicare. cum præsertim neq; mihi difficile futurum sit ad exponendū, quippe qui non semel hoc meditatus sim, neq; vobis arduum ad intelligendum. Licet enim apud Grammaticos nostros, nō

E fatis

fatis enodate de hac re tractatum esse videatur, ego tamen & breuiter & facile rem totam expediam. Atque illud primo sciendum est; accentum, quem Cicero sonum vocis appellat, in vnaquaque dictione tanquam formam atque animum esse. ut enim corpus anima spoliatum nihil agere nihil sentire potest, ita vox quælibet si proprio atque suo accentu priuetur, vim omnem atque potestatem amittit. quo fit ut magna sit accentuum habenda ratio, qui vel soli doctum hominem ab indocto distinguere facile possunt. Quem autem Grammatici nostri accentum, Græci *περισωδον*, appellant. ut omnino fallantur ij qui inter accentum & prosodiam aliquam esse differentiam putant. sic enim Quintilianus, Accentus quas Græci *περισωδους* vocant. Sunt qui formas siue species accentus decem esse velint, hoc est, acutum, grauem, inflexum, longum, breuem, aggregantem, disgregantem, auersum, densum, tenuem. sed qui melius sentiunt tres tantum primos, accentus esse contendunt, hoc est, acutum, grauem, inflexum. posteriores vero septem ab accentibus distinctos, alijs nominibus appellant. nam duo tempora esse dicunt, longum & breue. tres perpesiones, aggregantem, disgregantem, auersam. duos spiritus, tenuem & densum. quorum ego sententiam sequor, quia cum Ciceronis sententia conuenire videtur. is enim in oratore sic ait. Mira est enim quædam natura vocis, cuius quidem est tribus omnino sonis, inflexo, acuto, graui, tanta sit & tam suavis varietas perfecta in cantibus. Qua in opinione fuisse, videtur etiam Quintilianus qui tenores eosdem esse cum accentibus ait; & tres tantum numerat, acutum, grauem, flexum. Sunt ergo ex Ciceronis & Quintiliani sententia tres soni vocis; acutus, grauis, & inflexus. acutus parua quadam linea signari solebat, quæ a sinistra per obliquum sursum versus ad dextram tendat, hoc modo; [^]. grauis contra, linea signatur a dextra per obliquum sursum versus, ad sinistram tendente, hoc modo; [^]. inflexus ex acuto & graui constat, hoc modo; [^]. Illud porro obseruandum est, nullam penitus esse dictionem, quæ naturaliter acutum accentum non habeat. quod his verbis in Oratore fatetur Cicero; Ipsa enim natura quasi modularetur hominum orationem in omni verbo posuit acutam vocem, nec vna plus, nec a postrema syllaba citra tertiam. Apud Latinos generaliter accentus a syllabarum quantitate gubernantur.

quod

quod nō idem fit apud Græcos, qui nonnullas alias quam Latini rationes in accentibus sequuntur. neq; hoc ita accipi velim, quasi dicam idem esse quantitatem syllabæ, quod accentum. hoc enim omnino falsum est. sed quatenus syllabæ vel breues vel longæ sunt in dictionibus, ita regulæ traduntur, quibus accentus intelligi facile possint. nā inflexus tantum in longis syllabis locum habet, nunquam in breuibus. acutus & in longis & in breuibus. grauis in aliquo verbo per se nunquam consistere potest, sed in omnibus syllabis cuiuscūq; vocabuli in quibus neq; acutus neq; inflexus inuenitur in eis semper grauis est. Ergo ita fit, vt vnus syllabæ dictiones, si breues sint acutum sonum habeant, vt; sed nec. si longæ positione, etiam acutū, vt; fīx, pīx, nīx. si longæ natura, inflexum sonum possunt. vt nōs, spēs, dōs. Duarū syllabarum voces semper priorem acuunt, nisi longa natura fuerit, & vltima breuis, tunc enim prior inflectitur vt Rōma Lūna. Trium sillabarum dictiones, & quatuor, & quinque, & plurium seruant hanc regulam, vt nunquam citra tertiam ab vltima accentum habere possint. quod etiam apud Græcos obseruatur. est ergo accentus vel in secunda ab vltima, vel in tertia, nunquam autem citra. nam apud Latinos, in vltima nunquam accentus ponitur, nisi distinctionis causa fiat. vt paulo post aperiam. Secunda vero ab vltima syllaba ea est quæ reliquis omnibus moderatur. nam si longa natura fuerit semper inflexum habebit accentum, vt Romānus Lectīca, cethēgus, nisi etiā vltima natura longa fuerit. tunc enim habebit acutum, vt Athēnæ legerunt. si lōga positione fuerit, acutum habebit, vt Camīllus, Metēllus. Si breuis semper accentum in tertiā ab vltima reijciat, vt Dōminus, Iulius. Hæ sunt ferè generales regulæ, quas in accentibus Latini seruare solent. sed in eis multi peccant, vt Quintilianus docet, cum vel acutum pro inflexo, vel grauem pro acuto, vel deniq; alterum pro altero ponunt. vt si quis Camillus dicat cum primā acuta in errorem incidet (inquit) quoniam non prima sed secunda acuitur in Camillo, nam prima grauem habet accentum. Item si quis dicat Cēthegus errabit, quoniam ponit acutum in prima sillaba vbi debet esse grauis, & grauem in secunda vbi debet esse inflexus. dicendum est enim cethēgus media inflexa. Hæc est Quintilianæ sententia, in eo quem tu citasti loco, quam mihi satis percepis-

se non videbamus nam ibi vitia quæ committuntur in pronuntiando notat Quintilianus. Quod autem attinet ad composita. Prisciani regulam habemus, vt seruet accentum quem habuerunt in simplici. Vt consolor media inflexa, quoniam solor primam inflectit. nisi forte simplicia dissyllaba primam breuem habeant, tunc enim accentus acutus in tertiam ab vltima transfertur, vt probus, improbus. hinc etiam regulam habent sillabarum doctores, qua per verborum compositionem, sillabarum quantitatem dignoscant. vt si quis exempli gratia nesciat quantam hoc verbum lego priorem habeat, & compositum per lego pronunciet, statim ex accentu cognoscit esse breuem. quoniam in compositione dissyllaborum, quæ priorem breuem habent, semper acutus tenor in tertiam ab vltima transferitur. sed aduerbia quæ componuntur ex præpositionibus, acutum in tertia ab vltima sonum habent, vt exinde, deinde propediem & hoc est quod Auianus poeta apud Gellium censet dicendum a fatim cum prima acuta, non autem media. & ex aduersum cum secunda acuta quod si veniant à nominibus aduerbia composita, licet videantur componi à præpositionibus, non tamen accentum mutant, vt ad primus media inflexa adprime seruat eundem accentum, vt Gellius censet. Tribus autem de causis accentus variari solent. vel enim distinctionis causa mutantur, vel ambiguitatis vitandæ, vel quia necessitas cogit. Distinctionis gratia, vt pone verbum & pone aduerbium easdem habent syllabas & eadem tempora, sed vt distinguantur pone verbum suum accentum inflexum in priore syllaba seruat. pone autem aduerbium graui accentu scribitur in fine. quamuis enim generaliter apud Latinos accentus in fine non ponatur, tamen discretionis gratia, in eis omnibus aduerbijs, quæ nomina vel verba esse possunt, eruditi viri solent grauem tenorem in fine signare, vt docte, pulchre, doctius, pulchrius, doctissime, pulcherrime. neque tantum in aduerbijs, sed etiam in reliquis orationis partibus, quoties vna dictio potest ad diuersa referri, putant accentu esse distinguendam, vt circum præpositio cum accentu graui, quo distinguatur à nomine. Ambiguitas vt vitetur è propria sede mouetur accentus, vt interea accentum habet in tertia ab vltima, sed si quis dicat interealoci, nequis ambigat vnicam esse dictionem, ad vltimam syllabam eiusdem

ad

7. cap. 7.

aduerbij interea transfertur accentus. Necessitas cogit aliquando mutare accentum, vt cū tres illas particulas quas encliticas vocant, que, ue, ne, alicui dictioni subiungimus. semper enim accentum ad se trahunt. vt doctus priorem habet acutam. sed si quis dicat, doctusq; doctusue, doctusne, secundam acuit necessario, propter adiunctas illas particulas. His ita positis, illud non ignorandum est; Latinos non ita exquisitè accentus notare solere, vt Græci consueuerūt. nam apud Græcos in singulis dictionibus vbiq; notantur, apud nos autem rarissimè nisi cum vel distinctio, vel ambiguitas, vel necessitas cogit. in pronunciando tamen diligentissimè seruandos esse censeo, nequid ineruditum præferat oratio nostra. Hæc scripsi subito cum tuas literas accepissem, magis adeo vt tibi gratificater, quam quod me aliquid noui sperarem adferre posse. tu pro tua in me beneuolentia, quæ iam pridem mihi perspecta est & cognita, quicquid sup hac re disserui, æqui boniq; consulas. Vale.

x. *Iudicandi artem ordine naturæ priorem esse, arte inueniendi, atq; ad usum potiorem, contra Ciceronis sententiam.*

M. Antonius Maioragius, Francisco
Cicereio. S. P. D.

QVONIAM inueniendi rationem in duas diuisam esse partes in Topicis tradit Cicero, vnam inueniendi, alteram iudicandi, quarum inueniendi artem ad usum potiorem & ordine naturæ priorè esse vult. Tu vero super hac re sententiam meam requiris, quoniam non satis verè tibi sensisse Cicero videtur, putasq; & priorem et potiorem ad usum, artem esse iudicandi. quæ ad omnium disciplinarum principia docenda vnam habet. Ac mihi quidem acutè contra Ciceronem sentire videris, quoniam omnino non minor in iudicando, atq; haud scio an etiam maior sit vtilitas, quam in inueniendo, & certè ordine naturæ prius inuentione iudicium est, quod adeo planum est atq; perspicuum, vt in mentè mihi veniat admirari, cur hoc ipse
Cicero

Cicero non aduerterit. nam certe Aristotelici omnes iudicandi artem & priorem & potiozem ad vsum censent. quæ demonstrationes cõficiuntur & verum a falso distinguitur. Topica vero non magni faciunt, quoniam probabilia tantum ex eis locis argumenta duci, nõ autem necessaria censent. Vnde quoties argumentum aliquod non satis firmum esse volunt ostendere, solent id Topicum argumentum appellare. quod etiam Aristoteles ipse; atq; eius interpretes Alexander Aphrodisiensis in Topicis innuit, cum ibi docet ea tractari quæ in vtranq; partem disputari possunt, & hominũ opinionem consequuntur. quanto igitur necessaria probabilibus, & vera dubijs priora & potiora sunt, tanto ars iudicandi prior & potior est arte inueniendi. sed nos diligenter inquiramus, cur hæc ars inueniendi, quæ Topice dicitur, excogitata sit, sic enim (vt arbitror) quod volumus, ostendere facile poterimus. cum aliquando cæpissent homines de rebus obscuris atq; ab ipsa natura inuolutis inter se contendere, fuerunt qui aduerterent naturalem quandam esse rationem quibus omnes ferè propositiones vel generatim probari possent, vel speciatim, vel etiam singulatim idq; accidere propterea quod res omnes aut cognationem quandam inter se habeant, aut differentiam. vt per cognationem hæc de illa dicatur, per differentiam vero negetur. Itaq; factum est, vt argumentandi ratio, quam iudicandi arte vocant, per hanc cognationem & differentiam rerum confirmando vel neãgdo fit excogitata. vt exempli gratia, nouerit aliquis omnia quæ sentiunt esse animalia, deinde cochleam sentire animaduertit, itaq; propter cognationem hanc statim cochleam animal esse iudicauit. cum autem hoc ratiocinandi genus verum esse frequentius essent experti, tunc artem aliquam subesse cogitauerunt quare longo vsu atq; experientia tandem argumentationum formulæ construxerunt, quibus ea commode colligerent, quæ vera esse censuissent. tanto autem quisq; disputando magis excelebat, quanto acutius rationes suas probare nouerat. Interim ingeniosius quidam vit, in omni argumentationum genere, tres tantum voces vim habere cõclusionis animaduertit, è quibus omnis argumentatio conformetur, atq; ex eis duas nos semper habere propositas, in eo videlicet pñunciato, quod probare contendimus, ynam autem tantum vocem inueniendam

niendam, vnde vis omnis cōclusionis emanet. vt ecce pro-
bare vult aliquis; arborem esse corpus, iam duas habet vo-
ces, nempe arborem & corpus; restat igitur tantum vt tertiā
quærat, vnde cum ijs quas iam habet, propositionem & as-
sumptionem argumentationis cōficiat. sit ergo ea vox, ta-
ctile. breuiter igitur ita colliget; omne tactile est corpus, om-
nis arbor est tactilis, ergo omnis arbor est corpus. ita proba-
tum est quod volebat. hanc autem tertiam vocem multi
paulo acutiores etiam sine Topica reperiunt. at qui nō tam
acuti sunt, in ea reperienda sæpenumero plurimum labo-
rant. Itaq; factum est, vt ingeniosus ille quisquis fuerit, quos-
dam locos ex cogitaret, quasi tertiæ illius vocis, quæ & ar-
gumentum & medium dicitur, sedes. Vnde facile cū opus
est, erui vis argumentationis possit. Hæc illa est ars, quam
inueniendi Cicero vocat. non quod omnia quæ ad dispu-
tationem attinent inueniat, sed quod argumentorum se-
des, quæ quodammodo absconditæ sunt, notet ac demon-
stret. quibus intellectis & cognitis, facilius est argumentan-
di ratio quare non dubium esse potest, quin propter artem
iudicandi Topice fuerit inuenta. quod cum ita sit iudicādi
rationem priorem fuisse necesse est. nunquam enim ad ho-
rum locorum inuestigationem se homines cōuertissent nisi
prius eos fore vtilis. in disputando indicassent. fuit ergo ra-
tio iudicandi quæ argumentorum sedes prius excogitauit,
& constituit, vt ex eis argumenta promi facile possint. quod
nisi inuentionem iudicium præcedat, qua ratione fieri po-
terit, vt id quod inuenimus ad causam nostram cōfirman-
dam pertinere intelligamus? ait apud Platonem in eo Dia-
logo qui Gorgias inscribitur Polus, artes omnes ab experi-
entia natas, quod etiam primo diuinæ Philosophiæ libro
confirmat Aristoteles. quid ergo? nonne homines p̄ hanc
experientiam artes adhibito iudicio fieri posse censuerunt?
quænam esset ars, nisi iudicium præcessisset? Mens enim no-
stra cum ordinem quendam in rebus perpetuum videat, &
à certis initijs proficisci, ac constare omnia, tunc adhibito
iudicio de eis rebus ratiocinatur, & tandem artes cōstituit.
Itaq; cæteræ artes omnes à iudicandi arte processerūt, quod
etiam primo de oratore Crassus affirmat. id autem ego ius-
dicium voco quod Aristoteles primo posteriorum ἀρχῶν οὐσίων
appe lat. ea vero vis quædam mentis & facultas est, quæ
puncto

puncto temporis (vt Themistius ait) præuidet qua ratione quicq; probari possit. eius ergo facultatis lōgo vsū in disputando ars effecta est, quam iudicandi artem vocamus. sine qua facile à vero quilibet (vt ait alibi Cicero) abduci potest. deinde constituti sunt a prudentioribus huius artis loci quibus argumenta possint inueniri. quod certè nisi exquisitissima iudicandi sciētia effici nullo modo potuisset. quis enim exempli gratia sciret à definitionis loco firmissimum proxi argumentum, nisi prius excogitata definitione res inuoluta à natura per eam explicari posse prudens aliquis iudicasset? Itaq; quoquo se vertat Cicero semper eadem ratione constringetur, vt iudicium inueniendi arte prius fuisse fatendum sit, cum hæc ars inueniendi non ab alia re quam à iudicio, & propter ipsum iudicium sit constituta. At fortasse dicet aliquis, nonne prius inuenire quam iudicare necesse est? Ego vero breuiter ita respōdeo aliud esse simpliciter inuenire, quod etiam rusticis & imperitis cōmune est, aliud è locis argumenta promere, quod non nisi Topicæ periti facere possunt. neq; enī ille rectè inuenisse dicitur (ait Quintilianus) qui non iudicauit. sed quemadmodum inueniendi rationem iudicium præcedit, ita etiam subsequatur necesse est. ex quo facile colligitur rebus omnibus que ratione tractari & probari solent, iudicandi artem esse necessariam, vt non immeritò dictum sit; Logicam esse artem artium et scientiarum. Illud vero firmissimum est argumentum ab Aristotelis disciplina sumptum quod ordine nature priora dicuntur ea, quæ si tollantur, reliqua secum auferunt, sed à reliquis sublatis, non eodem modo auferuntur. tolle iudicium nulla erit amplius ars inueniendi, sed si inueniendi artem tollas, iudicium tamen remanebit. pleriq; enim etiam sine arte inueniendi commode & scite disputant. at sine iudicandi ratione, nihil inuenire satis acute, atque artificiose potest. Quare longè maior est in iudicandi ratione, quam in Topicæ utilitas, cum illa etiam. Si hæc non sit, munus suum præstare satis possit. hæc sine illa nihil possit. Hoc etiam ab ipsa hominum consuetudine probari facillimè potest. quotus enim quisq; est ex ijs qui differendi rationem profitentur, qui artem inueniendi doceat? at libris Priorum & Posteriorum Aristotelis qui ad iudicandi vias pertinet, nihil in scholis celebratius. multos etiam

etiam Philosophos audiui in disputando acerrimos, qui se nunquam Topica didicisse faterentur. Quid ergo? dicit aliquis an nō utilis est hæc ars inueniendi? maximè vero, præsertim eis qui natura paulo sunt hebetiores. præstat enim facilem argumentandi viam, & dicendi copiam auget. sed quamuis vtilissima sit, vt est. non tamen ideo sequitur, vt iudicandi scientiam præcedat, aut ea sit vtilior. sed potius quasi supplementum eius & quædã perfectio est, tunc enim valentissimus ille Dialecticus appellari potest, qui & acute iudicare, & facile inuenire didicerit, at qui alteram tantum partem attigerit, is sterilior quodammodo atq; imperfectior est. Sed ipsius etiam Ciceronis verbis probari potest, iudicandi scientiam, arte inueniendi & vtiliorem & priorem esse. cum enim in Partitionibus oratorijs locos enumerasset vnde argumenta sumuntur subiunxit oportere nos scrutari, & eruere ex omnibus locis argumenta. sed adhibere iudicium, vt leuia semper reiciamus. nonnunquam etiã communia prætermittamus, & non necessaria. Itaq; cum in inueniendo iudicium adhiberi præcipit, declarat aperte iudicandi rationem inuentione priorem esse. nam quomodo potest inuentioni iudicium adhiberi, si nondum vlla est eius ratio? aut quomodo quis inuenisse dici potest, qui non certo iudicio selegerit ea quibus ad confirmationem vti velit? cum vero per iudicandi rationem firma ac necessaria argumenta sumuntur, leuia relinquuntur, nonne planum fit, ad vsum longè potiorem esse, quam artem inueniendi? quæ si non adhibeatur inania plerunq; & leuia inuenta nihil ad faciendam fidem profunt. At sæpissimè fit, vt sine arte inueniendi sua sponte occurrant ea quibus rationes nostras probare possimus. quibus cum iudicandi ratio adiungitur, tota causa planè confirmatur. Nam quis nescit Stoicorum in differendo maximè ac prope incredibile acumen fuisse? qd plurimis in locis ipse Cicero fatet, vt in Bruto; oēs (inquit) Stoici prudētissimi in differēdo sunt & id arte faciūt, nec admodū diuerso loco; Stoicorū in Dialecticis oīs cura consumit. primo de Oratore; Stoici nri disputationū suarū atq; interrogationū laqueis te irretitū tenerēt. Sed qd exemplis opus est? cū satis apud omnes constet, nullos vnquā Philosophos in disputando fuisse Stoicis acutiores? attamen ij (quemadmodum ait hoc loco Cicero) iudicandi vias dilis-

genter persecuti sunt, inueniendi vero artem totam reliquerunt. Quare concludendum est, iudicandi rationem cōtra Ciceronis sententiam, arte inueniendi vtiliorem & ordine naturæ priorem, cum præsertim acuti Stoici diligenter eam persecuti sint, & in Dialecticis sine inueniendi arte magnum nomen inuenierint. Vale.

XI. *Cur apud Latinos vnanimis amici vocentur.*

M. Antonius Maioragius, Marco
Fanniano. S. P. D.

V DIERAS me publicè quartū Aeneidīs interpretantem, ac super eo carminis multa differentem; cum sic vnanimem alloquitur male sana sororem, fueram enim in eo multum occupatus, vt declararem, cur Didonem Poëta malè sanam appellasset. At tu statim vbi de loco superiore descendissem, comiter à me requisisti cur vnanimem sororem poëta dixisset, & cur generaliter amici vocentur vnanimis? Ego vero tibi pollicitus sum, me per literas diligentius quæstionem hanc explicaturum, quod in præsentia facere sum aggressus Equidem huius rei video rationes multas adferri posse, sed eas tantum attingam, quæ pbabiliores esse videantur. Ac primo quidem vnanimis dici possunt, quasi eiusdem voluntatis, quoniam apud Latinos animus pro voluntate frequenter inuenitur, vt Terentius, timet omnia, patris iram, & animum amica se erga vt sit suæ, & Quidius in noua fert animus mutatas dicere formas, corpora. Sic dicimus non est mihi animus hoc facere, pro non est voluntas. vel à Philosophis fluxit hæc appellatio, quoniam nonnulli ex eis putauerunt, vnum in omnibus hominibus animum atq; intellectum esse, qui pro corporum varietate varios etiam mores assumat, vnde qui eisdem studijs oblectentur, & morum similitudinem habeant, facile inter se conciliant, atq; vnanimis esse, nihil enim est aptius ad amorem conciliandū (vt Cicero docet) quam morum similitudo, atq; ideo etiam veteri

teri prouerbio iactatur; Simile simili gaudet. quod ab Homero sumptum est qui in *Odyssæ* decimo septimo sic ait; *ὡς αἰ τὸν ἄμοιον ἀγαπᾷ ὡς τὸν ἄμοιον*. quod etiam Aristoteles *Ethicorum* nono confirmat, nempe simile simili amicum esse. vnde celebratur etiam illud; similitudo est mater amoris. Quidam dixere amicitiam inde nasci quod vnus animus in duobus aut pluribus corporibus habitat, atq; ita amicos recte vnanimis dici. quam opinionem Pythagoræ fuisse declarat illud, quod in ore Pythagoras frequenter habuisse dicitur, *μίαν ψυχὴν εἰς αὐτῶν φίλων*, hoc est amicorū vnā esse animā. hac opinione ductus Horatius Virgilium animæ suæ dimidiū appellat, sic enim ait; *Nauis quæ tibi creditum debes Virgilium finibus Atticis, Reddas incolumen præcor. Et serues animæ dimidium meæ.* Aristoteles *Magnum Moralium* secundo; quoties (inquit) volumus aliquem nobis vehementer amicum ostendere dicere solemus; vnus est istus atq; meus animus. ita etiam Pythagorici solebant amicum *ἐγγεγονῆσθαι* appellare, quod eodem in loco docet Aristoteles; est enim (inquit) vt dicere solemus, amicus alter ego. ita Cicero Quintum fratrem alterum se appellat in epistolis. potest etiam ab affectione amoris hoc nomen esse profectum, quoniam sæpenumero accidit, vt eos quos charos habemus, non minus quā nos ipsos diligamus. quod Christiana lex & fides ad omnes homines extendit, quæ iubet vt alios, tanquam nosmetipsos amemus. Sunt qui ad astrorum vim & influxum hæc referant. vt si maximè sunt inter se amici, quorum *Horoscopi* quodam modo consentiunt. quam opinionem Horatius ad *Mæcenatem* secundo carminum attigit his verbis;

Vtrunq; nostrum incredibili modo.

Coniunctum astrum. & Persius cum sibi Cornutum esse vehementer amicum ostendere vellet, inter cætera, quæ multa commemorat, hoc etiam ait.

Saturnumq; grauem nostro Ioue fregimus vna.

Dicunt igitur Astrologi maximam inde benevolentiam atq; mutuam nasci solere, quoties in natali die Solis & Lunæ fuerit commutatio. vt si ego natus essem quo tempore Sol erat in Ariete, Luna in Sagittario, tu vero cum Sol in Sagittario, Luna in Ariete. nam hac ratione vnum ferè annum meum actuum fieri, vel si Venus in eadem domo,

F 2 atq;

atq; in eodem gradu, cum ambo nasceremur, fuisset constituta. Platonici volunt eos inter se maximè amicos esse, qui dæmonè siue Genium consimilem & comparem vitæ suæ custodem habuerint. multum etiam confert ad amorè multum corporis æqua constitutio; consuetudo, familiaritas, educatio, consilium, & deniq; omnis morum similitudo bonorum. qua nihil copulatius inueniri potest. Mihi sanè placet, vt ita vnanimis amici dicantur, sicuti etiam concordēs, qui sunt eiusdem voluntatis. nam quemadmodum animum ita etiam cor pro voluntate vsurpatum frequentissimè reperitur. Idem autem velle (quod ait Salustius) atq; idè nolle, ea demū firma amicitia est. hæc in Cerriano tuo scripti, cum ad patrem tuū hodie mane diuertissem. Tu (quod ait Horatius) siquid nouisti rectius istis, Candidus imperi, si non his vtere, mecum. Vale.

XII. *An homines à Deis, vel à dæmonibus gigni possint.*

M. Antonius Maioragius, Pomponio
Cufano. S. P. D.

ET IS à me quid sentiã de opinione Dionis in quarto Aeneidos, quæ de Aeneas quem amare ceperat, ita prædicat, credo equidem nec vana fides esse Deorum visq; vt tibi expediat, an homines à Deis vel à dæmonibus gigni siue nasci possint. vetus sanè fuit opinio, nõ tantum à Poëtis sed etiam ab Historicis celebrata, esse quendam Deis & Deabus cum hominibus congressum, maximosq; Heroës, & præstantissimos viros à Deis generari, qui lectissimarum foeminarum concubitum non abhorreant, & contra Deas esse quasdam, quæ viris associatæ conceperint, & filios celeberrimos ediderint. ita natum Herculem ex Alcmena quam Iuppiter compresserat, Castorem & Pollucem ex Læda. Bacchum ex Semele, Perseum ex Danaë, Minoëm & Rhadamantum ex Europa atq; hos omnes & alios penè innumerabiles à Ioue genitos. Theseum etiam & Polyphemum genitos à Neptuno, legimus.

Pana

Pana veto susceptum ex Penelopa à Mercurio. sic etiam ex Thetidis & Pelei congressu natum Achillem ex Venere, & Anchisa Aeneam. Sed hæc apud Poëtas frequentissima sunt. nullus enim apud eos penè Deus est, nulla Dea, qui non aliquos filios genuerit, aut quæ non conceperit. verùm poëtas dimittamus, qui fictis fabulis omnia compleuerunt. ad Historicos veritatis professores veniamus. apud quos tamen videmus Romulum & Remum à Marte genitos ex Illia. Magnum illum Alexandrum Macedonem Iouis ex Olympiade filium esse. Quid? annon multi reperti sunt qui Platonem ab Apolline genitum esse tradiderunt? Iam vero in ipsa nobilitate Romana P. Cornelius Scipio qui primus à se de uictæ gentis cognomen tulit, Ioue genitus credebatur. quoniam nam neque ad priuata, neque ad publicâ negotia prius accedebat, quam in cella Iouis capitolini diu moratus fuisset. Quid de Cæsare Augusto maximo omnium principe commemorem. annon eum Apollinis filium fuisse multi prodiderunt? aiunt enim Acciam eius matrem cum ad solenne Apollinis sacrum media nocte venisset, posita in templo lectica, dum cæteræ matronæ dormirent, obdormisse. Draconemque repente irrepsisse ad eam, pauloque post egressum, illam expergefactam quasi à concubitu mariti purificasse se, & statim in corpore eius extitisse maculam velut depicti Draconis, nec potuisse vnquam eximi. adeo ut mox publicis balneis perpetuo abstinerit. Augustum natum mensis decimo, & ob hoc Apollinis filium existimatum. sed horum figmentorum pleni sunt libri, plena omnia. Quid autem de hac re statuendum sit Plutarchus in Numæ Pompilij vita nititur ostendere. cum enim ad eum locum venisset, ubi celebratum illum Numæ cum Aegeria Dea congressum tractare oporteret, eum fabulis quidem similem esse dicit. sed dein de subdit; ipsam hoc nobis ferme dictare rationem, ut credamus immortalem Deum, non equorum, non natum, cæterarumque id genus rerum, sed hominum amore capi, eorumque maximè qui probitate cæteris antecellunt, consuetudine delectari. neque grauius ferre, neque aspernari admirabilium virosum sapientissimorumque congressum. sed Deum aut dæmones cum humano corpore commisceri, & hominum pulchritudine atque venustate capi per difficile ait esse creditu. quanquam Aegyptij non absurda omnino uti partitione

tionem videntur. qui dicunt, mulierum quidem diuinum spiritum appropinquare posse, & sobolis principia quædam ingenerare, sed viro nullum esse penitus cum Deo neque congressum, neque corporis commutationem. Atque hæc quidem Aegyptiorum opinio prope cum religione nostra videtur conuenire, qui constanter credimus, Christum Dei filium, à diuino spiritu sine virili opera, cum Virgine congresso fuisse genitum, sed reliquos omnes Deorum atque dæmonum cum mulieribus congressus, fabulosos atque inanes esse censemus. Quamuis Diuus Augustinus de ciuitate Dei libro quintodecimo scribat, dæmones esse quosdam, qui mulierum amore capiuntur, & cum eis etiam audivisimè coeant. Sylvanos (inquit) & Faunos, quos vulgo Incubos vocant, improbos sepe existisse mulieribus, & earum appetisse ac persegisse concubitus, plures asseuerant, ut hoc negare impudèntia videatur, ait etiam hos Dæmones qui assidue mulieres tentant, & cum eis coeunt, Dufios à Gallis nuncupari. Semen autem illud quod à Dæmonibus funditur, quidam omnino infæcundum esse censent, quidam autem fecundum quidem esse, sed nequaquam tamen homines ab eo generari, verum parua quædam animalia. Itaque Didonis omnino vana fides est, licet ipsa amore, ut credere par est, obcæcata minime vanam esse affirmet, quod Aeneas Deorum genus esset. Vale.

XIII. *An mortui reminiscantur, & ansiant ea quæ hic aguntur.*

M. Antonius Maioragius, Gaspari
Barchinio. S. P. D.

R. D. V. A. M. sanè difficilemque mihi questionem proponis, vtrum post mortem animus reminisci possit, & alteram statim adiungis, non minus obscuram, vtrum mortuis sciant ea quæ hic aguntur, aisque tibi venisse in mentem hæc à me quæres, cum illud Virgilij carmen ex quarto Aeneidos, me interpretantè audiuissem;

Id cinerem aut manes credis curare sepultos?

Verum

Verum illud te scire velim tuam istam dubitationem plures in se quaestiones continere, quae nequaquam à nobis omnes hoc tempore tractandae sunt. prima est, an sit animus. quod Dicearchus negauit, vt primo Tusculanarum scribit Cicero. Secunda, si sit animus vtrū mortalis sit. vt minuti quidam Philosophi sentiunt, an potius immortalis, vt Platoni Philosophorum Homero placuit. Tertia vtrum animi cū è corpore discesserint, reminiscantur eorum quae in hac vita viderunt aut fecerunt, an omnium penitus obliuiscantur. Quarta vtrum possint ea scire quae nos hic agimus, nec ne, nam si sciunt, etiam aliquo modo curant, si penitus ignoscunt, nihil est quod ea curare possint. Ac de prima quidem & secunda quaestione, nihil est quod religiosus homo dubitare debeat, quin & animus sit, & etiam immortalis sit. Atque de reliquis duabus potest existere dubitatio, vtrum postquam è corpore discessit animus, reminiscatur, & verum ex sciat, quae hic aguntur. Igitur sapientum virorum super his quaestionibus sententias tibi exponam, tu quam volueris amplectere. Aristotelis & Peripateticorum omnium sententia est, nullo modo post mortem animos reminisci, nam memoriam vnum quendam sensum esse statuerunt vt paulo post aperiam sensus autem omnes, corpori & animo communes esse, qui cum animus à corpore separatur, omnes intereant. At vero Plato cum et alijs antiquis iocis, cum in Apologia nominatim & in decho de Re. P. faceret aperitissime nostros animos cum ex his corporum vinculis euolauerint, & in domiciliū illud sempiternū peruenierint, eos agnoscere quorū in hac vita familiaritate atq; consuetudine vñ fuissent, eosq; salutare & amplecti, quin etiam ad eos posse cū eis amicitiam inire & colloqui, quos dum viuerent, sans tantum cognouissent. sed praestat super hac re Socratis verba recitare, quae primo Tusculanarum Cicero de Apologia transtulit; haec peregrinatio mediocri vobis videri potest, vt vtro colloqui cum Orpheo, Mosco, Homero, Hesiodo liceat, quare tandem aestimatis sequidem sapere mort, si fieri posset vellem, vna quae dico mihi liceret inuenire, quanta dilectatione autem afficerer cum Palamedem, cum Atacem, cū alios in dicio inquerum circumuentos conuenienter stentarem etiam summi Regis, qui maximas copias dedit ad Troiam, & Vlyssis Syfiphique prudentiam, nec obeam rem, cū

hac

hæc exquirerem, sicut hic faciebam capite damnaret. Quin etiam in Metaphysicis suis Auicenna tradit, tam beatorum quam infelicitium animos cum excefferint e corpore, posse per imaginationem eadem illa versare, quæ dum essent in corpore cognoscebant, non enim statim habitum animi diuturnum euanescere. Sed de hac re Peripateticus aliquis ita disceptabit; Quæcumque sunt corpori cum animo communia, cum animus a corpore diuellitur, ut etiam illa intereat necesse est. neque enim in corpore remanet, alioquin corpus adhuc viveret, siquid haberet cum animo commune. neque animum sequuntur, alioquin aliquid esset in animo corporeum & mortale. quod si neque in corpore neque in animo remanent, igitur euanescent. sed sensus omnes tam interiores, quam exteriores, corpori cum animo communes sunt, neque enim sine animo corpus audire aut videre quicquam potest; neque animus sine corpore timere, aut irasci, aut cogitare, aut discere potest. nam ut primo de Anima docet Aristoteles dicere animum irasci vel timere, simile est, ut si quis spinam dicat eum vel texere vel ædificare. nam melius est inquit fortasse dicere, non animum, sed hominem animo misereri, vel discere, vel ratiocinari. Quamobrem si quæ corpori cum animo communia sunt in morte extinguuntur, & sensus omnes sunt corpori cum animo communes, ut omnes in morte sensus extinguantur necesse est. sed inter omnes Peripateticos constat memoriam, unum ex interioribus esse sensibus, quo fit ut etiam ipsa memoria in morte absumatur. non igitur post mortem animus reminiscitur. Sed hæc quidem Aristotelica sunt. nam Platonici sensus interiores animi proprios esse contendunt, quævis eos etiam dum est in corpore animus exercent. Itaque volunt, etiam a corpore separatum animum cognoscere, recordari, cogitare. non tamen eo modo quo dum esset in corpore faciebat. sed alia quadam præstantiore ratione. hæc enim ita distinguunt, ut duplicem esse memoriam dicant alteram quæ sentientis animæ partis vis quædam sit, & quæ præterito tempore acciderunt, nobis repræsentet, quæ quidem memoriam nequaquam in animo post mortem remanere volunt, de qua nonnulli sentire Aristotelem tradunt, cum afferit corrupto corpore non amplius animum reminisci. Alteram autem memoriam, imaginationem quandam, tantum

tum

tum ad intellectum pertinentem, dicunt esse, quæ nullam temporis differentiam admittat, nec præteritorum tantum sit, sed etiam præsentium & futurorum repræsentatrix. atq; hanc quidem memoriæ vim in animis à corpore separatis maximè pollere censent. eodem modo gaudium, amor, tristitiam, reliquaq; eius generis biperito distribuunt, vt ali quando sint animæ sentietis affectiones, quæ nisi certo cordis & aliorum membrorum motu perfici nequeant, quo sane modo minimè in animo resident, sed vnà cum corpore intereunt. interdum vero sunt voluntatis actiones, quæ in ea parte animi ponitur, quæ vbiq; rationi comitatur, & hoc modo nunquam ab animo distrahuntur. potest igitur animus à corpore separatus, non tantum recordari, sed etiam gaudere, dolere, diligere, odisse, non vt in corpore solebat, sed eo quo docuimus modo. reliquam est vt secundâ quæstionem aggrediamur. vttrum mortui quæ hic aguntur, sentiant, quod sanè neq; Aristoteles, neq; quisquam ex Peripateticorum schola concesserit. nos autem cum in hac re nõ tantum diuinum illum Platonem eiusq; astipulatores, sed etiam Theologos nostros auctores habeamus, eorum sententiam sequi debemus. nam Plato scribens ad Dionysium Tyrannum epistola secunda sic ait; Quocirca non est hoc negligendum à nobis, sed habenda cura futuri temporis. sit enim naturæ quodam instinctu vt ignauissimi, quiq; homines nihil curent, quæ sit de ipsis futura opinio, probatissimi autem viri nihil non efficiant, vt apud posteros benè audiant. quam ego coniecturam facio, esse aliquem sensum ijs qui mortui sunt, rerum nostrarum. quoniam optimi animi sic fore diuinant. deterrimi autem nequaquam. validiora vero sunt diuinorum virorum quam aliorum præfagia. hoc idem etiam in legibus affirmat. Plotinus etiam in libro de animorum immortalitate sequitur hanc magistri sui sententiam, quâuis tantisper humanarum rerum curam habere mortuos tradat, donec eam animi propensionem qua ad has corporeas res ferebantur, penitus amittant. nostri autem Theologi sic statuunt mortuos quidem per se nescire, quid hic à nobis agatur, sed tamen ab eis intelligere, qui morientes hinc ad illos migrauerint, de qua re sic in secunda Decreti parte statutum esse legimus. Sunt autem diui Augustini verba, ex libro de agenda cura pro mortuis; Fatendum est

*Causa. 13.
Quest. 2. c.
Fatendum.*

G (inquit)

(Inquit) nescire quidem mortuos quid hic agatur, dum hic agitur, postea vero audire ab eis, qui hinc ad eos moriendo pergunt, non quidem omnia, sed quæ sinuntur etiã illi meminisse, & quæ illos quibus hæc indicantur, oportet audire. possunt & ab Angelis, qui rebus quæ hic aguntur, præsto sunt, audire aliquid mortui. atq; hanc quidem opinionem etiam Cicero secutus videtur, in ea epistola quam ad Octavianum scripsit, in cuius extrema parte sic ait; Audient duo Decij, seruire eos ciues, qui vt hostibus imperarent, victoriæ se denouerunt. audiet C. Marius impudico domino parere nos, qui ne militem quidem habere voluit, nisi pudicum. audiet Brutus eum populum quem ipse primo, post progenies eius à regibus liberauit, pro turpi stupro datum in seruitutẽ. quæ quidem si nullo alio, me tamen internũcio, ad illos celeriter deferentur. nam si viuus ista subterfugere nõ potero, vna cum istis vitam simul effugere decreui. hæc sunt, quæ ad quæstiones tuas respondenda esse censi. sed vt verũ fatear, latent ista omnia crasis occultata & circumfusa tenesbris (vt ait ille) vt nulla acies humani ingenij tanta sit, quæ harum rerum veritatem in profundo mersam eruere possit. Vale.

XIII. *An odor corpori nostro, possit nutrimentum aliquid præbere.*

M. Antonius Maioragius, Ioanni
Arcimboldo. S. P. D.

VIDE mihi tanquam alicui Philosopho vel potius Medico quæstionem ponis? an fieri possit vt ex odore nutrimentũ aliquod capiamus? num me putas ista de quibus eruditissimi viri disputant, posse tibi tam facile explicare? sed tamen enitar, quoniam ita vis, in vtraque partem aliquid breuiter dicere, & in extremo τὴν ἀρέσκουσαν. Academicorum more ponere. Pythagoricorum opinio fuit (vt Aristoteles docet) ad corporis nutrimentum odores plurimum prodesse posse. quam quidẽ opi-

opinionem etiam Hippocrates in libro de alimento confirmare quodammodo videtur cum admonet eis qui celerima egent instauratione remedium humidum ad recuperandas vires esse optimum, eis vero qui celeriore etiam, atque presentem repentinamque instaurationem poscunt, per odoratum adhiberi remedium oportere. tradit Suidas, Democritum Abderitem cum esset moriturus, atque eius soror vehementer affligeretur, quod si eo tempore mortuus esset, quod cerealia celebrabatur, neque cereris sacris interesse neque fratri suo arbitrato iusta facere posset, iussisse eam bono animo esse, calidosque panes ad se quotidie adferre, quos ad nares appositos odoraretur. atque illo calidi panis odore, tres dies, donec perfecta fuerunt cereris sacra, quae triduo continuo fieri solebant, superuixisse, deinde remotis panibus sine ulla molestia, quoniam erat senio confectus, & decrepitus, mortuum fuisse. Plinius libro septimo scribit; ad extremos fines Indiae ab oriente circa fontem Gangis, Astomorum gentem esse sine ore, corpore toto hirtam, halitu tantum uiuentem, & odore quem naribus trahat, nullum illis cibum, nullumque potum. tantum radicum florumque varios odores, & syluestrium malorum, quae secum portant longiore itinere, ne desit olfactus. grauiore paulo odore haud difficulter exanimari. de his populis etiam Strabo quintodecimo libro meminit. Marsilius Ficinus vir doctissimus in libro de vita producenda sic ait; Legimus in calidis quibusdam regionibus ac plurimo passim odore fragrantibus, multos gracili corpore, & imbecillo stomacho, quasi solis odoribus ali. forte quoniam ipsa natura loci, tum herbarum & frugum atque pomorum succos ferne totos redigit in odores, tum corporum humanorum humores illic resoluit in spiritum. cum igitur uterque videlicet odor & spiritus sit vapor quidam, & simile simili nutriatur, nimirum & spiritus & spiritalis homo plurimum ab odoribus accipit alimentum. haec Ficinus quibus exemplis & rationibus facile nobis persuaderi potuisset ab odore nutrimenti plurimum provenire posse, nisi grauissimi omnium atque acutissimi Philosophi Aristotelis nobis auctoritas obtaret. is enim in libro de sensu, Pythagoreorum sententiam refellere contendit. quia ut inuito dixi ad corporis nutrimentum odores plurimum prodesse posse censebant, nonnullisque rationibus probat; ab odoribus nullum omni-

no corpori prouenire nutrimentum. Satis enim constat ex pluribus elementis nutrimentum esse compositum. quoniam quæ simplicia sunt, nutrire nullo modo possunt. nutriuntur enim ex eis omnia ex quibus constituta sunt, vt in primo de Generatione & interitu declaratur. sed animantes omnes, ex quatuor constant elementis, quo fit vt etiam nutrimentum ex eisdem componi necesse sit. hoc autem ab excrementis intelligi facile potest. nam omnia quæ nutriuntur excrementa aliqua solere emittere. quod si elemento simplici nutrirentur, nihil ex eo penitus redundaret. vnius enim elementi partes omnes cõsimiles sunt, atq; in corpore simplici nullum esse potest excrementum. Vnde neq; illi sunt audiendi qui nonnullas animantes aëre tantum nutriri scribunt, quod si non potest ex aliquo simplici corpore quodquam animal habere nutrimentum, multo minus habebit ex odore. neq; enim odor est substantia, sed qualitas potius quædam patibilis, quæ sub sensum odoratus cadit. satis autem perspicuum est, ipsas per se qualitates nullo modo posse nutriendo substantiam constituere. quod si quis odorem dicat, non puram esse qualitatem sed fumosam quandam exhalationem aut vaporem, quemadmodum veteres quidam opinati sunt, non tamen ideo sequetur, vt nutrire possit. nam vapor & exhalatio ad aëris naturam pertinet, quod simplex est corpus ad nutriendum minime accommodatum, præterea vapor ille siue spiritus odorum cum attrahitur naribus, vel ad pulmones, vel ad cerebrum tendit, sed in his duobus membris non esse nutrimenti receptacula nouissimum est. huic enim officio stomachum seu ventriculum ipsa natura præfecit, in quem delati cibi concoquantur. & alimentum proportionem cæteris omnibus membris inde proueniat. quamobrem probabiliter concludi potest, nulla ratione fieri posse, vt ab odoribus corpori nostro nutrimentum aliquod præberi possit. quamuis ad bonam valetudinem suavis odor plurimum conducere videatur. licet enim vniuersum corpus non alat, spiritum tamen & cerebrum alit, quo factum est vt Democritus odore panis, tres dies spiritum produxerit. nam quæ de Astomis à Plinio & Strabone dicuntur fabulosa putanda sunt, tria vero traduntur, quibus humanus spiritus optimè nutriatur, aër purus & temperatus, odor suavis, & harmonia Musica. sed
 nulla

nulla res est, quæ magis spiritum & cerebrum alat, quàm suavis odor, quemadmodum Aristoteles tradit; vnde factum est, vt ex omnibus animantibus soli homines ex odore miram quandam capiant voluptatem. bestię namq; propter cibum tantum odore delectari solent, homines verò rerum etiam neq; ad cibum, neq; ad potionem pertinentium, vt aromatum, vnguentorum cæterarumq; eius generis, odore maximè capiuntur. quo licet corpus (vt docui) nō nutriatur, tamen spiritus & cerebrum maximè reficitur. & corroboratur. Quare neq; tu, neq; reliqui iuuenes, vnguenta redolentes, reprehensione digni essetis, si cerebri reficiendi gratia post longum studium, non autem libidinis tanquam instrumento quodam, odore frequenter vteremini. Vale.

XV. Notatus error Seruij. Poëtas Heroicos, etiã Tragicos dici posse. Cur Virgilius omnes ferè libros suos alicuius morte concludat.

M. Antonius Maioragius, Antonio Comiti consobrino suo. S. P. D.

RECTE mihi videris à Serulo dissentire, qd librum Aeneidos quartum comico pene Stylo conscriptum esse censet. imò verò sibi ipse Seruius contradicere videtur, & pugnantly loqui. qui primo fatetur pene totum eum librū in affectibus esse, deinde paulò post adiungit, pene comicum esse stylum. Satis enim constat affectus illos grauiores, quæ *πρὸς τὴν* Græcè dicuntur, & eo dementia hominem plerunq; ducunt, vt mortem sibi ipse consciscat, nō comœdiæ sed Tragœdiæ potius cōuenire. atq; ideo princeps ille sapientum Aristoteles in Poëtica sua cū Tragœdiæ genera quatuor esse dixisset, vnum ex eis Patheticum appellat neq; omnino potest in Heroico carmine, vbi de Regibus, & Reginis, & amplissimis personis agitur, comicus esse stylus. cum ad priuatas tantum & ciuiles actiones (teste Donato) comœdia pertineat. Reges autem & grauiores personas vel nunquam vel rarissimè contingat. Vnde factū est vt Plautus Amphytrionem suam, quamuis in ea nulli sint grauiores.

res affectus, tamen quoniam in ea regiae personae sunt, non simpliciter Comœdiam, sed Tragicocomœdiam appellare voluerit. Quare non sanè mihi probantur qui dicunt Homerum Iliadem instar Tragœdiæ, Odysseam vero ad imaginem Comœdiæ fecisse. quod Donatus in Terentium commentas scribit. mihi longe potior Aristotelis sententia est qui in Poëtica sua docet, Homerum quidem primû comœdiæ normam tradidisse in Margite Poëmate, sed Iliadem & Odysseam Tragœdiæ instar habere. alio verò non ita diuerso loco in eadem Poëtica docet, Heroicum carmè Tragœdiæ quasi speciem quandam esse. nam quæcunque (inquit) exametrorum sunt, in Tragœdia prorsus inesse apparet, quæ vero Tragœdiæ nō omnino in exametris. Quin Hermogenes in libro de gratuitate scribit a Platone *ἡρωικὴ ποίησις*, hoc est patrem Tragœdiæ Homerum fuisse appellatum. Plato in Thææteto scribit Epicharmum quidem summum in comœdia Poëtam fuisse, sed Homerum in Tragœdia. Quod etiam rectè Martialis intellexisse mihi videtur, qui libro quinto Virgilium, poëtam cothurnatum vocat quasi Tragicum. quoniam Tragicæ poëtæ cothurnis utebantur, vt in Bucolicis Virgilius;

Sola Sophocleæ tua carmina digna cothurno.

Versus autem Martialis, in eo quem diximus loco, talis est; Grande cothurnati pone Maronis opus.

Omnes igitur Heroici poëtæ, ex Aristotelis sententia, possunt etiam Tragicæ vocari, sed non contrâ, neq; enim Tragicos omnes rectè vocabis Heroicos, vt Euripides & Sophocles Tragicæ quidem sunt, sed non Heroici, Virgilius autem & Homerus, & Heroici sunt & Tragicæ. quid illud nonne contra Seruium apertè facit? quod comœdiæ semper exitû felicem habent, Tragœdiæ vero tristem & calamitosum? Quare quis nō videt hunc librum Tragœdiæ potiusquam comœdiæ similem esse, qui morte Didonis hoc est exitu calamitoso concluditur? Qua sanè ratione facilè etiâ illa questio soluitur, quæ Grammaticos multum torquere solet. quæ de causa Virgilius omnes ferè libros suos alicuius morte concludat? nam in fine secundi Creusam vxorem suam Aeneas amittit. in fine tertij partè Anchisem sepelit. in fine quarti Dido sibi mortem consciscit. in fine quinti Palinurus vndis Obrutus ita deploratur;

Nudus

Nudus & ignota Plainure iacebis arena.

Quid in fine decimi an non Mezentius, iugulo haud infcius accipit ensem, vndantiq; animam diffundit in arma cruore; deniq; in fine totius operis, Turno soluuntur frigore mēbra, vitaq; cum gemitu fugit indignata sub vmbra. Seruat enim Poeta Tragœdiæ decorum, quæ semper infelices aliquos exitus habet. Heroicum enim carmen (vt ex Aristo tele docuimus) Tragœdiæ legibus subiectum est. explodatur ergo Seruij sentētia, quod in quarto Aeneidos comicus Stylus sit. propterea quod in eo de amore tractetur. grauior enim illi amoris affectus, qui penè ad insaniam, & ad vitæ odium hominem inducunt, non comœdiæ, sed Tragœdiæ potius conueniunt. Vale.

XVI. Cur amantes dicantur esse saucij, & cur amor cupido dicatur.

M. Antonius Maioragius, Francisco Comiti consobrino suo. S. P. D.

QVOD Scire cupis cur à Poëtis amantes saucij dicantur. equidem id tibi paucis expediam. video enim poëticæ huius fictionis, naturalem reddi posse rationem. quoniam vt secundo de Anima docet Aristoteles, visus, potentia quædam, animi patibilis est, quæ rerum aspectabilium species in se recipiēs, ad animū statim transmittit. neq; vllus est sensus oculorum sensu acrior aut velocior. res autem quæ oculis subiiciuntur, quanto venustiores & pulchriores fuerint, tanto magis apta compositione suâ & nitida specie feruntur ad oculos, & in animū transmittuntur, itaq; dicuntur oculos atq; animum ferire. habet enim pulchritudo tanquam radios quosdā, qui statim animum ingredientur. Itaq; quemadmodum solem propter radiorum emissionē sagittas vibrare atq; oculos ferire Poëtæ fingunt, ita etiam cupiditnem telis armant, eo quod rei pulchræ aspectus per oculos ad animum transfusus eū maxime moueat, & quasi vulneret. vnde non illepidè fingunt oculos ad amorem esse duces, & Propertius;

Si nescis, oculi sunt in amore duces.

Quan-

Quantoq; magis aliquis rem pulchram aut optatam intuetur, tãto magis eius potiundæ desiderio inflammatur, propter assiduam optatæ illius speciei verberationem, quæ nõ aliter quam spiculis quibusdam oculos atq; animum figit. hoc est quod ait in Georgicis Poëta; vritq; vidëdo foemina. & in Bucolicis; vt vidi, & perij. pulchræ tamen species, quãuis primo aspectu penè omnium animos radijs suis feriant, tamen nisi voluntas accesserit, & potiundi desiderium, ex animo paulò post effluunt. neq; vilius rei amor gignitur, nisi potiundi cupiditas adiungatur. vnde non sine causa poetæ amorem etiam cupidinem appellarunt. ipsosq; amatore alere sua vulnera dicunt, quoniam cæca illa & dominatrix animi cupiditas ab eis nunquam recedit, & eos continenter cruciat. Vale.

XVII. De sanguine, & venis, et affectionibus quædam, declaratus Virgilij locus, cur amantes pallescant, & de spiritu per venas diffuso.

M. Antonius Maioragius, Francisco Castellioneo. S. P. D.

E non satis intelligere scribis Virgilij carmen illud; vulnus alit venis & cæco capitur igni. Petisq; vt tibi declarem, quomodo tandem amoris vulnera venis astantur; & cur amor ignis cæcus dicatur; quod equidem libenter faciam, cum vt tibi gratificer, tum etiam vt Virgiliano carmini lucem adferam, quod alioqui multo difficillimum est. sed rem paulo altius repetere opus est. hæc enim non nisi per Philosophicas & naturales rationes intelligi possunt. docent enim Philosophi cupiditates omnes sanguinis feruore concitari, qui cum vehemens fuerit, omnes corporis partes non tantum incendit, sed etiam penè adurit. vnde non tantum amantes ardere dicuntur, sed etiam irati, vt Iuuenalis; Quid dicam quanta siccum iecur ardeat. ira? & Horatius; meum Feruens difficilibile tu met iecur. & Aristoteles secundo. de anima, nihil aliud iram esse

esse censet, quam sanguinis circa præcordia feruorẽ quen-
dam. ita dicimus aliquem flagrare desiderio, & ardere stu-
dio alicuius rei, & inflammatum esse cupiditate. cum enim
in sanguine sit animantis vita, nullam ad rem animus ex-
citari potest, nisi sanguis moueatur. qui quanto calidior fue-
rit, tanto promptiores & alacriores ad res gerendas homi-
nes facit. vnde qui frigido sanguine sunt, non tantum tardi
sed etiam hebetes plerunq; esse solent, quod illis versibus in
Georgicis Virgilius docet;

Sin has ne possim naturæ accedere partes

Frigidus obstiterit circum præcordia sanguis.

Cum igitur in sanguinis feruore sit omnis cupiditas, & venę
nihil aliud sint quam sanguinis riuus, non est mirum si dicantur
amantes amoris vulnera venis alere, quoniam propter
amoris cupidinem, in venis ipse sanguis accenditur. ex quo
perspicuum est etiam, cur poëta dixerit; & cæco carpitur
igni. nam sanguinis inflammationem per venas diffusam
merito cæcum ignem appellauit. volunt autem sapientes,
in iecore sedem amoris esse, quemadmodũ in splene sedes
est risus & lætitiæ. in felle sedes iræ. in corde sedes sapientię.
quod Ouidius eleganter duobus illis versibus indicat;

Cor sapit, & pulmo loquitur, fel commouet iras

Splen ridere facit, cogit amare iecur.

Cum igitur in iecore sedem amor habeat, vbi plurimus san-
guis generatur, qui deinde per venas vt secundo de Natura
Deorum Balbus ait) in omne corpus diffundatur, facile fit
vt immensa illa vis amoris in iecore concepta, vnã cũ san-
guine per venas irrumpat, & sanguinem feruore suo vitiet
& consumat. vnde fit vt amantes plerunq; palleant, & ma-
cie extabescant. quoniam vis amoris sanguinem absumit.
& vt secundo Metamorphoseos ait Ouidius; pallent amissis
sanguine venæ. & hoc est quod idem Ouidius primo de
Arte amandi ait; Palleat omnis amans, color hic est aptus
amanti. serpit autem vsq; eo calor amoris, & cæcus ignis, vt
ad medullas vsq; penetret, quæ ex puro sanguine gignuntur,
& eas paulatim absumat, quod innuit Virgilius in quar-
to; est mollis flamma medullas interea, & tacitum viuit sub
pectore vultus. ita Catullus; Ignis mollibus ardet in medul-
lis. & in Georgicorum tertio Virgilius;

Continuoq; auidis vbi subdita flamma medullis.

H Sunt

Sunt autē venę sanguinis receptacula, qui semper mixtus confususq; est cum spiritu naturali. ita tamē vt in venis plus sanguinis sit, spiritus minus. in hoc enim vena ab arteria differt. quod vena sanguinis receptaculum sit, arteria vero spiritus, vt in secundo de natura Deorū his verbis Cicero docet; sanguis per venas in omne corpus diffunditur & spiritus per arterias. quod autem etiam in venis spiritus sit, declarat illud quod sæpenumero inflatas venas dicimus, vt in Bucolicis de Sileno;

Inflatum hesternum venas vt semper Iaccho.
& Horatius in primo Sermonum.

Nam simul ac venas inflauit tetra libido.

Volunt enim Physici, lasciuam illam obscæni membri tentiginem à spiritu per venas diffuso, & ad genitalia per eas accedente concitari. quoniam etiam semē ab omnibus venis profluit. quippe cum genitale semen nihil aliud sit, quā sanguinis quædam pura, & defecata, & optimē concocta exuperantia. Vnde qui libidine volunt abstinere, cibos eos vitare oportet, qui calidos spiritus gignere cōsueuerunt. et præcipuē vinum, in quo (vt Paulus ait) inest luxuria. de qua re sic Aristoteles, Problematum sectione trigesima, sicuti Gaza interpretatus est; vinum verē flatus mouere nimirū potest. quamobrem similem ambo ista sortiuntur naturam, atrabilis, & vinum. constat vinum eam habere vim è spuma quā excitat. oleum enim quamuis calidum sit, nihil spumat. vinum verò large; ampliusq; nigrum, quam album, quia calidius; & corpulentius est. vnde fit vt cupiditatem Veneris accendere vinum possit. quate nō ineptē Venerem Baccho iunctam autumant. hæc Aristoteles. quæ cum poeta noster præclare intelligeret, fingit Didonem amore captam, Regales inter mensas laticemq; lyæum. & antiqui Romani, mulieres abstinere vino iubebant, ne ad impudicitiam incitarentur, si per venas vini flatus irrupisset. sed iam opinor, satis tibi declaratum esse quod cupiebas, siquid est præterea quod à me velis, de eo admonitus, vincam expectationem tuam. Vale.

XVIII. Vnde lachrymæ nascantur, & cur ex omnibus animalibus solus homo lachrymet.

M. Antonius Maioragius, Iacobo
Phacanio. S. P. D.

ERVVM est quod ais. maximæ sunt admirationis lachrymæ, quæ nonnunquã ex oculis tanta fœcunditate manant, vt riuus quidam esse videantur; & non tantum in dolore, sed etiam in risu vehemẽtiore frequenter erumpunt. quas etiam Plinius cum de oculis verba faceret admiratur. hinc fletus (inquit) & rigantes ora riuus. quis humor ille est in dolore tam fœcundus, & paratus? aut vbi reliquo tempore? Sed illud à me requiris, vnde lachrymæ nascantur? & cur homo solus lachrymare dicatur? Ego vero apud Medicos & rerum naturalium indagatores constare video, lachrymas a corde provenire. Statuunt enim in humano corpore, tres humidas exhalationes, trium membrorum nobilissimorum, idest stomachi, iecoris, & cordis, quihus tria superne membra, quasi instrumenta & receptacula quædam respondeant, nares, aures, oculi. vis autem cuiusque exhalationis ea est, vt ascendat, & caput, tanquam corporis arcem petat, sed exhalatio quæ fit à stomacho, per nares effluit, & coryza siue mucus appellatur. quæ vero fit in iecore, sursum tendens per aures expurgatur, itaque aurium fordes à iecore pueniunt. denique cordis exhalatio petit oculos, & ab eis effluit, atque hæc sunt quæ lachrymæ dicuntur. In dolore igitur lachrymæ copiosius ideo funduntur, quoniam affecto propter moesticiam corde, plurima gignitur exhalatio, quæ sublata ad cerebrum per oculos fluit. qua de causa Homerus calidas lachrymas plurimas in locis appellat, quod à corde vbi calor vitalis est, excitentur. qui molli & tenero corde sunt, maiorem vim lachrymarum profundunt, quales sunt omnes ferè mulieres, & pueri. quin etiam ex humidore cerebro sæpissimè lachrymæ fiunt, vt in senibus. quod accidit etiam in ebrijs, quoniam vini exhalatione cerebrum fieri solet humidius sepe fit lachryma vel ex fu-

mo, vel vento calido, vel morbo, vel acri aliquo sapore. sed maiori ex parte nascitur à dolore. non tamen omnis dolor lachrymas ciet. quippe cum aliquando accidat, vt propter immensam calamitatem ita cor comprimatur vt meatus obturentur, & crescente calore ferueat quidè humor in corde, sed exhalare minimè possit. vnde videmus nōnullos cū aliquo grauissimo fortunæ vulnere percussi sunt, nequaquā lachrymas fundere, sed tanquam stupidos fieri, atq; immobiles diu consistere. Amasis Aegyptiorum Rex (vt secūdo Rhetoricorum scribit Aristoteles) cum ad mortē filius eius duceretur, non effudit lachrymas, cum amicum mendicare vidisset illachrymauit, quoniam hoc est miserabile, illud terribile. Magnas etiā timor lachrymas cōprimit, quod tertio Tusculanarum Cicerō declarat his verbis; constabat eos qui concidentem vulneribus Cn. Pompeium vidissent, cum in illo acerbissimo miserrimoq; spectaculo sibi timerēt, quōd se classe hostiū circumfusos viderent, nihil aliud tum egisse, nisi vt remiges laortarentur, & vt salutem adipiscerentur fuga, posteaquā Tyrum venissent, tum afflicti lamentariq; cēpisse. Hoc autem accidit quia per timorē cor comprimitur, & meatus occluduntur. sed cum spes aliqua refulserit, statim exilire cor incipit, & laxius fieri, atq; ita demum per exhalationem lachrymæ profluunt. neq; enim aliter emanare lachrymæ possunt, nisi cor vehementius exiliat. ex quo facile soluitur ea quæstio, cur homo solus ex omnibus animantibus illachrymet. quoniam (vt tertio de partibus animalium docet Aristoteles) cordis commotio tantū in homine fieri solet, nō autem in reliquis animalibus nam ex miseratione potissimum cor mouetur, & ex cogitatione calamitatis vel suæ, vel aliorum. at misratio & cogitatio non in belluas, sed in homines tantum cadit, quo fit vt præter hominem nullum animal lachrymas fundat. quod si quando in bestijs vilæ lachrymæ fuerint, eas non esse veras lachrymas, sed quandam potius pulmonum exhalationem peritiores censent. Itaq; non sunt audiendi poëtæ, qui lachrymas etiā equis & reliquis belluis tribuunt. sicuti Virgilius in vndecimo de Pallantis equo, qui funus heri sui sequebatur;

Post bellator equus positus in signibus Aethon
It lachrymans, guttisq; humectat grandibus ora.

Querit

Quærit Alexander Aphrodisiensis cur ita fiat, vt & qui dolent, & qui copiose rident, lachrymas fundant? quæ sane quæstio facile solui potest ea ratione, quòd dolor & tristitia, propterea quòd poros, ac meatus condensat, humorem qui in eis est, extrudit. at vero diuersa causa risus per meatuum laxitatem, & raritatem facile humorem soluit & effundit. quamobrem Xenophon rerum Græcarum libro septimo, lachrymas dolori atq; gaudio commune quiddam esse scribit. sed qua de causa fit. vt nonnulli iam iam morituri lachrymas emittant? hoc enim neq; à mœore neq; à læticia prouenit, sed propter summam, non tantum oculorum, sed etiam cerebri & totius corporis debilitatem. neq; enim tunc ulla virtus est, quæ humorem expellat, sed nutu suo propter insitam grauitatem humor ad inferiora delabitur. tunc enim (vt ait Galenus) etiam ea vis quæ detentrix appellatur, læbefacta, atq; vitata est. Frigus etiam (vt in Problematis Aristoteles docet) lachrymas exprimeri sepe numero solet. quoniam carnem contrahit atq; condensat, & eo modo humorem extrudit. calor vero diuersa ratione nonnunquam lachrymas ciet, quoniam laxat & rarefacit, humoriq; viâ aperit. Sed quid ago? plura quam à me petisti conor explicare. Tu sic habeto, me studio & amore tui, etiâ vltra septa (quod aiunt) transilire voluisse. Vale.

XVIII. De sepulchris, & sepeliendi religione quedam explicata.

M. Antonius Maioragius, Roglerio
Venusto. S. P. D.

ROGASTI me per literas, vt siquid habeo de sepulchris & sepeliendi religione, apud probatos auctores obseruatum, id ad te scribam. quasi vero res tanta, tam breuiter, atq; vna tantum epistola possit explicari. præsertim ab eo qui non libris circumfusus in bibliotheca, sed ruri relaxandi animi gratia sit, vt ego hoc tempore. Sed tamen quia mecum, quædam Hypomnemata siue commentaria mea, ex bonis auctoribus excerpta detuli, vt in

vt in hac ruris amœnitate per ocium ea relegam, conabor, si non omnino, at saltem ex aliqua tibi parte satisfacere. Sepulchrum igitur (vt Vulpianus Iurisconsultus ait) est vbi corpus ossa ve hominis condita sunt. & appellatione sepulchri, Iurisconsulti statuunt, omnem sepulturæ locum contineri. Tradunt Plutonem, quem Ditem, & Summanam Latini, Sabini foranum appellauere, sepulchrorum & exequiarum inuentorem fuisse. Vnde Poëtæ finxerunt illum inferorum esse Deum. apud Romanos Libitinam Deam sepulchrorum præsidem cultam fuisse legimus. in cuius templo ea vendebatur, quæ ad sepulturas essent necessaria. quæ eandem cum Proserpina & Venere existimabant. hinc Delphici Venerem Epithymbiam appellare consueverunt. Senece viuorum causa non defunctorum sepulturam inuentâ scribit. vt cadauera hominum ab oculis remouerentur. alij vero dicunt ideo constituta sepulchra, vt posteri sibi quoque moriendum intelligant, & per ea suæ mortalitatis admoque neantur. Vnde etiam monumenta sunt appellata. multis enim nominibus sepulchrum appellatur. nam & tumulus dicitur à terra in cumulum erecta, & sarcophagus, à saxi genere, quod carnem exedat. Tumba etiam aliquando vocatur, vnde Tymbium pro parua sepultura. Polyandriion vero locum significat, vbi multa sepulchra sunt. quod Catullus poëta sepulchretum appellauit, & Christiani κοιμητήριον, Græco nomine, vulgo cœmeterium vocant. Tymbus etiã masculino genere præsertim apud Græcos vsurpatur. quasuis hoc Cicero bultam interpretari mauult. Vnde etiam veneficæ mulieres, quæ ad veneficia de sepulchris ossa & reliquias, legunt. Tymbades appellatæ sunt. interdum etiam pro sepulchro cippum, arcam, vnam reperies, & apud Plinium, & Suetonium ollam, & solium. vsi sunt veteres etiam hoc verbo puticulum pro vetusto sepulchri genere. Petronius arbiter conditorium id appellat, quod hypogæum Græci, hoc est subterraneum sepulchrum. Mausolæum præterea magnificum sepulchrum appellari solet, ab eo quod in Caria regis Mausoli fuit ab Artemisia regina conditum. quod inter septem orbis terræ miracula numeratur, sunt etiam quæ Græcè ἄγρια, vocantur, quæ ideo sic appellata Theocriti interpres tradit, quod mortuis terra initiari soleret, quæ ἔγχα, nuncupetur, alij dicunt ἄγρια vocari ea quæ antiqui suggrun-

l. locum. ff. de relig. et sumpt. fun. l. Prætor ait de sepul. viol.

grundariavocauere.hoc est infantium sepulchra qui nondū quadragesimum diem attingissent . coragium Fulgentius p̄ virginali sepulchro interpretatus est. apud iuriscōsultos gentilia & familiaria sepulchra legimus, quæ scilicet vni gentilitati, aut toti familiæ comparata sunt. sunt etiam hæreditaria sepulchra, quæ ad hæredem transferuntur. Fuit autem apud antiquos sepulchrorum magna religio, adeo vt non aliunde templa originem habuisse scribat Lactantius, & Eusebius. Quod etiam Clemens Alexandrinus his verbis testatur; superstitio (inquit) tēpla condere persuasit. quę enim prius hominum sepulchra fuerunt, ea magnificentius condita, templorum appellatione vocata sunt. quinetiam Virgilius Aeneidos quarto Sichei sepulchrum à Didone structum, templum appellat. sic enim ait;

Præterea fuit in tectis de marmore templum

Coniugis antiqui, miro quod honore colebat.

Cicero Philippica nona, sepulchrorum sanctitatem ait in ipso solo esse, quod nulla vi moueri, neq; deleri potest. atq; vt cætera extinguuntur, sic sepulchra sanctiora fieri vetustate. quod etiam Iuriscōsulti ostendunt, qui locum vbi mortui sepeliuntur religiosum esse volunt. vt Iustinianus de rerū diuisione, Religiosum (inquit) locum vnusquisq; sua voluntate facit, dum mortuum insepulchrum in locum suum. Plutarchus in vita Numæ, vita sanctos ait sacros esse, quorum videlicet sacra sunt sepulchra. quod Plinius in secundo sic affirmat; Terra nos a reliqua natura abdicatos, tum maximè vt mater operit, nullo magis sacramento, quam quo nos quoq; sacros facit. Magnam igitur fuisse apud antiquos sepulchrorum religionem ex eo potest intelligi quòd Romanis legibus magna fuit eis pœna constituta, qui sepulchrum violare ausi fuissent, vnde Vulpianus ait, sepulchri violati actionem infamiam irrogare. Paulus autem ita censet; Rei sepulchrorum violatorū si corpora ipsa extraxerint, vel ossa eruerint, humilioris quidem fortunæ summo supplicio afficiuntur. honestiores in insulam deportantur. alijs, aut relegant, aut in metallum damnantur. Iam ea religio seruata est in sepeliendo, vt manes eius qui sepeliebatur, ter inuocarent, & terram iniicerent, vt humati dicerentur. est enim inter sepultos & humatos differētia. nam sepulti dicuntur quobquo modo conditi humati vero, qui de more solito, terra ter iniecta

con=

*l. i. de sep.
viol.*

*l. Rei. de
sep. viol.*

contecti fuissent, quod ius Pontificium confirmabat. nam priusquam gleba iniiceretur, locus ubi crematum cadaver fuerat, nihil religionis habebat. iniecta vero gleba, seu terra, seu puluere, tunc humatum dicebatur, & omnia religiosa iura sepulchrorum continebat. quod in sexto Virgilius attigit, cum ita rogantem Palinurum inducit; aut tu mihi terram Inijce. & Horatius in primo carminum; non est mora

Longa, licebit Iniecto ter puluere curras.

Erat autem opinio eos qui nō ita humati essent, circa Acheruntem fluuium centum annos aberrare priusquam Cocytum aut stygiam paludem transire possent, quā ré in Sexto Virgilius copiose persequitur. & Seruius super eo carmine; Hæc omnis quam cernis inops, inhumataq; turbata est. Duo (inquit) dicit. id est nec legitimam sepulturam habet, neq; imaginariam. inopem enim dicit sine pulueris tactu. nam ops terra est, id est sine terra, sine humatione. vult autē ostendere tantum valere inanem, quantum plenam sepulturam. nam etiā Deiphobi umbra transeucta est, cui Aenæas cœnotaphium fecit, vt; Tunc egomet tumulum Rhetœo in littore inanē constitui, & magna manes ter voce vocaui. Nomen & arma locum seruant. erat enim antiqui moris, vt ea quibus in vita quis delectatus fuisset; posthumationē sepulchro appingerent, quod etiam nostro tempore fit à plebisq; hoc idem Virgilius ostendit.

At pius Aenæas. ingenti mole sepulchrum

Imposuit, suaq; arma vtro, remumq; tubamq; .

Hoc autem ideo faciebant, vt umbre mortuorum rerum amatarum solatia secum haberent. ad quod alludit Dido, cum ait Sicheum amorem suum secum abstulisse, atq; ideo velle vt eum in sepulchro suo seruet inuiolatum. sic enim eam Virgilius loquentem facit;

Ille meos primus qui me sibi iunxit amores.

Abstulit, ille habeat secum seruetq; sepulchro.

Cæsar de bello gallico libro sexto sic ait; Funera sunt pro cultu Gallorum magnifica & sumptuosa. omniaq; quæ visuis cordi fuisse arbitrantur, in ignem inferunt, etiam animalia, ac paulo supra hanc memoriam, serui & clientes, quos ab ijs dilectos esse conitabat, iustis funeribus confectis vna cremabantur. sed de vario sepeliendi ritu librum eruditum scripsit Gyraldus Ferrariensis, summus amicus noster, vbi

multo

multo plura cum volueris excerpere poteris. Ego quæ ad manū habui summatim in hanc epistolā contuli, non alia sanè de causa nisi vt voluntati tuæ obsequerer. Vale.

XX. *Aeneam nullo modo cum Didone rem habuisse cum ea muliere trecentis, atq; amplius annis fuerit antiquior.*

M. Antonius Maioragius, Petro
Phlyarjō. S. P. D.

IDE quid incommoditatis eos sequatur, qui veritati nolunt acquiescere. dū enim vnum se putant errorem fugere, sæpius in plures incidunt. audieras à me, non multò ante Romam cōditam, Carthaginem in Africa florere cepisse. tu vero quasi mendacij me arguens, ad me scribis, in errore me esse maximo, cum trecentis atq; amplius annis ante Romā Carthago fuerit. idq; Virgilij probas auctoritate, qui Carthaginem eo tpe scribit ædificari, cum Aeneas ventis agitatus in Africam delatus est, & à Didone fuit hospitio susceptus. atq; adiungis trecentum annos ante Romam conditam Aeneam in Italiam venisse. qua in re dupliciter peccas. primò quod eam fabulam quam de Didone & Aenea posuit Virgilius, veram esse putes historiam, deinde quod non satis rectè tempora colligis. neq; enim vilo modo verum esse potest quod de Didone Virgilius finxit. nam non solum Aeneam Dido non vidit vnquam, sed neq; eodem tempore quo ille, vixit. multis enim post Aeneam seculis Didonem fuisse constat ex temporum supputatione. numerantur enim à Troia capta ad urbem Romanam conditam, anni quadringenti triginta duo. quem admodum non vno in loco Dionysius Halicarnassens refert. Dido autem duos tantum & septuaginta annos (Iustino testante) ante Romam conditam in Africam delata. carthaginem ædificauit. itaq; ab Aeneæ aduentum in Italiam, ad Didonis in Africam profectiōnē, amplius trecentum quinquaginta anni numerantur. quare nulla ratione fieri potest, vt Aeneas in Africa Didonē conueniret,

I uenerit,

uenerit, quæ non solum eo tempore nondum nata fuerat, sed neq; fortasse trecentis annis post Aeneâ, nata est. Quid ergo? non Aeneam amauit Dido? non propter Aeneæ discessum ab Africa, sub ipsa morte consciuit? fabulæ. fuit enim Dido mulier pudicissîma, quæ potius mori quam secûdas nuptias experiri uoluit, nam (vt Diuus Hieronymus aduersus Iouinianum libro primo scribit) cû ab Iarba Numidarum rege peteretur in coniugium, tantisper nuptias distulit, dum urbem conderet, nec multo post extructa in memoriam mariti quondam Sichæi pyra, maluit ardere, quâ nubere: casta mulier carthaginem condidit, & rursus eadê urbs in castitatis laude finita est. hæc Hieronymus, sed hæc historiam de morte Didonis Trogus Pompeius, siue Iustinus, libro de cimo octauo, satis copiosè refert, quam te minor vel non legisse, vel non saltem audiuisse, cum tam multa te scire profitearis, vt palam prædices, te nemini in hac ciuitate, quouis in doctrinæ genere cedere. Quid? annô illud Epigramma, quod extat adhuc apud Græcos, & in quarto Epigrammatum libro legitur, te tui erroris admonere poterat? cum præsertim sæpe Græcari soleas, nisi negligenter omnia percurreres, in quo Dido clamat, se nequaquam talem fuisse, qualis à Marone depingit. neq; vnquâ se Aeneâ uidisse, sed vt pudicitiam inuiolatam à Iarba conseruaret, sibi ipsam manum intulisse. Quid? quod idem Epigramma satis eleganter Ausonius in latinum transtulit? quæ tandem inertia tua est, non saltem hoc apud Ausonium adnotasse? libet autem (vt te magis pudeat) illud huc adscribere.

Ille ego sum Dido vultu quam conspicias hospes,

Assimilata modis pulchraq; mirâcis.

Talis eram, sed non Maro quam mihi finxit, erat mens

Vita nec incestis læta cupidinibus.

Nanq; nec Aeneas vidit me Troius vnquam.

Nec Lybiam aduenit clasibus iliâcis.

Sed furias fugiens, atq; arma procacis Iarbæ,

Seruauit (fateor) morte pudicitiam.

Pectore transfixo castos quod pertulit enses,

Nec furor aut læsus crudus amore dolor.

Sic cecidisse iuuat: vixi sine vulnere famæ,

Vita virum, positis moenibus oppetitj.

Lauida cur in me stimulasti Musa Maronem?

Fin-

Fingerer vt nostræ damna pudicitia: f
 Hæc quidem hæctenus in Epigrammate Græco in hunc
 sensum leguntur, sed Aufonio placuit quatuor illos versus
 ex ingenio suo adiungere;

Vos magis historicis lectores credite de me
 Quam qui furta Deum concubitusq; canunt,
 Falsidici vates, temerant qui carmine verum.

Humanisq; Deos assimilant vitijs.

Hæc ideo scripsi, vt te admonerem, si modo tu is es, qui ad
 monitiones audire possis, aut velis, ne tam temere posthac,
 de ijs quæ tibi non satis comperta sunt, iudicare audeas. me
 cum quidem tibi vel delirare licet, vt sæpe & ineptè facis.
 sed caue ne te ipsum alijs deridendum propines. Vale.

M. Antonii Maioragii,

Epistolicarum Quæstionum,

LIBER II.

I. *Quomodo propriorum nominum formæ distinguantur, contra
 Grammaticorum sententiam.*

M. Antonius Maioragius, Francisco
 Cicereio. S. P. D.

AGNO te esse in dubio scribis, quomodo
 proprium nominum quæ ad homi-
 nes pertinent, species distingui debeant,
 quoniam magnam inter eos qui eas do-
 cete conantur, contentionem esse vides,
 neq; satis inter se cõuenire; quæris igitur
 super hac re sententiam meam. Ac mihi
 quidem (vt ingenue fatear) videtur hæc
 facillima esse ratio, in qua tamen omnes ferè Grammatici,
 & pleriq; alij decipiuntur. nam quæ species ab eis quatuor
 numerantur, Nomen, Prænomen, cognomen, & Agnomē,
 eas profectò tantum tres esse, luce tibi clarius ostendam.
 ipsum enim Nomen, nõ speciei, sed generis vocabulū est.

I 2 Agno'

Agnomen vero, & Prænomen, & Cognomē species sunt; ipsi Nomini subiectæ, atq; ideo cum species omnes, generū nomina fortiantur, vt homo etiam animal dicitur, & ficus arbor, & iustitia virtus, sæpenumero apud auctores pbatos inuenimus & Prænomena & Agnomina, & Cognomina, etiam nomina vocari, quod cum pleriq; non animaduertant, in maximas dubitationes incurrunt. Tu igitur facillimam distinctionem meam accipe, quam vbiq; verissimam esse reperies. Nomē generaliter est, quod vnicuiq; rei & personæ attribuitur, quo suo quæq; proprio & certo vocabulo, ab alijs discernatur, vt Homo, leo, lapis, arbor. verū ex nominibus alia communia sunt, vt quæ modo diximus, alia verō propria, vel hominum: vt Plato, vel bestiarum vt Cyllarus, vel inanimatarū rerum, vt Roma, Padus, Olympus, vel deniq; alicuius indiuidui, vt Sol, Luna. sed omnibus alijs nominibus prætermisiss, hoc loco quærimus, quæ sint hominum propria nomina, atq; hæc dicimus tribus formis contineri, nam alia dicuntur Agnomina, quæ propria sunt familiarum, & non ad vnum aliquem tantum, sed ad omnes qui sunt eiusdem familiæ propriè pertinent, vt Cornelius, Iulius, Calphurnius. alia Prænomena vocantur, quæ differentię gratia nominibus familiarum præponuntur, & ad vnum tantum propriè pertinet, vt is ab alijs qui sunt eiusdem familię distinguatur, vt Publius, Caius, Lucius. alia deniq; sunt cognomina, quæ ab euentu aliquo solent imponi, vt Africanus, Creticus, Corculum. hæc posita distinctione conabimur eam firmissimis rationibus approbare. Ac primo sciendum Nomina omnia communiter esse tanquam rerum notas (vt Aristoteles ait) quæ Plato in Cratylo non quidem naturalia esse, vt pleriq; existimant, sed tamen pleraq; rerum naturas indicare censet, vnde Pythagoras (vt primo Tusculanarum Cicero scribit) magnam illius sapiētiam fuisse censuit, qui primo nomina rebus imposuit, nos autem a sacris literis docemur Adamum, primum humani generis parentem, nomina rebus indidisse cum enim illa ratio sempiterna, quem Deum vocamus, Mundum & quæ in eo sunt omnia procreasset, Adamo negocium hoc demandasse dicitur, vt nomina rebus imponeret, quod certè non nisi summa quadam prudentia atq; sapientia præstare potuisset, deinde vero paulatim cum in varias linguas hominum

num

num genus discretum fuisset, factum est vt vnaquæq; natio, nomina rebus arbitrato suo fingeret, quæ causa fuit vt nequaquam nominum omnium ratio reddi possit. vnde sanè videtur eorum omnino superuacanea esse quæstio, qui scrupulosè solèt inquirere vtrum *Ἐστὶ ἢ φύσις*, hoc est vtrum ex institutione, an natura sint rebus imposita nomina, satis enī apertè constat, quamuis plurima reperiantur nomina quæ rerum vim & naturam exprimant, omnia tamen ab hominum institutione profecta esse, neq; vlla prorsus esse naturalia. quippe cū ex historijs intelligere liceat, nouis rebus semper noua nomina imposita fuisse, quod vel vno exemplo declarari potest. cum enim patrum nostrorum memoria, in Germania repertum fuisset horribile illud ac tremendū belli instrumentum, quod stridore tonitruum & violentia fulmen imitatur, nomen illi statim quod aliqua ex parte naturam ipsius demonstraret, inditum est. Itaq; Bombardam appellauere, quòd bombum hoc est strepitum & sonum ingentem cum ardore mixtum emittat. nā licuit (vt ait Horatius) semperq; licebit.

Signatum præsentè nota producere nomen.

Sunt igitur hac de causa reperta nomina, vt singulæ rerum species per ea discernantur. Quare quibus in rebus exquisita atq; diligens indiuiduorum & singularium discretio nō curatur, vnum speciei nomen satis est, ad eius rei naturā communiter indicandam, vt Leonem, equum, ceruum appellamus, quemcunq; ex ea specie viderimus. quod si centum (exempli gratia) Leones in cauea quis habeat velitq; eorū vnumquenq; ab alijs discernere. necesse erit, vt figillatim vniciq; Nomen imponat, qd Prænomen poterit vocari, quia differentiæ tantum gratia præponitur, vt scilicet hic ab illo distinguatur. quemadmodū ij facere solent, qui bouarmenta, & caprarum greges, aut aliarum bestiarum pascunt. singulis enim sua imposuere Prænomina sic Alexander ille Magnus, equum suum Bucephalum, & Castor suum Cyllarum nominauit. In hominibus verò quia figillatim omnes ab alijs distinguendi sunt, ideo necesse fuit, vt singulæ sua Prænomina sortirentur. quod à priscis illis temporibus ad nostram vsq; ætatem vsurpatum esse videmus, vt vnusquisq; Homo suum ac proprium nomē habeat, quo ab alijs nominibus distinguatur. sed in ipsis humani generis primordijs,

dijs, aliquam rationem sapientissimos illos in nominibus imponendis secutos fuisse reperio. nam Adamus ita dictus fuit, quod è terra, quæ Adama Hebræorum lingua dicitur, esset procreatus. Eua, quod videntium mater esset futura. Abrahamus, quod multarum nationum parens. Isaacus, quod parentibus risum & læticiam promissus eius ortus attulerit. multaq; eiusmodi cætera nomina passim apud sacros auctores reperiuntur, aliqua de causa imposita, sed postea quæ quisq; cepit arbitrio suo nomina fingere, & ea filiis suis imponere, multa etiam sine causa imponi cæperunt. cumq; hominum multitudo coalesceret, & in familias tanquam in colonias distribueretur, familijs etiam ipsis nomina cæperunt excogitari, non alia sanè de causa, nisi vt agnationes inter se discernerentur, & quiuis intelligere, ex qua esset agnitione siue gente. Nomen illud igitur agnationis & familiæ Romani veteres Agnomen appellarunt, quamuis omnes fere Grammatici in hoc nomine decipiantur, qui putant Agnomè esse aduenticium, vt Africanus quod omnino falsum est, vt postea docebimus. sed, quoniam omnes eiusdem agnationis homines, cum primum nati sunt, familiæ suæ nomen habent, verbi gratia quicūq; sunt ex Fabiorum familia, Fabij dicuntur, ex Corneliorum, Cornelij, necesse fuit etiam aliud Nomen adiungere, quo qui sunt eiusdem gentis aut stirpis inter se distinguantur. itaq; nomè illud quod differentie gratia præponitur, prænomen est appellatum. Hæc igitur duo nomina Agnomen (inquam) & Prænomè mortales penè dixerim vniuersi modo liberi sint, sortiuntur, Agnomen enim habent à patris familia. Prænomen vero die lustrico solet infantibus imponi, quo ab alijs eiusdem familiæ separentur. sed tamen plerunq; accidit vt aliquis duo vel plura prænomina habeat, si ita parentibus indere placuerit quòd hac nostra tempestate frequèter fieri solet. vt Ioannes Marius, Petrus Antonius, multi etiam antiquorum Prænomina & Agnomina coniungunt, & loco prænominis filiis suis imponunt, vt M. Antonius, Paulus Aemilius, quibus deinde familiæ nomen adiungitur, vt M. Antonius Triuultius, Paulus Aemilius Cotta, quin etiam plura agnomina quis habere potest, si eadem gens ac familia multis nominibus appelletur. vt apud Romanos, Cornelij, Scipiones, Galphurnij, Pisones, Claudij, Marcelli. sed horum

horum alterum à cognomine factum est, vt paulo post ostēdam .nam tertia species priorum nominum cognomé dicitur, quod ab aliquo euentu solet imponi, vt C. Martius, dictus est Coriolanus, quia Coriolos volscorū oppidū expugnauit. atq; hoc nomen etiam cognomentum à latinis appellatur. Hæ sunt igitur tres priorum nominum species, quarū duæ primæ cuilibet necessarię sunt. Prænomen & Agnomen, alioqui nemo posset ab alijs distingui. vt si quem interrogauerimus quo nomine vocetur. is statim suū Prænomen indicat, exempli gratia vocor Antonius, vel Franciscus. quod si vltra progrediaris interrogando, quoniam Antonius, aut quoniam Franciscus vocaris? is deinde suum Agnomen indicabit, vt Antonius Vicecomes, Franciscus Moschenius. Tertia vero species nō omnino necessaria est, neq; enim omnes cognomen habent. nisi forte iam Cognomen, in Agnomen trāsierit. Nam (vt Macrobius docet) frequenter accidit, vt Cognomina familijs inhæreant. & in Agnomina conuertantur. vt qui Scipio primus dictus est, ab euentu; eo quod patrem luminibus carentem pro baculo regeret, Agnomé ex Cognomine posteris suis tradidit. sic Torquatus cognomen eius fuit, qui Gallo deuicto torquem detraxit, & collo sibi circūposuit, postea familiæ toti quasi hæreditarium inhæsit. Cicero in somnio Scipionis; eritq; cognomen id tibi per te partum, quod habes ex nobis adhuc hæreditarium. Iam igitur (vt opinor) satis à nobis declaratum est, hoc quatenus à paucis Grāmaticis fuit intellectum, quæ sit apud bonos auctores priorum nominum distinctio, quam si rectè quis percipiat, ei plurimo multis in locis apud latinos auctores, erit adiumento. nam nos quidem vulgo cum nomen alicuius proferimus, semper ferè de prænomine intelligimus vt si quis quempiã reget. quo nomine vocetur, se Petrum aut Antonium vocari respondit. nisi forte sint aliquæ graues aut celebres personæ. tunc enim huiusmodi homines, nō Prænomine suo, sed Agnomine potius appellamus. vt si de Andrea Alciato nostro celeberrimo iuriconsulto, quis loquatur, nunquã ferè Andream, sed Alciatum semper appellabit. atque hoc ideo fit, quasi tales homines maximè familiam suam claram & illustrem efficiant. idem etiam frequenter in antiquis facimus, vt Ciceronem, Cæsarem, Liuium, potius quàm Marcum,

Sat. I. ca. 6.

cum, aut Caium, aut Titum dicemus. si vero aliqua dignitate aut magistratu præditus Homo sit, tunc eum non iam semper Prænomine, aut Agnomine, sed Cognomine frequentius vocamus. sunt enim etiam Magistratus inter cognomina numerandi, præcipue si perpetui fuerint. ut Principem Senatus, potius quam Philippum Saccum dicemus. & Episcopum Nouariæ, potius quam Angelum Arciboldum. ita dicimus Imperatorem, Regem Francorum, potius quam Carolum Aultriacum, aut Henricum Valefium. legimus tamen apud Suetonium Prænomine Imperatoris, quasi hoc nomen Imperator Prænomen dici debeat, non autem Cognomen. quod ita accipiendum est, ut, quoniam multi sæpe Cæsares vocabantur, is qui summum habebat imperium differentie gratia Imperator diceretur, atque ita quod in alijs cognomen erat, ut qui iusta victoria nonnunquam Imperatores appellabatur, id in Cæsare Prænomine vocaretur. Quod autem nomen generis vocabulum sit, non speciei sicuti Grammatici censent, iam a me probandum est antiquorum auctoritate, simulque aliquid de singulis propriorum nominum formis dicendum est. Igitur Cicero secundo libro de inuentione, cum de attributis rebus verba faceret, inter ea quæ personis attributa esse docet, Nomen etiam ponit, quod in primo libro ita definiuerat. Nomen est quod unicuique personæ datur, quo suo quæque proprio & certo vocabulo appellatur. & quoniam ex hac definitione poterat aliquis suspicari, tantum Prænomen à Cicerone intelligi, vulgo enim cum Nomen appellamus, Prænomen intelligimus, adiunxit illa verba; Nomen autem cum dicimus Cognomen quoque & Agnomine intelligatur oportet, de hominis enim certo & proprio vocabulo agitur. quasi diceret, Nominis vocabulum, non tantum Prænomen, sed etiam Cognomen, & Agnomine amplectitur. quam Ciceronis sententiam non intelligens Victorinus interpretis, in magnum errorem incidit, nam Nomen, quod est generis vocabulum (ut docui) cum formis suis immiscuit, & quatuor propriorum Nominum species posuit; Prænomen, Nomen, Cognomen, & Agnomen. quas tamen non recte distinxit. huius errore secutus est Priscianus, Perottus, & omnes ferè Grammatici. qui eadem ferè dicunt quæ Victorinus, præter Diomedem qui paulo aliter has species tractauit, sed tamen omnino mendosè.

dosè, quod cum hæc nostra bene intellexeris, facile cognoscēs. illud quidem certè satis mirari non possum in vocabulo Agnominis tantopere deceptos fuisse omnes. Grammaticos, qui censent id esse Agnomen quod ab aliquo euentu imponitur, vt Africanus, quod apertissimè falsum est. nam quod ab aliquo euentu imponitur, id non Agnomen, sed Cognomé appellatur. vt quibus mediocriter eruditus intelligere facile potest. Quod aut à Cognomine differat Agnomen aperte docet ipse Cicero secundo de Inuentione, in eo quem paulo ante citauimus loco, vbi scribit cum Nomé dicimus, Cognomen quoq; & Agnomen intelligi oportere: est igitur Cognomé quod imponitur ab euentu aliquo, Cicero de Amicitia; Cato quasi Cognomen iam habebat in senectute sapientis, de finibus primo; neq; Torquatum qui hoc primus Cognomen inuenit, pro Murena; quam laudè ille Africa oppressa cognomine ipso præ se ferebat, eandè hic sibi ex Asiæ nomine assumpsit. sed quid exemplis opus est quæ sunt infinita? Sed huius vulgatissimi erroris eam causam fuisse iudico, quoniam hoc vocabulum Agnomen rarum est apud antiquos auctores. nam Cicero & reliqui veteres cum familiam & gentem aliquam seu stirpem indicare volunt, vocabulo potius generis quam speciei vtuntur, & pro Agnomine Nomen dicunt, quoniam Agnomen reliquis dignius & præstantius est, quippe quod vniuersam familiam indicet, cum interim Prænomen & Cognomen vnâ tantum personam amplectantur, non igitur mirum si generis vocabulo designetur. vnde etiam in Diocletiani lege quam nos in Oratione de Mutatione nominis citauimus, Nomen pro Agnomine positum est, sic enim ait; Sicut initio, Nominis. Prænominis, Cognominis, recognoscendi singulis, impositio libera est priuatis, ita eorum immutatio innocentibus periculosa non est, mutare itaq; Nomé, vel Prænomen, vel Cognomen sine aliqua fraude, licito iure, si liber es, secundum ea quæ sæpe statuta sunt minimè prohiberis, nulli ex hoc præiudicio iusuro. Nomé igitur in hac lege pro Agnomine ponitur, hoc est pro familiæ nomine. Quod autem Agnomen sit familiæ, siue gentis, siue stirpis, primû ipsa ratio siue notatio vocabuli videtur id significare, nam Agnomen eo modo dicitur quo agnatio, quæ est agnatorum cõsanguinitas, vt sicut agnatus ille dicitur qui

eadem familia natus est, ita Agnomen dicatur commune totius familiae nomen. deinde scriptorum antiquorum auctoritas. Nam Thomas Linacer vir alioqui doctissimus in communem errorem lapsus, nequaquam hoc vocabulum intellexit, & praeterea dixit apud eruditos scriptores Agnomen non inueniri. quod mihi mirum videtur. nam ut omit tam Priscianum, Seruium, Victorinum, qui licet in aliquibus rebus decepti sint, non certe tamen ab eruditorum collegio repellendi sunt, poterit ne Linacer, Ciceronem & Ovidium in eruditos appellare? atqui apud utrumque nomen in uocatione bis iam antea citauimus, Ouidius autem Tertio libro de Ponto, Elegia secunda aperte clamat id quod ego iam dudum probare contendo, nempe Agnomen esse familiae totius & gentis seu stirpis nomen. sed Ouidij carmina satius est recitare;

Adde quod est animus semper tibi mitis, & altae

Indicium mores nobilitatis habent.

Quos uolesus patrij cognoscat nominis auctor

Quos Numa maternus non neget esse suos.

Adiectiq; probent genitiua agnomina Cottae

Si tu non esses intentura domus.

Vocat igitur Ouidius genitiua Agnomina, eo quod generis & familiae, propriae sint, illud etiam obseruatione dignum, apud Romanos Agnominum duo fuisse genera, alia antiquiora, recentiora alia. quae antiquiora fuerunt ea pleraque in ius finiebant, ut Iunius, Pompilius, Cornelius, Claudius, Sempronius, Manlius. quae autem recentiora ferè ex Cognominibus facta sunt, ut L. uili Fabij, Cicero res, initio Cognomina fuerunt, quem admodum libro decimo octauo Plinius scribit. sic enim ij fuere appellati qui Lentem, fabam, cicer optimè fererent, sed postea successum temporum in familiarum Nomina transfuerunt. sicuti etiam Pisones, Scipiones, Posthumij, Torquati, multaque alia, ut supra etiam demonstratum est. qua de causa factum est, ut aliquando Cognomen pro Agnomine reperiatur, quoniam, ut dixi, ex ipsis Cognominibus cum familiae inhaeserint Agnomina fiunt, sic Ouidius Fastrorum. primo; Nec gradus est Fabios supra Cognominis uillus. Lilius primo libro; mansit Syluius postea omnibus Cognomen qui Albæ regnarunt. Sed hæc

licenter

licenter ab auctoribus vsurpari solent vt vnum pro altero nomen ponatur. sicut etiam Suetonius in Cæsare Prænomen Imperatoris dixit, cum tamē Imperator Cognomen sit, & ab euentu veniat de quo supra diximus. Prænomen apud antiquos ante septimum diem pueris imponi non solebat, cuius rei causa est, quoniam (vt ait Aristoteles) recens natus infans a deo tener est, vt eius vita prorsus incerta sit, nec ante septimum diem vitalis esse videatur. Sex. Pompeius ita scribit. Lustrici dies infantium appellantur, puellarum octauus, puerorum nonus. quia his lustrantur, atq; eis nomina imponuntur. Apud Athenienses & omnes ferē Græcos id obseruari solitum inuenio, vt decimo die nomina infantibus imponerentur, quo die cognatos & amicos ad splendidum conuiuū inuitare consueuerant. idq; *Ἀρχαίων ἐς ἑπίδοσον*, dicebant. Iulius, Capitolinus scribit, Antoniū Philosophū Imperatorem inuituisse, vt nati liberi tertio à partu die nomina ferrent, & apud præfectos ærarij profiterentur. Ipsa vero Prænomena tatum ea de causa reperta fuerunt, quem admodum antea dixi, vt qui eiusdem erant familiæ discerni inter se possent. & plerunq; boni ominis causa pueris indabantur, vt Titos à tuendo vocarunt, quod patriam essent à periculis defensuri. Publios à plebe, lucios à Luce. quidam etiam à numero præcedentium fratrum appellabantur, vt Quinti, Sexti, Septimij, Octalicii. Fœminę neq; Prænomen neq; Cognomen habebāt, sed tantum Agnomen familiæ retinebant, vt Lucretia, Claudia, Iulia, Terentia, & hoc nomen retinebant etiam si in manū viri conuenissent, & matres familiæ factę fuissent. discernabantur autem inter se fœminę per maritorum nomina, vt Iulia Pompeij, Calpurnia Cæsaris, Porcia Bruti. quod autem Tanaquil Tarquinij Prisci coniux, Cata, Cæcilia dicta fuerit, hoc est Prænomen habuerit, hoc illi non propter consuetudinem, sed propter dignitatem concessum fuisse crediderim, quod esset regina. Legimus apud quosdam ideo neminem Romanorū sine Prænomine fuisse, quoniā Romulus & Tatius, quo tempore societatem iniuerunt, inter se conueniunt, vt Romani Sabinorum, & Sabini Romanorum nomina suis nominibus præponerent, vt æquato iure tanquam fratres essent, ne nominibus quidem proprijs conseruatis. Seruos autē constat neq; Prænomen, neq; Agnomen habuisse, sed Cognomen.

minibus tantum quibusdam appellabantur, vt dominis eorum placuisset, vt Syrus, Tyro, Laurea. nisi forte manumissi fuissent, tunc enim patronorum ferè nomina accipiebant. Adoptiui vero filij patrum adoptantium omnia nomina suscipere solebāt, & præterea à patris naturalis nomine Cognomen accipiebant, vt P. Cornelius Scipio Aemilianus C. Cæsar Octavianus. neq; licebat passim ea quæ quisq; vellet sibi nomina vsurpare, nam Athenis lege cautum erat, nequis maternum sibi nomen imponeret. & foeminis etiam inderè familiæ Cognomina lege vetabatur. neq; à celebratū nomine licebat foeminas appellare, vnde miratur Athæneus cur Tibicini cuidam permissum fuerit, vt Nemeas vocaretur, cum hæc nomina neq; meretricibus, neq; ancillis imponere liceret, quemadmodum Polesio scripsit. sed hæc hæc hactenus. nunc superest vt probem tres tantum apud Romanos fuisse priorum nominum species, non autè quas tuor vt Grammatici censent. vel enim à maioribus nomina trahuntur, vel differentię gratia ponuntur, vel ab aliquo euentu. neq; vlla alia causa est nominis imponendī. quæ à maioribus trahuntur ea proprie dicuntur Agnomina, sed frequentius communi vocabulo, nomina vocantur. quæ differentię gratia ponuntur, Prænomina dicuntur, deniq; quæ ab aliquo euentu fiunt, ea Cognomina nuncupantur: neq; vlla species alia priorum nominum reperitur, ergo tres tantum esse cōcludendum est. quod etiam grauisimus auctor Plutarchus in Coriolani vita satis aperte declarat his quidem verbis; ἐκ τούτου τρίτον ἔσχεν ὄνομα, τὸ κοριόλανον. ὡς καὶ μάλιστ' ἀλλόθεν ἐστὶ, ὅτι τὸ ὄνομά τ' αὐμ, ἰδίον ἦν ὁ γὰρ σὺ, τὸ δὲ δένι θερον οὐκ ἴσ' αὖ γένεσ κοινὸν ὁ μάρκιος, τῶ δὲ τρίτῳ ὕστερον ἔχρησ' σαθο. hoc est; ex hac re tertium habuit nomen, Coriolani, ex quo maxime perspicuum est, quod ex Nominibus, propriū eius erat Caius, secundum autem familiæ vel generis commune, Martius, tertio deinceps vsus est. hoc autem erat ingenuitatis signum, quoniam seruis (vt antea dixi) neq; Prænomen, neq; Agnomen habere licebat. vnde seruo cuidam apud Plautum sese insolentius gerenti, quidam ait; tanquā habeas tria nomina, quasi multa concedi soleant ingenuis, quæ seruis denegata sunt. quin Iuuenalis Satyra quinta, dixit hoc, etiam in parasitum;

Ducēris planta velut ictus ab Hercule. Cacus,

Et

Et ponere foris, siquid tentaueris vnquam
Hiscere, tanquam habeas tria nomina.

Vides igitur iam (vt opinor) priorum nomina tres tantum esse species, quæ quomodo distinguantur, satis demonstratum est. Vale.

II. *Qua de causa qui vehementer laudantur in cælum ferri, aut extolli dicuntur.*

M. Antonius Maioragius, Matthæo
Buxerio. S. P. D.

COMMODOVM è loco superiore descendam expedita Virgilij Lectione post eius carminis interpretationem; Punica sequantis attoller gloria rebus; Cum tu mihi præsto fuisti, comiterq; (vt soles) à me petiisti, qua de causa, qui se præclare gerunt, & laude digni sunt, extolli, efferti, in altum euehi, in cælum deniq; laudibus ferri dicuntur, sicuti Virgilius in Georgicis; tentanda via est, qua me quoq; possim tollere humo. Cicero pro Archia in cælum proauus huius tollitur. pro Marcello; ad cælum mehercule tollimus verissimis ac certissimis laudibus, dixi tunc Metaphoram siue translatione mihi videri, sicut enim res quæ in altum tolluntur, conspectio res fieri solent, & ab omnibus facile videri possunt, ita præstantes viri propter res egregie gestas, celebriores & magis conspicui fiunt, nunc autem super eadem re, ad te scribere mihi visum est, id quod esse verius existimo. Res enim omnes præclaras nõ humanas sed diuinas potius esse duximus, quoniam (vt ait Homerus) *Ἰεοὶ δὲ τὴν δόξαν ἐξείρουσι*. Dei bonorum præbitores sunt, quod asserunt etiam Theologi nostri, qui à Deo, tanquam à fonte quodam omnia bona manare dicunt, nihilq; egregie sine Dei auxilio fieri posse: vnde qui præclare se gerunt tanquam Deorum amicos suspicimus & veneramur, & Deo similes iudicamus, Cicero secundo de Natura Deorum; suscepit autem vita hominũ consuetudoq; communis vt beneficijs excellentes viros in cælum

coelum fama ac voluntate tollerent. erat enim hæc apud Priscos mortales cōsuetudo, vt siquem eximius, ac minime vulgaribus virtutibus præditum viderent, eum Deum, aut Dijs genitum appellarent, cui quidem rei etiã Aristoteles Ethicorum libro septimo altipulatur; hæc (inquit) virtutē heroicam, velut homine maiorem, & diuinitati proximam vocant, vnde Homerus in Iliadis vltimo de Hectore ita loquitur; οὐδέ γ' ἴσθαι ἂν δίος γε θυῖος ἔσθαι σέ μιν καὶ ἄλλὰ θεῶν. quod ita verti potest;

At non ille quidem mortali semine cretus.

Esse videbatur, verum Diuim aurea proles.

Socrates apud Platonem in Menone tradit eam fuisse Lacedæmoniorum cōsuetudinem, vt quoties aliquem laudare magnopere vellent, ita diceret; θεῖος ἀνὴρ οὗτος, vir diuinus. hic est, quin apud Homerum frequētes sunt huiusmodi appellatiōes; θεοφίκελος, θεοφίσιος, θεοφειός, quasi dicas, Deo similis, diuina specie, Deo æqualis, quæ quidem dicendi superlatio, etiã apud nos reperitur, Cicero de Oratore secundo, in quo tibi mihi Deus esse videris.

Terentius in Adelphis; apud illum, te Deum facio.

Quintilianus in primo docet, hominem omni genere laudis abundantem, vulgo mortalem Deum appellari, quin vsq; eo creuit hæc opinio, vt eos qui maxime laudantur in cœlo esse dicamus, vt Cicero ad Atticū secundo; Bibulus in cœlo est, nec quare scio, sed ita laudatur, quasi vnus homo nobis cunctiãdo restituat rem. & alibi; si vero quæ de me facta sunt, ea non seruantur, in cœlo sum. sic etiam Horatius prima cantione; Me doctarum hederæ præmia frontium Dijs miscent superis. & Theocritus in viatoribus; εὐοῦραν ὑμῖν ἄλυσμαι, in cœlum vobis saliam. hoc est igitur qd Anna significare vult, tantum (inquens) Pœnorum gloria tali coniugio sese attollet, vt cœlum ipsum ascendat, & iam non humana, sed diuina potius videatur, nos omnes nationes diuinis laudibus efferent, nostras res gestas in cœlum tollēt. hæc ad te scripsi cum essem ociosus in suburbano, pridie calendas Masj, vt intelligas me tui memoriam summa cum beneuolentia conseruare. Vale.

M. Antonius Maioragius, Sfortiæ
Briuiò. S. P. D.

V P I S à me scire, quid sit apud Virgilium soluere pudorem super eo carmine; Spemq; dedit dubiæ menti, soluitq; pudorem. vbi Seruius ait; propter vincula castitatis, te vero non satis intelligere adscribis, quid sibi Seruius velit. Ego sane rem admodum facilem esse iudico, neq; vllam in eo carmine difficultatem video sic enim ait Poëta; tantum suis verbis Anna soror effecit, vt dubiæ Didonæ menti, nuptiarum spem dederit, & illum pudorem soluerit, qui Didonem retinere videbatur, ne secundas nuptias experiri vellet. pudor enim tanquam vinculum quoddam mulierem à turpitudine continet & retrahit, quæ alioquin abiecto pudore facile in omne flagitiũ prolabitur, non aliter atq; à catenis dissoluta bellua. hoc est quod postea conqueritur Dido; te propter eundem extinctus pudor. nam apud antiquos tantum pudori tribuebatur, vt eum tanquam Deum colerent, legimus enim Athenis aram pudori fuisse constitutam. pudore enim presente, rectè & honeste omnia administrantur. at vero si pudor solutus fuerit, & abscesserit, secum etiam omnè trahit honestatem atq; ita castitatis vincula rumpuntur, & fit impudica mulier, & hoc est quod ait Seruius. potest etiam referri ad antiquam consuetudinem, qua in nuptiis vti solebant. Nota enim nuptiarum quemadmodum Sex. Pompeius scribit) Laneo Cingulo cingebatur, vinculo nodo Herculis, quem vir in lecto boni omnis gratia soluebat, vt etiam ipse, quæ admodum fuit Hercules, felix esset in liberis suscipiendis. tradunt enim Herculem miræ foecunditatis virum fuisse, quippe qui septuaginta liberos post se reliquerit. vnde Zonam soluere, pro eo quod est nubere, vel cū viro rem habere non nunquam legimus. Hinc Catullus de Atalanta;

Tam carum mihi quam ferunt puellæ
Pernici aureolum fuisse malum

Quod

Quod Zonam soluit diu ligatam.

Volunt autem probati auctores pudorem in oculis sedem habere, vñ Euripides ait; *Αἰδώς ἐν ὀφθαλμοῖς γίνεται τέκνον*, i. pudor in oculis nascitur o' filii. aspectus enim solet pudorē aut renouare, aut incitare. vñ de puellas videmus, & pueros, cum eos alicuius rei pudet, oculos manibus contegere, & apud Platonem Socrates cum de Amore locuturus esset, prius oculos tegere voluit. hac de causa dixit Ouidius, nos etem pudore vacare quoniam in ea nō videmus, sic enī ait; Nox & amor vinumq; nihil moderabile suadent

Illā pudore vacat, liber amorq; metu.

Aristoteles in Problematis causam quærit, quare fiat, vt ijs qui pudore afficiuntur aures rubescant, an ideo (inquit) hoc accidit, quoniam pudor in oculos frigus quoddam adducit, vna cum metu, atq; ob id calor oculos destituit, & ad locum sui maximē capacem defertur, qualis est auriū summa pars, reliquum enim osseum est. hac de causa qui capti sunt oculis impudentiores esse solent, quoniam pudoris sedes de priuati sunt. hinc etiam fit vt rectis oculis virgines & honestiores matronæ viros spectare non audeant, quasi id impudentiæ signum sit. nam meretrices & lasciuæ mulieres in oculis impudentiam præ se ferunt, & ab oculis maximē discernuntur, ab eis quæ pudicæ sunt. hinc illę dicendi forma mulæ. quo ore, qua fronte hoc audes affirmare, fortasse etiā apud Homerum Agamennonem Achilles obiurgans *χυρῶσθε* vocat, quod impudens esset, quasi oculis caninis & omni pudore vacantibus. Plinius non in oculis sed in genis pudoris sedem constituit, cum enim de genis loqueretur sic ait; pudoris hæc sedes, ibi maximē ostenditur rubor. quare in pueris rubere genas probitatis signum est, in ijs enim pudor, integritas, virtus ostenditur, Terentius; erubuit, salua res est. Alciatus noster in quodam Emblemate pudorem egregiē depingit his versibus;

Ergo sedens velat vultus, obnubit ocellos,

Ita verecundi signa pudoriserant.

Quis sibi prælatum Icarium cognouit Vlysses,

Hocq; pudori aram schemate constituit,

Apud Græcos & forma & veste muliebri pudorem pingebant, eo quod foeminas maximē deceat, qua de causa fortasq; Martialis Stolatam pudorem dixit; Quis Floralia vestit,

&

& stolatum permittit meretricibus pudorem; quin etiã grata & rubenti facie pingebant, quoniam (vt dixi) præ pudore solent genæ rubescere, vnde Ouidius Elegiarum primo, purpureum vocat pudorem, eo carmine;

Nudaq; simplicitas purpureusq; pudor.

Sed quid ago? longè plura quam à me petiisti persequor. hoc autem mea in te benevolentia facit; & ingenuus ille pudor tuus, quo te à teneris vsq; vnguiculis præditum noui, & qui ex omnibus discipulis meis, in te maximè semper emicuit. Itaq; gratissima tibi hæc, quæ de pudore dicta sunt, futura certo scio. Vale.

IIII. Quem morem, aut quas ceremonias, Romani veteres in sacrificando seruarent.

M. Antonius Maioragius, Antonello
Arcimboldo. S. P. D.

VERISSIME ab eleganti poëta Tibullo dictum arbitror; Nauita de vëtis de tauris narrat arator, Enumerat miles vulnera, pastor oues. Nam vnusquisq; suo studio delectatur, et aliena non admodum curat. sic tu mi Antonelle, iam sacris initiatus, omnia diligenter inquiris; quæ ad sacra pertinent, neq; contentus intelligere nostram hoc est Christianorum in sacrificando consuetudinem, petis etiam à me, vt tibi scribam quibus ceremonijs veteres Romani sacrificare solent. Ego vero, licet ad Alexandrum te remittere possim, qui non tantum Romanorum sed etiam aliarum nationum sacrificandi morè copiose persecutus est, tamen vt voluntati tuæ morem geram, quod à me petis paucis explicabo. quãuis enim singulis ferè Deis sua sacra forent instituta, neq; vno tantum more sacrificarent, tamè in omni sacrificio ceremoniæ quædã generatim adhibebantur, quas præterire nefas esse ducebant. principio igitur qui sacra facturus esset, præcedenti nocte solebat a venere profus abstinere, vt castus ad Deos accederet, erat enim in legibus duo-

L   decim

decim tabularum hoc præceptum ; ad Deos castè aduen-
to, quam legem & consuetudinè Tibullus duobus illis car-
minibus expressit ; vos quoq; abesse procul moneo, disce-
dat ab aris.

Cui tulit hesternæ gaudia nocte venus.

Postea diligenter in delubro recenti aqua corpus suū ablue-
bat, vt expurgatus, purusq; sacra faceret, quod idem Tibul-
lus eodem in loco sic ostendit ;

Castæ placent superis, pura cum veste venite,

Et manibus puris sumite fontis aquam.

Præterea sacerdotes Isis cum sacra facere decreuissent de-
cem dies carnibus & vino abstinebant. Legimus etiam Nu-
mam Pompilium, pridie quâ pro frugibus sacrificaret, car-
nibus abstinere solitum, quem morem sacerdotes Christiani
seruare consueuerunt, primo vt à venere prorsus abstineant,
vnde pontificijs legibus vxores illis ademptæ sunt, deinde
vt vigiliis obseruent, & pridie festorum ieiunio sese macerēt,
& carnes ne attingant. Qui ergo rem diuinam facturus erat,
in primis suorum se peccatorum poenitere confitebatur, vt
etiâ sit hoc nostro tempore, publicus autem præco sublimi
voce clamabat; H O C A G E. iubebatq; astantes linguis fa-
uere, & sacris intentos esse. quod si accidisset vt sacerdos ali-
quem opus facientem videret, pollui sacra putabant, ideo
feriari omnes iuebant. atq; omnes quos aliquo scelere cõ-
taminatos esse sciebant, procul à factis remouebant. ade-
rant hostiæ Deis dicatæ, superis albæ, inferis nigræ, sed sin-
gulis Deis singulæ. neq; enim fas erat, nisi certis Deis, vnâ
duobus sacrificare. maiores hostiæ, qualis erat Taurus, aut
vacca cornibus auratis ducebantur, si vero minor fuisset ho-
stia coronabatur, illius Dei fronde, cui sacra fiebant, vt quer-
na fronde, si Ioui, laurea, si Apollini, Myrtea si Veneri sacrifi-
caretur. atq; hoc modo infula lanæ & candida vitta circũ-
data, ante aras soluta ac sine vlllo vinculo sistebatur. neque
enim in sacris aliquid vinctum esse licebat. postea vero victi-
mam in primis aqua aspergebant, quam de fonte Iuturnæ,
qui propè Numicum amnem labitur, sumptam sacris om-
nibus adhibebât. eam autem aquam in terra posuisse nefas
erat. ideo vas quoddam lato ore & angusto fundo, ne per se
stare possët, sacris admouebât, in quo ministri aquam illâ
tenebant. precandi initiũ à Iano & vesta fiebat, quæ in om-
nibus

nibus sacris præcipua numina habebantur, vt per eos ad reliquos Deos aditus pateret, quibus thus & merum offerre bant. nam in omni sacro constitutum fuit, vt post illum Deum cui sacra fierent, reliqui etiam inuocarentur, & patres appellarentur, vt volentes & propitij vota secundaret. sine precatione autem neq; victimas cedere, neq; Deos consulere fas esse ducebant. Itaq; singulis Deis suos hymnos & sua carmina constituta habebant, eo modo quo nos etiam habemus, vt autem nihil præpostere diceretur ad verbū de scripto recitare oportebat. peractis precibus, pectus tundebant, & manum iabris admouebant, eo modo quo nos solemus, cum in altum sacerdos sacram hostiam tollit, vt ab altantibus videatur. deinde fruges, aut molam ex farre molito, & sale, nouumq; vinum & thura mascula fundebāt inter victimæ cornua. tunc vero sacerdos mactatam esse hostiam voce significabat, quæ dum agerentur, si victima non obitupisset, optima ad sacrificium putabatur. vnde Horatius; Mactata veniet lenior hostia. Sed antequam vinum funderet sacerdos, altantibus propinabat, vt libarent. tum setas inter cornua victimæ desectas tanquam prima libamina in ignem mittebat, obliquumq; cultrū à fronte ad caudam victimæ ducebat, & se ad orientem vertebat. quæ res in sacrificio prima habebatur. quatuor enim in partes totū sacrificium erat distributum. prima pars erat, libare Deis, secunda immolare, tertia reddere, quarta litare. post libationem igitur sacerdos facibus accensis ex ligno tedæ, quoniā in omni sacrificio, sicuti etiam nostro tempore, ignem in altaribus esse oportebat, accinctos ministros victimam immolare iubebat; multis autē nominibus illi ministri vocantur. nam & victimarij, & cultrarij, & Popæ dicebantur. Agones etiam appellabantur, ab agendo, quoniam ita sacerdotem interrogabant; ago ne quod. Ouidius primo Factorum ita testatur;

Nominis esse potest succinctus causa minister,

Hostia cælitibus quo feriente cadit,

Qui calido strictos tincturus sanguine cultros.

Semper agat ne rogat, nec nisi iussus agit.

Minister igitur victimam aut supra verticem, aut infra iugulum feriebat, statim aderant qui vase cruorem exciperent, alij belliam dissecabant, mox Aruspex præsto erat, qui cul-

L 2 tro.

tro ferreo viscera aperiens exta diligenter inspiceret. & in eis Deos consuleret. atq; exploraret, an rectè libatum esset. ille autem culter aruspis, erat oblongus, vt singula rimari diligenter posset. nanq; manu viscera tangere non licebat nequa Deorum offensio pollutis sacris contraheretur postea vero quam Aruspex omnia diligenter inspexisset tunc ex omni viscere partes aliquas defecans, farina farris inuolueret, & in calathis sacrificanti offerre solebat. quas sacerdotes aris impositas comburebant tunc hostia perfecta dicebatur. peractis ceremonijs qui sacris intererant, itantes vescebantur, in ædibus enim sacris erant mensæ, quæ altariû vicem præberent in quibus post sacrificia epularentur. sed illis extis & carnibus nisi rectè peracto sacrificio vesci nō licebat. quin inter vescendum laudes Deis canere, & circum altaria choros agitare non cessabant. Deniq; re diuina hoc modo perfecta sacerdos alta voce clamabat; **I L I C E T.** qua voce qui sacrificio interfuerant missos faciebat. eo modo quo nostro tempore sacerdos clamat; **I T E M I S S A E S T.** hæc fuit Romanorum generalis in sacrificando consuetudo, quâuis alijs etiam modis sigillatim vterentur cum diuersis Dijs sacrificarent. Tu his hoc tempore contentus esto, plura alias fortasse scribemus. Vale.

*V. Cur amantes furere dicantur, cur amor in medullis hæ-
rere, & ibidem de medulla multa tractata.*

M. Antonius Maioragius, Marco
Fanniano. S. P. D.

DVO sunt quæ in tuis à me literis efflagi-
tas, primum cur amantes furere dicantur
alterum cur amor in medullis hæ-
rere, atq; eas vorare poëte fingant. quo-
rum vtrûq; facilem habet explicatio-
nem, nam furor apud Latinos pro ves-
hementiore appetitu plerunq; ponitur
aut iræ, aut libidinis. Est enim furor vt
tertio Tusculanarum ait Cicero) mentis ad omnia cæcitas,
qua sanè laborant ij quicunq; vehementi sunt amore capti,
vnde

vnde furere dicuntur, quòd quasi insani huc & illuc ferantur. in eis enim appetitus ita rationem obcæcat, vt quid deceat omnino videre non possint. vnde cæcus & insanus amor vocatur. Catullus; siue quòd impia mens cæco flagrabat amore. Propertius in secundo libro; Scilicet insano nemo in amore videt. nascitur autem furor ab atra bili, quod aiunt medici, quæ duplex est, naturalis, & adusta. naturalis nihil aliud est, quam densior quædam sicciorq; pars sanguinis. quæ vero ex adustione nascitur, ea solet omnem rationem & consilium impedire, dum enim humor ille accenditur, atq; ardet, densos & tenebricosos spiritus gignit, qui cū cerebrum petunt, concitatos furentesq; homines efficiunt. & quoniam amoris impotentia, sæpenumero idem efficit quod atra bilis ex adustione, propterea quod sanguinem accendit, & vitiat, & ab omni ratione mentem auocat, ideo dicuntur amantes insanire & furere. hinc furor pro amore sæpe reperitur, Virgilius in Bucolicis; certè siue mihi Phyllis siue esset Amyntas seu quicumq; furor. & Catullus in Epithalamio; Indomitos in corde gerens Ariadna furores & in Georgicis Virgilius de equarum amore; scilicet ante omnes furor est insignis equarum. quin etiam furia pro amore ponitur apud eundem; In furias ignemq; ruunt amor omnibus idem. & Aeneidos duodecimo de Turni amore sic ait;

Et furij agitatus amor, & conscia vitus.

Et Horatius furiare dixit, pro eo quòd est, ad immensum amorem adducere; cum tibi flagrans amor & libido, Quæ solet matres furiare equorum. quæ omnia propter similitudinem dicta sunt. sicut enim furiosi, nihil cum ratione aut consilio faciunt, ita qui magno amore capti sunt, vnde etiã Græci quoties aliquem, ingenti mulierum amore captum indicare volunt, eum *γυναιχομανη*, aut *γυναιμανη* vocat, quasi furore quodam in mulieres procliuem. nam (vt ait Phavorinus) *διλον οτι ο ακρατος εως μανια ειδικε*. i. perspicuum est intemperantem amorem furori esse similem. vnde clamat in quarto Aeneidos Virgilius de Didone loquens. Heu vatum ignaræ mentes, quid vota furentem; quid delubra iuuant; est mollis flamma medullas. Quòd autem in medullis hæere dicatur amor, atq; eas exesse, & deuorare, id accidit ex loquendi consuetudine, nam quæ maximè animū affligunt, ea dicuntur medullas consumere; quasi intimas homi-

hominis partes, nihil enim medulla interius est, quæ ossiū
 mediam sedem tenet, ita Virgilius in eo nobili de Inuidia
 epigrammate; liuor tabificum malis venenum Intractis vo-
 rat ossibus medullas, & totum bibit artubus cruorem, ita di-
 cimus; in medullis habere, quæ nobis vehementer chara
 sunt, nam quod optimum est, id natura videtur intimo loco
 statuisse, vnde medullam pro re optima nonnunquā vsur-
 pamus, vt Mellis medulla de re admodum suauis dicitur, &
 Ennius apud Ciceronem in Bruto, Cornelium Cethegum
 suadæ medullam appellauit ob singularem suauis loquens
 tiam, tunc etiam illa passim obuia; in medullis hæere, &
 medullitus amare, vt Plautus in Mollertia; vt videas eam
 medullitus me amare. Quintilianus etiam in secundo, li-
 titiū medullas dixit; & in medijs litium medullis versantur.
 sed quia nihil est quod magis animum sollicitet quā amor,
 ideo præcipuè amor ipse dicitur in medullis hæere, & ver-
 sari, Catullus; Ardet mollibus ignis in medullis. Et Ouidius
 us in Epitola Phædræ ad Hippolytum; Adsit, & vt nostras
 auido fouet igne medullas,

Figat sic animos in mea vota tuos.

Seneca in Hippolyto; labitur totas furor in medullas. Vir-
 gilius Georgicorum tertio; continuoq; auidis vbi subdita
 flamma medullis, & quoniam in ossium cavernis medullæ
 consistunt, fit vt aliquando in ossibus ignem versare amor
 dicatur, Virgilius; Quid iuuentis magnum cui versat in ossi-
 bus ignem Durus amor, huius autem rei ratio naturalis red-
 di potest, quoniam inflammato propter amorem iecore,
 in quo sedes est omnium cupiditatum, calorem eum male
 sanum & vitiosum in venas transmittit, qui sanguinem etiā
 ipsum inflamat & adurit, hinc est quod aduito sanguine
 pallidi fiunt amâtes, vt alibi docuimus, à venis deinde pau-
 latim ardor ille, in ossium cavernas irrepit, & medullas etiā
 incendit, quæ ex puro & defecato nutrimento gigni solêt,
 vt in Timeo docet Plato, & Galen. in vndecimo de vsu par-
 tium, vbi docet etiam medullas ossibus nutrimentum sup-
 peditare, fit igitur, vt incensis hoc modo medullis, ab amo-
 re, nutrimentū ossibus subtrahatur, & longe debilior amâs
 euadat, quoniam ossa nutrimento priuata non satis com-
 modè corpus sustinere possint. Vnde sæpenumero solent
 amantes languescere;

Carpit.

3. Georg.

Carpit enim vires paulatim vritq; videndo .

Fœmina . quem admodum tertio Georgicorum ait Virgilius . Galenus in Definitionibus ait ; medullam in ossium cauernis contineri , & esse pinguem ac sine sensu , quod etiam in libro de plenitudine docet , nempe sensu omni medullam carere . hoc idem Aristoteles de Histofia animalium libro tertio confirmat . Plinius ait ; Medullam in iuuenta rubentem esse , in senectute albescentem . non nisi canis ossibus inest , nec cruribus iumentorum aut canum . quare tracta (inquit) non ferruminantur , quod defluente euenit medulla . ibidem ait ; vrsis nullam esse medullam . Leonibus autem in femorum & brachiorum ossibus paucis exiguam admodum . Sed Galenus nullam omnino leonibus medullam esse tradit .

15. cap. 37.

Aristoteles in secundo de partibus animalium sic ait ; sunt ex animalibus quæ nullam commentatione dignam medullam habeant , videlicet ea quibus ossa robusta & solida sunt , vt Leoni , eius enim ossa quod exiguam admodum & per obscuram medullam continent , carere omnino medulla videntur . ibidem Aristoteles clare definit , vnde nascatur , & quid sit medulla . vult enim alimentum sanguinei bene coctum excrementum esse , quod in ossa spinamq; distribuitur . reprehendit etiam tacite Platonem , qui medullam vim genituræ seminalis esse putabat , vt in Timæo notauimus . probatq; medullam sanguinis quandam esse naturam . quoniam qui nuper in lucem prodierint adhuc in eorum ossibus medulla sanguinea continetur . vt pote (inquit) cum omnes corporis partes sanguine constant . & partui etiam alimentum præstetur à sanguine . sed per incrementum concoctionemq; deinde fit vt medulla exalbescat . Est etiã spinæ medulla quæ à Galeno , *νωτιαίος μύελος* , ab Arabibus , *nucha* dicitur . quæ naturam habet cerebro similem , atq; etiam à cerebro nascitur . neq; aliud est spinæ medulla , quàm prius ex cerebro ductus , vel (vt inquit Galenus) *πρόταμος ἐκ πηγῆς ἐκείων τοῦ ἐγκεφάλου* . iam igitur perspicuum eẽ potest qua ratione cupiditas & amoris flamma medullas exedat . quoniam in iecore conceptum , & in venis nutritum amoris vulnus , ad ossa vsq; caua portenditur . neq; solum sanguinem alimentum in medullas conuerti nõ finit , sed etiam quæ iam erant procreatæ medullæ eas quasi quidam ignis adurit , & consumit . Itaq; iecur , sanguinem , medullas amor

11. de vsu part.

occu:

occupat, & per ea tanquam venenum aliquod ingrediatur, atq; ita inflammat, vt ardere prorsus amantes videantur, neq; vllam omnino quietem admittant, vt in quarto Virgilij de Didone vtitur infelix Dido, totaq; vagatur.

Vrbe furens. Quare tu mi Marce, si sapias, quamuis & pulcher & iuuenis sis, tamen amorem à te tanquã furorẽ quendam reijcies, quod facile facies, cum iam virgineus Musarũ chorus te in clientelam suam admiserit. solæ enim musæ vincula & laqueos amoris non exhorrescunt. quod elegantissimo quodam Epigrammate Græco satis indicatur, in quo Poëta fingit Venerẽ Musis minitari se Cupidinem filiũ suũ in eas armaturam nisi numen suum colerent, Musas autem respondere, se prorsus ab amoris iaculis tutas esse. quod Epigramma quidam Platonis esse volunt, nos illud in latinum sermonem ita conuertimus;

Alma Venus Musis; Venerem obseruate puellæ

Aut in vos stringet spicula noster amor.

At Veneri Musæ; verba ista procacia Marti.

In nos nil iuris ute puellus habet. Vale.

VI. Declaratur Virgilij locus. Quid Phantasia sit, & qualis in hominibus & bellus, et alia quedam ad idem pertinentia.

M. Antonius Maioragius, Francisco Comiti consobrino suo. S. P. D.

CRIBIS ad me, te virum quendã eruditum isthic audiuisse, qui cũ publicẽ profiteretur, super eo Virgilij in quarto Aeneidos carmine, illum absens absentem auditq; videtq; doctẽ quidem & eleganter multa disseruerit, sed in eo tantũ fuerit occupatus, vt doceret, amorem esse somnio similem, hoc est rem futilem & inanem. qui spem quidem fruendæ voluptatis quasi presentem ostendat, sed amantes plerunq; decipiat. vnde dixerit alibi Virgilius; credimus, an qui amant ipsi sibi somnia fingunt, atq; ita locum eum interpretatus sit, quasi de Didone dormiente Poëta verba faciat, nõ autem de vigilante, quoniam

niam ante dixerat; ita utiq; relicto, incubat. quam interpretationem tibi non satis placere significas, cupisq; ideo quid ego super ea re sentiam audire. Ego sanè, quicquid eruditus ille dixerit, facilem esse carminis eius sensum existimo, & de Phantasia vigilantis Didonis, non autem dormientis intellegi debere. neq; enim eam amoris impatientia dormire sinebat, ut poëta satis indicat. erat (inquit) animo Didonis Aeneæ simulacrum ita impressum, ut quamvis abesset ille, tamen & audire, & videre præsentem sibi Dido videretur. hæc autem animæ vis, qua solemus absentia tanquam præsentia nobis repræsentare, Græco nomine Phantasia dicitur; de qua in Academicis ita scribit Cicero. sensus iunctos esse censuit è quadam quasi impulsione oblata extrinsecus, quã ille Phantasiã, nos visum appellamus. Plato in Sophista Phantasiã vim simulacrorum magistram appellat. quoniã eas quas oculis prius conceperamus effigies, ita conseruat, ut quoties volumus eas nobis quasi præsentem ostendat. sed tum hæc Phantasiæ vis in nobis maximè intenditur, cùm aliquid vehementer concupiscimus. eius enim rei semper imago nobis ante oculos versatur, neq; aliò mentem auertere sinit, ita Dido suam Aeneam licet absentem imaginatione quadam audiebat, et videbat. Themistius in tertio de anima Phantasiã ita definit, ut dicat esse motum, animæ quem sensus in actu positus creet. verùm quia visus sensuum omnium acerrimus & præstantissimus est, inde vis illa animæ visi & visionis nomen accepit, & Phantasia dicta ex argumento lucis, sine qua nihil cerni aut videri potest. ea vero Phantasiæ natura est (ut ibidem docet idem Themistius) ut formas atq; imagines rerum, quas ei præbent & renunciant exteriores sensus, retineat & consignet in sese; ita ut remotis ijs rebus, quas sensus ciebant, tamè earũ quasi vestigia quædam & effigies diutius hæreant, & morentur in nobis. tantoq; acrius hæreant quanto aliquid ardentius concupierimus. hæc autem vis animæ, non in hominibus tantum, sed etiam in bestiis reperitur. vnde primo libro diuinæ Philosophiæ tradit Aristoteles; expertes rationis animantes memoria tantum & Phantasia vitam agere, humanam autem genus arte & rationibus. Accidit autem ut bellæ Phantasia tantum dicatur, quia vim animæ nullam ea superiorè habent, at vero genus humanum, quoniam longe nobiliore

M animi

hominis partes, nihil enim medulla interior est, quæ ossiū
mediam sedem tenet, ita Virgilius in eo nobili de Inuidia
epigrammate; liuor tabificum malis venenum Intactis vo-
rat ossibus medullas, & totum bibit artubus cruorem. ita di-
cimus; in medullis habere, quæ nobis venementer chara
sunt, nam quod optimum est, id natura videtur intimo loco
statuisse, vnde medullam pro re optima nonnunquā vsur-
pamus, vt Mellis medulla de re admodum suavi dicitur. &
Ennius apud Ciceronem in Bruto, Cornelium Cethegum
suadæ medullam appellauit ob singularem suavi loquens
tiam, nunc etiam illa passim obuia; in medullis hæere, &
medullitus amare, vt Plautus in Mollitaria; vt videas eam
medullitus me amare. Quintilianus etiam in secundo, li-
tium medullas dixit; & in medijs litium medullis versantur.
sed quia nihil est quod magis animum sollicitet quā amor,
ideo præcipuè amor ipse dicitur in medullis hæere, & ver-
sari. Catullus; Ardet mollibus ignis in medullis. Et Ouidius
us in Epistola Phædræ ad Hippolytum; Adsit, & vt nostras
auido fouet igne medullas,

Figat sic animos in mea vota tuos.

Seneca in Hippolyto; labitur totas furor in medullas. Vir-
gilius Georgicorum tertio; continuq; audis vbi subdita
flamma medullis, & quoniam in ossium cauernis medulle
consistunt, fit vt aliquando in ossibus ignem versare amor
dicatur, Virgilius; Quid iuuentis magnunt cui versat in ossi-
bus ignem. Dicitur amor huius autem rei ratio naturalis red-
di potest, quoniam inflammato propter amorem iecore,
in quo sedes est omnium cupiditatum, calorem cum male
sanum & vitiosum in venas transmittit, qui sanguinem etiā
ipsum inflamat & adurit, hinc est quod adusto sanguine
pallidi sunt amâtes, vt alibi docuimus, à venis deinde pau-
latim ardor ille, in ossium cauernas irrepit, & medullas etiā
incendit, quæ ex puro & defecato nutrimento gigni solêt,
vt in Timeo docet Plato, & Galen. in vndecimo de vsu par-
tium, vbi docet etiam medullas ossibus nutrimentum sup-
pedicare, fit igitur, vt incensis hoc modo medullis ab amo-
re, nutrimentū ossibus subtrahatur, & longe debilior amâs
euadat, quoniam ossa nutrimento priuata non satis com-
modè corpus sustinere possint. Vnde sæpenumero solent
amantes languescere;

Carpit.

3. Georg.

Carpit enim vires paulatim vritq; videndo.

Fœmina. quemadmodum tertio Georgicorum ait Virgilius. Galenus in Definitionibus ait; medullam in ossium cauernis contineri, & esse pinguem ac sine sensu, quod etiam in libro de plenitudine docet, nempe sensu omni medullam carere. hoc idem Aristoteles de Historia animalium libro tertio confirmat. Plinius ait; Medullam in iuuenta rubentem esse, in senectute albescentem. non nisi canis ossibus inest,

15. cap. 37.

nec cruribus iumentorum aut canum. quare tracta (inquit) non ferruminantur, quod defluente evenit medulla. ibidem ait; vrsis nullam esse medullam. Leonibus autem in femorum & brachiorum ossibus paucis exiguam admodum. Sed Galenus nullam omnino leonibus medullam esse tradit. Aristoteles in secundo de partibus animalium sic ait; sunt ex animalibus quæ nullam commentatione dignam medullam habeant, videlicet ea quibus ossa robusta & solida sunt, vt Leoni, eius enim ossa quod exiguam admodum & per obscuram medullam continent, carere omnino medulla videntur. ibidem Aristoteles clarè definit; vnde nascatur, & quid sit medulla. vult enim alimenti sanguinei bene coctum excrementum esse, quod in ossa spinamq; distribuitur. reprehendit etiam tacite Platonem, qui medullam vim genituræ seminalis esse putabat, vt in Timæo notauimus. probatq; medullam sanguinis quandam esse naturam, quoniam qui nuper in lucem prodierint adhuc in eorū ossibus medulla sanguinea continetur. vt pote (inquit) cum omnes corporis partes sanguine consistant. & partui etiam alimentum præstetur à sanguine. sed per incrementum concoctionemq; deinde fit vt medulla exalbescat. Est etiã spinæ medulla quæ à Galeno, *νωτιαίος μύελος*, ab Arabibus, nucha dicitur. quæ naturam habet cerebro similem, atq; etiam à cerebro nascitur. neq; aliud est spinæ medulla, quàm rarius ex cerebro ductus, vel (vt inquit Galenus) *πρόταμος ἐκ τῆς ἡσέκσεως τοῦ ἐγκεφάλου*. iam igitur perspicuum esse potest quæ ratione cupiditas & amoris flamma medullas exeat. quoniam in iecore conceptum, & in venis nutritum amoris vulnus, ad ossa vsq; caesa portenditur. neq; solum sanguineum alimentum in medullas conuerti nõ finit, sed etiam quæ iam erant procreatæ medullæ eas quasi quidam ignis adurit, & consumit. Itaq; iecur, sanguinem, medullas amor

11. de vsu part.

occu

occupat, & per ea tanquam venenum aliquod ingreditur, atq; ita inflammat, vt ardere prorsus amantes videantur, neq; vllam omnino quietem admittant, vt in quarto Virgilius de Didone vtitur infelix Dido, totaq; vagatur.

Vrbe furens. Quare tu mi Marce, si sapias, quamuis & pulcher & iuuenis sis, tamen amorem a te tanquam furorẽ quendam reijcies, quod facile facies, cum iam virgineus Musarũ chorus te in clientelam suam admiserit. solæ enim musæ vincula & laqueos amoris non exhortescunt. quod elegantissimo quodam Epigrammate Græco satis indicatur, in quo Poëta fingit Venerẽ Musis minitari se Cupidinem filiũ suũ in eas armaturam nisi numen suum colerent, Musas autem respondere, se prorsus ab amoris iaculis tutas esse. quod Epigramma quidam Platonis esse volunt, nos illud in latinum sermonem ita conuertimus;

Alma Venus Musis; Venerem obseruate puellæ

Aut in vos stringet spicula noster amor.

At Veneri Musæ; verba ista procacia Marti.

In nos nil iuris erte puellus habet. Vale.

VI. Declaratur Virgilij locus. Quid Phantasia sit, & qualis in hominibus & belluis, et alia quadam ad idem pertinentia.

M. Antonius Maioragius, Francisco Comiti consobrino suo. S. P. D.

CRIBIS ad me, te virum quendam eruditum isthic audiuisse, qui cū publicẽ profiteretur, super eo Virgilij in quarto Aeneidos carmine, illum absens absentem auditq; videtq;, doctẽ quidem & eleganter multa disseruerit, sed in eo tantũ fuerit occupatus, vt doceret, amorem esse somnio similem, hoc est rem futilem & inanem. qui spem quidem fruendæ voluptatis quasi presentem ostendat, sed amantes plerunq; decipiat. vnde dixerit alibi Virgilius; credimus, an qui amant ipsi sibi somnia fingunt. atq; ita locum eum interpretatus sit, quasi de Didone dormiente Poëta verba faciat, nõ autem de vigilante, quoniam

niam ante dixerat; itratuſq; relictiſ, incubat. quam interpretationem tibi non ſatis placere ſignificas, cupiſq; ideo quid ego ſuper ea re ſentiam audire. Ego ſanè, quicquid eruditus ille dixerit, facilem eſſe carminis ei긯 ſenſum exiſtimo, & de Phantasia vigilantis Didonis, non autem dormientis intel ligi debere. neq; enim eam amoris impatientia dormire ſi nebat, vt poëta ſatis indicat. erat (inquit) animo Didoniſ Aeneæ ſimulacrum ita impreſſum, vt quamvis abeſſet ille, tamen & audire, & videre præſentem ſibi Dido videretur. hæc autem animæ viſ, qua ſolemus abſentia tanquam præ ſentia nobis repræſentare, Græco nomine Phãtaſia dicitur, de qua in Academicis ita ſcribit Cicero. ſenſus iunctoſ eſſe cenſuit è quadam quaſi impuſſione oblata extrinſecus, quã ille Phantaſiam, nos viſum appellamus. Plato in Sophiſta Phantaſiæ vim ſimulacrorum magiſtram appellat. quoniã eas quas oculis prius conceperamus effigies, ita conſeruat, vt quoties volumus eas nobis quaſi præſentem oſtendat. ſed tum hæc Phantaſiæ viſ in nobis maximè intenditur, cū ali quid vehementer concupiſcimus. ei긯 enim rei ſemper ima go nobis ante oculos verſatur, neq; aliò mentem auertere ſinit. ita Dido ſuum Aeneam licet abſentem imaginatione quadam audiebat, et videbat. Themiftius in tertio de anima Phantaſiam ita definit, vt dicat eſſe motum, animæ quem ſenſus in actũ poſitus creet. verum quia viſus ſenſuum om nium acerrimus & præſtantiffimus eſt, inde viſ illa animæ viſi & viſionis nomen accepit, & Phantaſia dicta ex argu mento lucis, ſine qua nihil cerni aut videri poteſt. ea vero Phantaſiæ natura eſt (vt ibidem docet idem Themiftius) vt formas atq; imagines rerum, quas ei præbent & renunciant exteriores ſenſus, retineat & conſignet in ſeſe; ita vt remotis iſs rebus, quas ſenſus ciebant, tamè earũ quaſi veſtigia quæ dam & eſtigies diutius hæreant, & morentur in nobis. tan toq; acrius hæreant quanto aliquid ardentius concupierti mus. hæc autem viſ animæ, non in hominibus tantum, ſed etiam in beſtijs reperitur. vnde primo libro diuinæ Philoſo phiæ tradit Ariſtoteles; expertes rationis animantes memo ria tantum & Phantaſia vitam agere, humanum autem ge nus arte & rationibus. Accidit autem vt belluæ Phantaſia tantum dicatur, quia vim animæ nullam ea ſuperiorè hæ bent, at vero genus humanum, quoniam longe nobiliore

M animi

animi potentiam (qui dicitur intellectus) habet, nequaquam tantum phantasia ducitur, nisi cum aut somno deditum est, aut cum aliquo vehementiori appetitu, ac perturbatione animi premitur, aut morbo corporis affligitur, tunc enim in eo Phantasia dominatur, sed tum præcipuè cum venereas voluptates inflammato animo concupiscit, quarum etiam ipsa cogitatio sola delectationem adfert, ut in Rhetoricis ait Aristoteles. itaq; debet intellectui phantasia subseruire quasi eius comes & administrala, sic enim ad flagitium non eo impetu feretur, quo de Aenea cogitans Dido ferebatur. græci *εὐφραντασιῶτον*, eum appellant, qui rerum omnium imaginibus ingeniosè concipit, quod eorum qui vel pictura, vel fingendi artificiosè prestant proprium est, qui alio nomine *καταληπτικοὶ* vocantur quod facile rerum formas apprehendât. nec illud prætermittendum à nobis est, quod ad huius loci clariorem explicationem pertinet, nam Plutarchus quarto de sententijs Philosophorum libro tradit, Chrisippum quatuor hæc nomina, phantasiam, phantaston, phantasticon, & phantasma, solitum ita distinguere (ut diceret) phantasiâ esse affectionem per sensus exteriores in anima factam, cui subiecta sunt ea quæ sensus mouent, ipsam vero phantasiâ a lumine dictam esse, nam ut lumen ea quæ collustrat, etiâ demonstrat, ita phantasia rerum imagines ostendit & sui quoq; conficiens est. Phantaston autem id esse quod phantasiam efficit, hoc est quicquid sub sensum cadens, animam ad imaginationem (ut ita dicam) excitare potest. Phantasticon vero, quod inanem quendam attractum, sine vlla subiecta re sensibili moueat ut accidit ijs qui manus inaniter in aere iactant. itaq; phantasiæ semper aliquid subest, quod eam conficiat, phantastico vero nihil, sed inani quadâ apprehensione & cogitatione generatur, vnde etiam vulgo solemus eos homines phantasticos appellare, qui res inanes animo, atq; à communi consuetudine abhorrentes concipiunt. Deniq; phantasma id esse vult Chrysippus (ut Plutarchus ait) id ad quod rapimur phantastico & inani attractu, cuiusmodi conceptiones in eis qui mente capti sunt, & in furiosis fieri consueuerunt. Suidas quid inter phantasiam & Phantasma differat, facile & aperte declarat. ait enim phantasma quandam esse cogitationis inanem opinionem, ut in somnis accidit, phantasiam vero verum sensu percepturâ

in

in anima conformationem. hæc igitur Didonis de qua loquimur, erat vehementer impressa phantasia, qua digressum a se Aeneam audire & videre videbatur. quoniam eius imaginem ita animo fixerat, ut aliarum omnium obliuisceretur. quin cum Ascanium Aeneæ filium presentem intueretur, tamen imagine patris commota, tanquam Aeneam illum amplexabatur, gremio detinebat, os eius atque oculos dissuauiebatur. hæc est mea super eo carmine sententia, quam ideo pluribus explicare volui, ne inanis epistola ad te veniret, tu me ut soles, ama, & crebriores ad me literas. mitte, Vale.

VII. Quomodo distinguantur casus, fortuna, fatum, providentia, et quæ sunt eis subiecta, et quomodo per ea res humane regantur.

M. Antonius Maioragius, Antonio Comiti
consobriño suo. S. P. D.

NON sanè leuis est ista quæstio tua, quam mihi proponis, sed eiusmodi ut præclarissimum quoduis ingenium plurimum exercere possit. vis enim ut tibi declaré, quomodo quatuor illa vocabula; casus, fortuna, fatum, providentia distinguantur, & quæ sint eis subiecta, quaque ratione res humanæ per ea regi & administrari dicantur. Ego vero non tantum mihi assumo ut speré hac in re multo difficillima, tibi satisfacere posse, sed ut tibi gratificer, ea scribam quæ mihi hoc tempore in promptu sunt, postea siquid certius inuenero, non grauabor id ad te scribere. primo igitur de casu & fortuna cõiuncte, deinde de fato, tum de providentia breuiter aliqua dicam. quibus explicatis, fortasse quæ a me petis intelliges. casus enim & fortuna & fors & euentus pro eadem re, capi à Cicerone secundo de Diuinatione videtur, ubi sic ait; Fortuna quid aliud est, quod fors, quid casus, quid euentus, nisi cum sic aliquid cecidit, sic euenit, ut vel non cadere, atque euenire, vel aliter cadere atque euenire potuerit? ita frequenter Cicero casum & fortunam nam coniungit. quasi nihil inter se differant, ut eodem in libro; Quomodo ergo id quod temere fit cæco casu & volu-

M. 2. bilitate.

Epist. 10.

bilitate fortunæ præsentiri & prædici potest! & secundo de Officijs dixit, casu aliquo atq; fortuna habere causam celebritatis & nominis. sed sæpe casus apud Latinos pro effectu fortunæ ponitur, vt Plancus ad Senatum; sed cum in eum casum me fortuna demississet, & Virgilius Aeneidos primo. Nunc eadem fortuna viros tot casibus actos, Insequitur. quod apertius etiã in Octauo dixit idem Virgilius. Sin alium quem infandum casum fortuna minaris. casus igitur interdum idem est quod fortuna, interdum fortunæ est effectus. Epicurei nihil non casui & fortunæ tribuebant, volentes omnia fieri temere & fortuito, sine vlllo fato, aut Deorum prouidentia. contra Stoici negabant vllam esse fortunam, & fato hoc est ineuitabili causarum connexionione, in rebus tam voluntarijs, quam naturalibus cuncta fieri necessario dicebant, Mundumq; Deorum prouidentia administrari. Aristoteles secundo Physicorum multis rationibus probat casum & fortunam in rerum esse natura, vultq; multarum rerum esse causas, non quidem proprias & certas, aut necessario antegredientes, sed extraneas & temerarias, quæ quidem præter spem atq; expectationem eueniant, in ijs rebus quæ alicuius finis gratia fiunt, vt si quis fodiens seminãdi gratia, thesaurum inueniat, casu & fortuna dicitur id accidisse, vel si quis iter ingressus à fera lanietur, casus erit atq; fortuna. dicitur autem fortuna penitus omninatione carere, & cæca ac temeraria esse, quoniam (vt ait Themistius) ratio tantum in ijs rebus habetur & visitur, quæ aut necessario aut plerumq; fiunt. fortuna vero (vt Plinius ait) vaga est, inconitans, incerta, varia, volubilis, & ideo quæ fortuito cadunt, raro & insolenter fiunt. volunt Peripatetici non tantum in hominis voluntate, sed etiam in naturæ cursu fortuitos, atq; inexpectatos casus euenire, quorum nulla certa causa reddi possit, & quandam etiam inter casum & fortunam esse differentiam statuunt, quam secundo Physicorũ pulcherrimè Themistius explicat; Est enim casus fortuito antegressa causarum earum, quæ raro fiunt & alicuius gratia. differt in hoc à fortuna, quod casus in pluribus dicitur. quicquid enim fortuna facit, id etiam casus facere dicitur. sed hæc ratio non vicissim retro com meat. non enim statim quicquid casu fit, id etiã à fortuna fieri dici potest. fortuna enim & quicquid ab ea proficiscitur tantum in eis rebus versatur, quæ sunt eius naturæ

naturæ, vt fortunatæ dici possint, & in quibus aliqua potest esse actio. Quare in eis tantum rebus quæ agi geriq; possunt, fortunam versari necesse est. sed quæcunq; geri, administrariq; dicuntur, ea voluntate & consilio fiunt, quemadmodum in Ethicis declaratum est. ergo fortuna versatur in ijs rebus quæ à consilio, & voluntate proficiuntur, huius autem rei signum illud perspicuum est, quod iidem fortunati dicunt, qui etiam felices. Felicitas autem omnis aut ipsa actio, administratioq; est, aut certè in actione administrationeq; posita. in ijs igitur rebus ad quas non pertinet actio nihil à fortuna fieri dici potest. Itaq; neq; inanimum quicquam neq; bellua potest aliquid fortuito facere, quia voluntate & consilio carent. vnde neq; fortunata neq; infortunata propriè dici possunt. nisi per quandam translationem. vt Protarchus dicebat fortunatos esse lapides eos ex quibus altaria fieret, & simulacra Deorum, quod à nobis colantur & venerent. at contra, eos infortunatos, quos humi stratos conculcatus, possunt etiam in anima quandoq; videri aliquid à fortuna facere, vt ensis ille quo quidam inimicus Iasonè Phæreum occidendi gratia percussit, & vomitum quæ à nullo medicorum sanari potuisset, ita rupit, vt hominem a pestifero morbo liberaret, fortunatus sanè ensis appellari potest, casus vero non per translationem sed propriè ad inanima, & ad expertes rationis animantes pertinet. exempli gratia. captus ab hostibus equus, cum ad fontem bibendi cupidus accessisset, in domini sui pristini manus incidit. is casu liberatus dicitur. & si tripes ita ex alto loco decidat, vt ad sedendum opportunè iaceat, id casu factum dicimus. quod si generaliter casum accipimus, poterit etiam de fortuna dici. sed contra fortuna nunquam propriè de casu, sed de ijs tantum in quibus consilium & voluntas inest, dici solet. erit igitur hac ratione casus tanquam genus, cui fortuna tanquam species subiecta sit, vt casus plura complectatur, fortuna pauciora. fatum vero nõ in vna tantum significatione capitur apud Latinos. modo enim pro morte ponitur, vnde fato concedere, pro mori, dicitur. nam ordo naturæ poscit, vt quæcunq; nata sunt, moriantur, hanc igitur moriendi necessitatem fatum appellant, de qua Virgilius in Georgicis; sic omnia fatis in peius ruere ac retro sublapsa referri. Macrobius ait, animos certa quadam numerorum ratione corporibus

ibus confungi, qui numeri dum superflunt, perseverat corpus animari, cum vero deficiunt, mox archana illa vis soluitur, qua societas ipsa conitabat. & hoc est quod fatum, & fatalia vitæ tempora vocamus. de hoc fato siue morte naturali intelligit Virgilius quarto Aeneidos, cum Didonem ait non fato perijisse;

Nam quia nec fato, merita nec morte peribat,

Sed misera ante diem subitoq; accensa furore.

Virgilius sæpe pro Dei voluntate fatū usurpat vt. in quarto;

Sed fatis incerta feror si Iuppiter vnam

Esse velit Tyrijs urbem Troiaq; pro sectis. in primo.

Tendimus in latium sedes vbi fata quietas; Ostendunt. in secundo; Et si fata Deum, si mens non læna fuisset. rursus cui fata parent, quem poscat Apollo. in tertio; sic fata Deū Rex fortitur. interdum fortunam & fatum confundit vt in octauo; Fortuna omnipotens & ineluctabile fatum. videtur autem Virgilius ponere duo fata, nempe fata rerum, & fata Deūm. fata rerum sunt quædam aliorū influxiones in corpora, quæ inclinant quidem ad res agendas vel ad vitia, vel ad virtutes, sed neminem cogere possunt, de quibus in Georgicis; & rerum fato prudentia maior. & alibi, de sapiente; & inexorable fatum, subiecit pedibus. fatum Deorum nihil aliud est, quam ipsa Dei prouidentia, quam nemo subterfugere potest. vt. in quarto. Aeneidos & si fata Iouis poscunt; & in Octauo; fatis egere volentem, quin ipsa vocabuli notatio siue Etymologia videtur innuere fatū nihil aliud esse quam Dei prouidentia, vt fatum id dicatur, quod ipse Iuppiter fatus est. apud Græcos teste Phauorino tria vocabula sunt, quæ idem significant, εἰμαρμένη πρῶτον, μοῖρα. quorum primum à verbo μεῖρομαι deriuatur, quod diuidere & in partes distribuere significat, quasi sua fors vnicuique distributa sit, quam euitare nemo possit. id enim verbum in præterito, Attico more εἰμαρμαι facit vnde εἰμαρμένη, dicitur, πρῶτον vero quasi πρῶτον μοῖραν dici volūt p Syncopen est. autem πρῶτον μοῖρα, idem quod definitio, termino, circumscribo. quasi fatum sit terminus quidam omnibus circumscriptus, atq; designatus, ad quem omnes peruenire necessitas cogat. μοῖραν deniq; quasi μόραν à verbo μεῖρω deduci Phauorinus idem censet. est autem μεῖρω græce, idem quod Latine diuido. & in partes, distribuo. Itaque eadem ratione fatum.

tum *μοῖρα* vocatur, qua etiam *εἰμαρμένη*, quod vnusquisq; sortem suam sibi distributam habeat, quam vitare non possit, quod si ita est, verū erit id quod Manilius Astrologus libro quarto sic ait;

Fata regunt orbem, certa stant omnia lege

Longa; per certos signantur tempora cursus

Nascentes mormur, finisq; ab origine pendet.

Sed plurimum refert intelligere quid ipso fati vocabulo significetur, nam si fatum ipsum *δῖσιν*, hoc est Iouis mentē esse statuerimus quemadmodū Hesiodus appellat, & Proclus super eo carmine; *δῖσιν δὲ ἐξ ἀλέσσει*, Stoiciq; consentiunt, talem habebit potentiam, vt eam subterfugere nemo possit. idem enim erit quod Theologi nostri, in malis hominibus præscientiam Dei, in bonis prædestinationem vocant. atq; ita fato, hoc est Dei mēte fieri dicemus, vt alij sint *εὖμοιροι* idest boni fati, alij vero *κακόμοιροι*, idest mali fati. quis enim contra Dei mentem niti potest? Si vero fatū pro morte capiamus, vt frequenter apud auctores reperitur, etiā hoc modo fatorum necessitatem subire omnes oportet, & fatis concedere. Quod si fatum ita intellexerimus quemadmodum Platonicus solent, vt sit ordo quidam & series causarum ineuitabilis quidem, sed in corporeis tantū rebus, & in vniuerso mundo tam in Cœlo, quam in Elementis, aliud erit hac in re sentiendum. neq; enim hac ratione fatum poterit animum nostrum cogere, aut per vim impellere. Nam in hac vniuersitate totius Mundi tria potissimum consideranda esse statuunt, Mentem, Naturam, Actiones. in quibus tria sint etiam quæ dominantur, Prouidentia, Fatum, Fortuna. atq; ita vt Prouidentia Menti præsit, Fatum Naturæ, Fortuna Actionibus, Quæcunq; enim supra corpoream naturam constituta sunt, vt Deus, intelligentiæ, mentes hominum, in eis prouidentiam dominari volunt, quæ incorporea & æterna, & sibi consimilia regat. at vero in cœlesti & rotundo cursu, & in istis inferioribus corporibus tam simplicibus quam compositis fatorum regnum constituunt. quæ naturam rerum suo arbitrio versent, & moderentur. deniq; in actionibus præcipue hominum versari fortunam existimant. quoniam omnium ferè actionum fines incerti sunt, & aliter quam homines opinentur, euenire possunt, quod, (vt supra docui) casus est, atq; fortunæ. Atq; ex hac distinctione

ctione facile soluitur hæc tota quæstio, dicemus enim huius
 manum genus & fortunæ, & fato, & prouidentia subiectū
 esse, sed ita ut fortuna tantum actionibus præsit, fatum cor-
 pori, prouidentia menti. quin etiā illa multo difficilior &
 magis ardua quæstio soluitur, an aliqua ratione possint ho-
 mines fatum euitare, & liberam animi voluntatem arbitrio
 suo, quocūq; voluerint, inclinare. cuius quæstionis explica-
 tio ut facilior & clarior appareat, ita colligendum est. quē-
 admodum animi nostri, qui rationis est particeps, Deus est
 procreator & rector, ita corporis genitor est & moderator
 Mundus. quò fit ut animus noster à Deo tanquam à patre
 prouidentia legibus clementer & amicè regatur. corpus
 autem tanquam huius Mundi particula quædam, violen-
 to quodam impetu fati viribus trahatur. quare fatum in ani-
 mum atq; mentem nullam omnino potestatem habet, nisi
 quatenus ipse animus indulgendo corpori, fati legibus sese
 obnoxium præstiterit. atq; hac de causa verè diuinus Plato
 præcipit in Phædone, ut à corporis cura discedamus, & res
 diuinas animo frequenter agitemus. quoniam non alia ra-
 tione mala vitare possumus. in eos enim qui se prudentia
 atq; iustitia tradunt, fata nihil possunt. & hæc sunt fata re-
 rum, quibus prudentiam esse maiorem Virgilius affirmat.
 hinc est quod Iulius Firmicus ait. Stellarum esse quod patis-
 mur, & quòd ad parum honestas res stimulamur, sed diuini
 iatis esse, quòd repugnamus. Deus enim & quæcunq; diui-
 na sunt nulli fato sunt obnoxia. Iam vero qui fortunam &
 fatum satis intellexerit, & quomodo inter se distinguantur
 agnouerit, is etiā sine vlla difficultate, quid prouidentia
 diuina sit, intelligit, est enim ratio sempiterna quæ procurat
 coelestia maximè, deinde in terris ea quæ ad homines per-
 tinent, neq; enim audiendi sunt illi, qui rerum humanarum
 curam agere Deum non opinantur, qua in sententia Plinius
 fuit, & nonnulli minuti Philosophi, sed Platoni philoso-
 phorū principi, & Theologis nostris, sine dubitatione vlla
 credendum est, qui statuunt Deum omnia quæ ad salutem
 hominū pertinent, diligentissimè procurare. satis igitur opi-
 nor iam te percepisse, quod à me quærebas. Vale.

VIII. Cui Virgilius Iunonem inducat pluuiam, grandines,
& tonitrua concitantē, & vnle reuera fiant ea quæ Iunoni
Virgilius attribuit.

M. Antonius Maioragius, Baptistæ
Cusano. S. P. D.

VAMVIS ea petas à me quæ potius à
Philosopho, quam à Grammatico pes-
tenda essent, tamen quia te plurimum
amo, neq; prorsus à Philosophia sum as-
lienus, conabor tuæ morem gerere vo-
luntati. vis enim vt tibi explicem, cur
in quarto Aeneidos Virgilius Iunonē
inducat pluuiam, grandines, & toni-
trua concitantem. sic enim eo in libro Iuno ipsa loquitur;
His ego nigrantem commixta grandine nimbum

Desuper infundam, & tonitru cœlum omne ciebo.

Et præterea petis vnderere vera putentur ea fieri quæ Iunoni
Virgilius attribuit. Ac prima quidem tuæ quæstionis pars
breuis & explicata est, altera vero paulo diffusior. fingit enī
ideo Virgilius à Iunone, pluuiam, grandines, & tonitrua
concitari, quoniam antiqui Philosophi nihil aliud Iunonē
quam aërem esse voluerunt, quod secundo de Natura Deo-
rum his verbis Cicerō testatur; Aër (vt Stoici disputant) in-
teriectus inter cœlum & mare Iunonis nomine cōsecratur,
quæ est soror & coniux Iouis, quòd & similitudo est Aethe-
ris, & cum eo summa coniunctio. effeminarunt autem eum
Iunoniq; tribuerunt, quod nihil est eo mollius. non est autē
dubium quin pluuiæ, grandines, ros, pruina, cæteraq; eius
generis, quæ à Philosophis mixta imperfecta nominantur,
in aëre fiant. docet enim Aristoteles Meteororū primo, tres
in partes aërem distribui, quarum suprema propter ignis vi-
cinitatem calida sit atq; sicca, infima vero propter exhalationē
terræ calida & humida. media deniq; quoniā vtrinq;
frigus ad eam violenter impellitur, frigida & humida. atq; in
hac aëris media regione nubes congregari, pluuias & gigni,
tonitrua fieri. in suprema vero cometas, stellas cadentes, &
cæteras id genus flammatas impressiones generari. hoc igitur

N tur

tur est Iunonis regnum de quo Virgilius sentit. fiunt autem hæc omnia in acre, quoniam ex ipsa terra dum à Sole calefit duplex enascitur exhalatio, quarum altera humida atq; calida est, & ἄτμις ab Aristotele dicitur, altera calida & sicca & appellatur ἀναθυμίασις. ἄτμις αἰ nostri vaporem interpretantur, ἀναθυμίασις autem exhalationem. Itaq; flammæ quæ in sublimi videntur, vt torres, stipulæ, capræ, itelle cadentes, cometæ, dolia, cæteraq; huiusmodi ab exhalatione terræ calida & sicca proueniunt. quæ quoties abrumpitur, fit χάσμα id est hiatus cœli, apparetq; profunditas quædam quam βάρσος appellant, pluuia vero, & grando, & nix, & pruina, & ros a vapore calido & humido gignuntur. qui cū à Sole fuerit elatus in sublime, & in acre medio constituerit, eius loci frigore condensatur, & modo maiore, modo minore impetu descendit. nam si sereno die modicus ætatis tempore attollitur, neq; adeo altè subuehitur, frigore nocturno superueniente in tenues stillas dissoluitur, & hic est quem nos rorem, greci ἄρσος vocant. idem vapor hyberno tempore eodem modo sublatus à noctis frigore congelatur, & à grecis πάχυν, à nostris pruina dicitur. itaq; pruina nihil aliud est, quam ros congelatus. nā in hac regione nostra vento auitro spirante ros, borea vero pruina gignitur, quod contra ferunt in Ponto contingere. Nix autem à vapore in nubé coacto fieri solet, dum hyberno tempore nubes impulsâ frigidis ventis agitatur, & quodammodo spumescit. donec tandem rupta nube in flocos abeat, atq; in terram descendat. frequentius autem in montanis regionibus ningit, quoniam ibi frigidiores & frequentiores venti spirât. ex hoc eodem terreno vapore grando seminarium habet, quæ tunc euenire solet cum a Sole terra calefacta plurimū vaporis emiserit, qui mediam aëris regionem petens à calore vtrinq; premitur superne quidē ab ignis elemento, inferne vero à radiorū solis reflexione, atq; ita κατ' ἀντιπερίσσειν hoc est, per contrariorum ambitum in medio cōstringitur, & primo ipsius loci frigore, deinde etiam frigido vento Borea impellente congelatur. hinc grandinum globi concrefcunt. & si ex vicina aëris regione veniant maiores sunt, & rotundiores, quam si ex remotiori loco descendant. ea vero de causa hyeme grādines non fiunt, quòd elatum vaporem eo tempore nequaquam vtrinq; calor vrgeat, neq; sanè media

media ætate frequentes eueniunt grādines quoniam tunc
 omnis ferè vapor elatus à vehementi Solis calore cōsumit
 quo fit vt vere sæpius atq; autumnno grandines generentur.
 tunc enim calidi atq; humidi vaporis plurimum attollitur,
 atq; ita Solis calore terra tepescit, vt ἀντιπερὶστασιον, facile
 possit irritare. quoties autem non fit ea venemens frigoris
 reflexio, tunc cessant grandines, & ex vapore coacta nubes
 in aquam tantum resoluitur, atq; in pluuiam descēdit. hæc
 Aristotelica sunt. quibus ferè consentit Plinius, cū ait; gran-
 dinem congelatio imbre gigni. & niuem eodem humore
 mollius coacto, pruinam autem ex rore gelido. per hyemē
 niues cadere, non grandines. ipsasq; grandines interdiu sæ-
 pius quam noctu, & multò celerius resolui quam niues. ne-
 bulas nec ætate nec maximo frigore exiitere. rores neq; ge-
 lu, neq; ardoribus, neq; ventis nec nisi serena nocte. putabāt
 autem antiqui grandines carminibus auerti posse. quod nō
 vno in loco Plinius testatur, & Cato nobis quædam inco-
 gnita verba recitat, quibus auerti grandines posse putat.
 Cœlius ait ab Atheniēsi Cleone chalazophylacas idest gran-
 dinum obseruatores fuisse constitutos, qui cum signum des-
 sident a flore grandinem pro se quisq; agnum aut pullū im-
 molabat, cui pullus aut agnus deerat, is acuto stylo digitū
 perstringebat, atq; illo sanguine litabat. existimabant enim
 in ipso sanguine vim quandam inesse grandinis auertende.
 sunt etiam qui putent Deorum ira grandines enasci, sicuti
 ferè Christiani. qua de causa supplicationibus eas auertere
 conantur. Brennus Gallorum Senonum Dux cum Delphi
 cum sanum spoliare niteretur ingenti derepente orta tem-
 pestate magna vi grandinum commixta cum vniuerso ferè
 exercitu deletus est. quin etiam in sacris literis legimus cum
 Delbora præstantissima mulier Hebræorum Imperatrix
 contra Philistæos pugnaret, subitam grandinum multitu-
 dinem è cœlo delapsam Philisteorum ora concussisse, atq;
 eos in fugam conuertisse. cum interim nullus ex Hebræis
 tempestatem illam sentiret. Annibal etiam cum romanā
 urbem expugnare contenderet, ter à tempestate repulsus fu-
 isse dicitur. sed de grandine satis multa, nūc videamus qua
 ratione Iuno dicat. se tonitru cœlum omne commoturam.
 sūt enim etiam tonitrua & fulmina in aëris media regione
 sicuti pluuiæ & grādines, sed alio modo, cū enī ἀναστραφισ,

idest exhalatio calida, & sicca sursum elata mediam aëris regionem attigerit, plerunq; fit vt à vapore iam in nubem frigidam coacto ex omni parte circundetur, atq; in angultū locum constringatur. quare dum exitum aliquo modo quaerit, ita nubem eā qua inclusa est, exagitat, vt maximū fragorem emittat, qui tonitrus appellatur. Ita; nihil est tonitrus quam sicca atq; ignea exhalationis cum nube eā circundante conflictio, atq; collisio. quæ tanto maior fieri solet, quanto nubes densior fuerit. in hac igitur vehemēti cōcussione plerunq; nubem inflammatio proscindit, & splendor ille apparet, quam fulgurationem appellamus. quod si flamma illa in nube concepta violenter ad terram detruditur, fulmen & fulgetrum vocatur. Plinius ait; si nube lactetur flatus aut vapor tonitrua edi, si erumpat ardens, fulmina, si longiore tractu nitatur, fulgetra his findi nubem, illis perumpi. & esse tonitrua impactorum igniū plagas, ideoq; protinus corruscare igneas nubium rimas. Sed qua de causa fit, vt fulgurationem prius videamus, quam tonitruū audiamus; quoniam longē celerior & acrior est in nobis vidēdi sensus quam audiēdi, visus enim sine aëris motu formas aspectabiles statim apprehendit, at vero sensus audiēdi nō nisi per motionem & impulsione aëris ad aures peruenit. quod exemplo manifesto colligi potest. si quem enim procul secuti ligna scindentem videamus, iterum manus ad ferendum prius attollet, quam à nobis plagæ sonitus audiat. hoc autem Lucretius affirmat in sexto perquam eleganter his versibus;

Sed tonitrum fit vti post auribus accipiamus

Fulgere quam cernant oculi, quia semper ad aures
Tardius adueniunt quam visum quæ moueant res.

Id licet hinc etiam cognoscere. cedere si quem
Ancipiti videas ferro procul arboris auctum

Ante fit vt cernas ictum quam plaga per aures
Det sonitum. sic fulgorem quoq; cernimus ante.

Quam tonitrum accepimus. Themistius posteriorum libro secundo, tonitrum duplici de causa fieri scribit, & quòd ignis in nubes constrictus necessario stridet, personatq;, & comminationis terrorisq; gratia, vt improbis qui in tartaro sunt formidinem adferat. quemadmodum Pythagorici sentiunt, putabant enim Pythagorici ea de causa potissimum

tonitru

tonitrum fieri, vt scelestorum animæ quæ apud inferos perpetuo cruciantur, eo strepitu perterrefactæ maiorem etiam cruciatum habent, ridenda vero Democriti sententia, qui credidit hominum industria posse imbres & tonitrua concitari. scribit enim Plinius, Democritum affirmare, si quis Chameleontis caput & guttur roboreis lignis accendat statim imbres, & tonitrua fieri. nec admodum dissimilis Thracum amelia fuit, qui minis perterrefacere posse tonitrua se putabant. quoties enim apud eos tonaret, aut fulminaret, in cœlum sagittas intendebant, rati tonitrum & Deum tonitrua mouentem, ei Deo quem ipsi colerent, hostem esse. quod etiam nostro tempore non tantum rustici, sed etiam plerique nobiles putant à malis Dæmonibus nubes cogi grandinosas, & tonitrua moueri, atque fulmina demitti. quod an verum sit Theologi viderint. nos ex causis naturalibus hæc omnia fieri putamus, eo modo quo docuimus. Vale.

lib. 28. ca. 8

VIII. Notatus error Seruii, cur canes sagaciter odorantur, cur odores nominibus proprijs non distincti sunt, quot modis aliqua res modora dicatur, vnde odores ad nares veniant, quid odor sit, cur ex odore magnam homo voluptatem capiat.

M. Antonius Maioragius, Bartholomæo Magio. S. P. D.

AGNVM quæstionum examen epistola tua continet, quibus ordine vt videris velle respondebo, sed quoniam non admodum difficiles sunt à me breuiter explicabuntur. Ac primo rectè sentis, in errorem Seruium Grammaticum incidisse, qui putet odoratum id tantum dici, quod non ex se odorem habet, atque emit, sed aliunde odorem accipit. cum apud probatissimos auctores odoratum frequentius id significet, quod odorem ex se habet & emittit, quam quod Seruius opinatur, quod aliunde odorem accipit; nisi forte Seruius, Varronem, Virgiliū, Tibullum, Plinium cæterosque scriptores antiquos contempnit, apud quos odoratum id significat, quod ex se odorem emittit.

emittit. Varro tertio de re rustica capite nono; Quidam ex triticeo pane intrito in aquam, multo vino bono & odorato farciunt. Virgilius tertio Georg. Disce & odoratam itas bulis incendere cedrum. Tibullus libro primo; Floret odoratis terra benigna rosis, apud Plinium vero sexcentis locis in hac significatione reperitur. Odorus autem dictio poetica est & idem ferè quod odoratus significat, Ouidius enim primo de arte amandi odoram arborem dixit, & nono Metamorphoseos florem odorum. Claudianus etiam sulphur odorum appellauit, quod de canibus petis, cur tam acriter odorentur, id acciderè sapientes censent propter cerebri siccitatem. quanto enim cerebrum humidius est, tanto obtusior florem odoratum facit, quanto vero siccius, tanto acriorè efficit odoratum. vnde canes quia cerebrum habent paulo siccius quàm reliquæ animantes, ideo etiam Sagacius odorantur. hinc factum est vt qui diligenter aliquid inuestigant, canes venatici dicantur. ita qui rem aliquam acute deprehendit, is odorari dicitur, vt in Verrem libro quarto; mirandum in modum canes venaticos diceres, ita odorabantur omnia & peruestigabant. ita enim in cane sensus odorandi præstat, sicut in Aquila sensus videndi, in serpentibus tangendi, in apris & anseribus audiendi, in hominibus gustandi. Aristoteles libro de Anima secundo scribit odorandi sensum in hominibus hebetissimum esse. quo in loco Themistius asserit, plurima esse animalia quæ sagacius & exquisitius quàm homines olfaciant. vt ex terrestribus canes, ex aui-bus vultures. dedit enim homini naturam gustum exquisitum, quo lectissimis cibis vti posset, odoratum autem acrem tanquam rem superuacaneam non dedit. hac de causâ factum est, vt odores ne nominibus quidem proprijs distincti sint, sed à saporibus nomina mutuentur. Itaq; sicuti saporibus alij dulces, alij amari dicuntur, ita etiam odores, alios dulces, alios amaros vocamus. eodem modo & austerus odor, & pinguis, & acer dici solet. quæ omnia à gustu sumuntur. Tribus autem modis (quemadmodum Themistius docet) aliis qua res inodora dici potest, vel quæ natura nihil profusus olet, vel quæ tenuem & exilem odorem emittit, vel quæ tantum atq; asperum odorem habet, vt tolerari minimè possit. Ad nares vero vel per aërem, vel per aquam odores veniunt, nam etiam aquatiles animantes odorari certum est, quamuis

quamuis etiam non respirent. neque enim respiratio, odorandi causa est, cum insecta omnia quamuis non respicerent, odores tamen sentiant. videmus enim ut apes ad florum odores è longinquo trahantur, & malis odoribus expellantur, atque etiam interficiantur. Aristoteles in libro de sensu scribit; Odorem esse naturam quãdam sapidæ siccitatis in humore, quo fit ut corpora simplicia sicut aqua, ignis, aer nullum odorem habeant. quoniam odor ex commixtione proficiscitur. Mare autem odoratum est, quia saporem & siccitatem continet. verum in arido præcipue constitutus est odor, quemadmodum sapor in humido. quocirca solent vnguenta calefacta longe odoratiora fieri. profunt autem maiorem in modum odores ad tuendam valetudinem, & ad cerebri frigus & catarrhos temperandos, ac reprimendos. quod in libro de sensu docet Aristoteles. sed qua de causa fieri dicemus ut ex omnibus animantibus homines plurimam ex odoribus voluptatem capiant? hoc ex eo provenire peritiores existimant, quoniam, Aristotele teste, maximum pro portione corporis omnium animantium homo cerebrum habet, atque id frigidissimum & humidissimum. quocirca suavis odoris calor & siccitas ad cerebrum ascendens frigus eius & humorem temperat, atque ita miram illi iucunditatem adfert. fit autem odorandi sensus in nobis per spiritus attractionem. qua odores ad cerebrum scandunt. unde consequitur in eo membro magna utilitas & salubritas. in insectis autem (ut Philosophus existimat) apertus est odorandi sensus, itaque tametsi non respirent, nihilominus tamen odorantur. hæc tenus omnibus questionibus tuis de odore me satisfacisse puto, præterquam ultimæ, in qua scire vis an odor nobis præstare nutrimentum possit. quam quæstionem alias à Losanne Arcimboldo mihi propositam explicui. Tu igitur ab eo qui tibi amicus est, & collega studiorum, epistolam pete, quam eum scio diligenter apud se habere. & tanquam pignus & monumentum amoris erga se mei conseruare. Vale.

X. *Cur in montibus magna sit aquarum copia, cur amnes, lacus, fontes in montibus potissimum oriuntur, cur Homerus à Ioue fluentes vocet amnes, & cur sacri dicantur.*

M. Antonius Maioragius, Ioanni
Mariano. S. P. D.

PPORTVNE sanè tuæ mihi literæ perlatæ fuerunt, in quibus à me quærebas; cur in montibus maior sit aquarum copia, hoc est plures lacus, amnes, fontes quam in locis planioribus. Aderat enī Andræas Camutius vir doctissimus, & nullius Philosophiæ partis ignarus, qui cum me tuis litteris subridentem vidisset, quod (inquit) noui est effati ne potes, quid in eis literis scriptum sit; an res est eiusmodi, quam vulgare non oporteat; minimè vero (inquam) sed ideo mihi subridere libet, quæ discipuli mei frequentissime per literas quæstiones quasdam arduas mihi proponunt tanquam alicui Philosopho. cum tamen intelligât me magis Rhetoricæ, quam Philosophiæ naturali studere. sed tamen hoc tempore commodè accidit, quod tu præsens & qui facile pro tua singulari humanitate quæstionem hanc nobis aperies. tum ille cupidior audiendi factus, quænam est (inquit) ista tam ardua quæstio; quærit (inquam) à me Marianus meus, cur in montibus plures sint lacus, amnes, fontes quam in planis locis; quod non sine causa quærere videtur, cum aqua deorsum naturaliter labi soleat, & planiora atq; demissiora semper loca petere. videtur igitur esse contra naturam, vt in montibus altissimis aquæ tam multæ reperiuntur. nam certè maximi quique amnes è montibus fluunt. vt enim à Pado siue Eridano potissimum incipiam, quem fluuitorum regem Virgilius appellat, an non è gremio vesuli montis celsissimum in cacumè elati (quod ait Plinius) sinibus ligurum vagiennorum visendo fonte profluit; annon Aristoteles Meteororum primo, tradit è Paropamisso monte omnium eorum altissimo qui ad hybernum oriètem vergunt, quamplurimos amnes desfluere; vt Bastrum, Choaspem, Araxem, Tanaim? Indum quoq;

quoq; fluuiorum omnium maximum ex eodem mōte descendere? nam ex Caucaſo monte ſane aliſſimo, cum alij multum in primis memorandus ille Phafis delabitur. Quid annon Danubium & Tartefum ē iugis Pyrenæis labi tradit idem Ariſtoteles? quamuis aperte in Danubio decipiatur, qui non ex Pyrenæis montibus, ſed ex Arnoba Germania monte, ex aduerſo Taurici Gallię oppidi multis ultra alpes millibus paſſuum (vt teſtatur Plinius) deſluit. Cornelius Tacitus montem illum non Arnobam ſed Arbonā nominat. & Ptolemæus Abnobam. Rhenus ē ſummis Alpium iugis deſcendit. Nilus à cacumine montis deſluit qui Argyrus appellatur. ſed quid opus eſt exempla commemorare? cum nullus ſerè ſit paulo inſignior fluuius, qui non ab aliquo monte deſcendat. Iam vero lacus & fontes in montibus frequentiffimi ſunt. vt etiam è ſaxis ipſis ſæpiſſimè fontes erumpant, cuius rei cauſam à te tanquam à peritiſſimo philoſopho, & naturæ interprete iam expeſto. Tum ille, ſcio teſ (inquit) hæc non ignorare, verum quia libentiſſimè de rebus huiuſmodi loquor, in quibus aſſiduè verſatus ſum, & te audiendi cupidum oſtendis, dicam ea quæ mihi ſunt in promptu. cauſam igitur propoſitæ quæſtionis facilius intelligemus. ſi prius quomodo fluuij fontesq; gignantur aperuerimus. Sciendum ergo eſt ex Ariſtotelis ſententia nūquam elementa conqueſcere, ſed perpetua quadam viciffitudine commutari, vt ex terra fiat aqua, ex aqua aër, ex aère ignis, & conuerſo ordine, qui prius ignis erat, mox in aërem conuertatur, deinde in aquam ex aère, poſtmò in terram ex aqua. quo fit vt perpetuus quidam fluxus, & refluxus in elementis ſit. quem Oceanum Theologi veteres appellarunt, & rerum omnium parentem eſſe voluerunt. Vnde illud; Oceanumq; patrem rerum. Nymphasq; ſorores. Sed ex aqua in aërem, & contra ex aère in aquam facillima eſt & pennis mutatio. ex terra enim atq; aqua vapores perpetuo calore ſolis emergunt, qui primò in aërem quaſi conuerſi, mox frigore cōdenſantur, atq; iterū in aquā reſoluuntur. ſicut igitur in ſublimi vapor in nubem coactus pluuias generat, ita ſpiritus aëris in ſpecubus, & terræ cauernis compreſſus, in aquas eliqueſcit, quæ demū tum propter pluuias tum propter vapores calidos ſurſum tendentes in multitudinem cōgeſta, atq; inundantes neceſſario profluunt. nam

○ primò

primò tenuibus admodum itillis ex terrę meatibus emanat aqua, deinde alię cum alijs coeunt, & tandē in fontes, atq; fluuios prorumpunt. quòd ipsa re atq; artificio quodam declaratur. nam qui volunt aquę ductus aliquo deriuare, in eminentiori loco terram suffodiunt donec aquę venulas quasdam quasi terrę sudorem reperiant, quę paulatim per locum depressiorem opera factum fluentes colliguntur, & in fontem exeunt. Solet autem id vsu venire, vt quanto plures aliquis locus subterraneas cauernas habuerit, tanto maior in eis vaporis & aeris copia congregetur. atq; ita plures etiam fontes & flumina scateant. quod in eminentissimis montibus accidit, in quibus occultę cauernę plurimę reperiuntur & loca quasi spongię quędam foraminum plena, in quibus cum ex vapore & aere plurimum aquę genitum fuerit, mox vt erumpat in fontes necesse est. hac de causa fit vt (quemadmodum ait Aristoteles) rapidi fluminum cursus e montibus præcipitent. ad quam rem alludens fortasse Virgilius in quarto sic ait; ruunt de montibus amnes. hæc sunt quę Camutius nolter ex tempore differuit, cum ei quæstionem tuam proposuissem. ex quibus etiam haud difficulter intelligi potest, cur Homerus *Μυαιτῆρ* hoc est, a loue fluentes amnes appellauerit. aërem enim & Greci & Latini plerunq; Iouem appellant vt Horatius manet sub Ioue frigido venator. ita etiam sub dio dicimus id est sub aere. nã Iouem Greci *Διὸς* vocant. quinetiam aër iam in pluuiam aut grandines conuersus Iuppiter appellatur, vt Virgilius; Et iam maturis metueendus Iuppiter visus.

Quoniam igitur amnes (vt antea dictum est) ex aere cauernis incluso generantur, & aër sæpe Iuppiter nominatur, merito dicuntur amnes ab Homero a Ioue fluere. qua ratione Nymphas etiam Iouis filias idem Homerus rectissime vocat. nihil enim aliud Nymphæ sunt, quam aquę & fontes, qui ab aere gignuntur. Sunt qui putent Nilum ideo *Μυαιτῆρ*, vocatum, quoniam eius origo lateat, tãquam a cœlo profuat, vnde Tiballus;

Nile pater quamnam possum te dicere causa

Aut quibus in locis occuluisse caput ?

Proclus in Hesiodum scribit, veteres opinatos fuisse naturã omnem aquarum, quę quidem nutriendi atq; augēdi vim habet, sacram esse Dijs illis quos *Ζωρῶντο* vocant, sed præcipuè

cipuè fluitios perennes diuinos exitimallè, quod æternam
immortalemq; Deorum naturam imitentur. vnde factum
est vt fluuitorum nomina Deis immiscerèt. hoc est quod ait
Seneca; Magnorum fluminum capita venerantur, subita &
ex abdito vasti amnis eruptio, aras habet. coluntur aquarū
calentium fontes & stagna. quæ vel opacitas vel immensa
altitudo sacrauit. & Tacitus scribit; sacra & lucos & aras
patrijs amnibus dicari consueuisse. hinc etiam Horatianū
illud; Nunc ad aquæ lene caput sacræ. Phurnutus de natu-
ra Deorum auctor est; amnes taurorum figura plerunq; sin-
gi solitos. hoc est *χερσσφύρσσ* (vt ipse vocat) & *ταυρωσασ*. à
violento scilicet vndarum impetu, quæ strepitum quendam
ruentes; taurorum mugitui similem emittunt. magnus enī
& horribilis aliquando fluuitorum impetus est, cum infano
vortice de montibus altis ruentes, per omnes campos cum
stabulis armenta ferunt (vt ait Poeta) sed hæc in præsentia
tibi sufficiant. Tu vero perge quemadmodum cæpisti, ita
dijs optimarum artium opera nauare. nihil est enim in quo
vel utilius vel gloriosius iuuenilem istam ætatem tuam oc-
cupare possis. & huiusmodi quæstiones frequēter mihi pro-
pone, quæ & ingenium tuum exercere, & eruditionem au-
gere possint. Vale.

XI. *Epistolam omne dicendi genus admittere, hoc est, & subli-
me. & temperatū, et humile. quæ verba dici debeant vsitata. in
Epistola licere græcis vti verbis. quoniam Ciceronianus dici de-
beat. quidam ex Demosthene carmina interpretata.*

M. Antonius Maioragius, Hilarioni
Corbitæ. S. P. D.

TA ne vero primis statim tuis ad me li-
teris tam falsè mecum agis? & quæ huius-
manissimis atq; amantissimis verbis af-
flictum consolari debebas, eum acutis
salsibus deridendum sumis? sed facile pa-
riat tibi plurimum in me licere, si tam
eruditas ad me literas quam strepissimè
miseris. Noli enim putare tua mihi epis-

○ 2 stola.

stola quicquam vnquam accidisse iucundius. In qua iocos
 sis (vt ego quidem interpretor) verbis vtens, te ipsa me gra-
 uiter accusas, cum leges epistolæ me transgressum esse di-
 cas, quòd in superioribus meis ad te literis, paulo seuerius &
 grauius scripserim, putas enim humile tantum dicendi ge-
 nus epistolæ conuenire, quoniam ad Petum scribens Cice-
 ro dixit; epistolas quotidianis verbis texere solemus. Ego
 vero sic exiltimo; genus hoc scribendi multò esse liberri-
 mum, neq; tam angustis circumscribi cancellis, vt nõ liceat
 & subtiliter, & temperate, & grauiter quoties res ipsa postu-
 lat epistolam scribere, quod vel exemplo Ciceronis tui faci-
 le probare possumus, apud quem non tantum familiares
 epistolæ sed etiam plurimæ seueræ & graues inueniuntur,
 quod ipsemet Cicero ad Curionem scribens testatur, cū ait;
 Epistolarum multa esse genera, quorum primum illud est,
 vt certiores faciamus absentes siquid est quod eos scire, aut
 nostra aut ipsorum intersit, alterum familiare & iocosum,
 tertium deniq; seuerū & graue. Ecce quomodo Cicero ipse
 me quodammodo ruetur, & sententiam tuam impugnat,
 qui cæses epistolam omni grauitate carere debere, quod tan-
 tum abest à veritate, vt etiã aliquando cum opus est in epi-
 stola liceat tragicis verbis de tonare. quod à clarissimis &
 optimis auctoribus sæpe video fuisse factitatum. Quid enim
 (vt interim de reliquis sileam) illa tui Ciceronis ad Octau-
 um epistola grauius? Quid illis exclamationibus magis tra-
 gicum; O meam calamitosam ac præcipitem senectutem.
 O turpem exacta dementiq; ætate caniciem, & quæ sequun-
 tur. Quid illis conforma:tionibus & personarum fictionibus
 elatius aut sublimius fieri potest? Quem accipient de suis po-
 steris nuncium illi veteres Africani, Maximi, Scipiones? &
 paulo superius. Quid illis interrogantibus quid agat nunc
 Res P. respondebit aliquis nostrum qui proximus in illam
 æternam domum concesserit? Quid enim hæc ab illis disse-
 runt, quibus nihil vehementius inueniri posse Quintilianus
 exiltimat, vos enim iam Albani tumuli atq; luci, vos in quã
 imploro atq; testor, sed quid hæc ego commemoro? singu-
 la pene verba illius epistolæ, non in orationis contentione,
 sed etiam in Tragœdiæ seueritatem exire videntur, verum
 aliud est, inquit, de Reipublicæ vastitare, aliud de priuatis
 rebus scribere quid? in priuatis rebus nonne res graues plez
 runq;

runq; accidunt? quâquam ego de vniuerso mortalium genere verba illa dixeram, quæ tu tanquam grauiora vituperas. quo quid dici potest excellentius, nisi forte Tullio liceat credere de Romana Republica dicenti verbis vti grauissimis, mihi de toto genere mortalium verba facienti ne paulo quidem latus os aperire, sed scilicet faciendum quod vis, vtendum in epistola sermone quodidiano num cum etiam res aliter postulare videbitur? an si tractandum sit in epistola de rebus diuinis, de bello, de pace, de administratione Reipublice, verbis vti quotidianis oportebit? quis non eum merito risderet, qui vellet Herculis statuam ornare veste puerili? qui minus ridicule facit is qui res grauissimas in summo dicendi genere persequitur? Nullum igitur opinor dicendi genus alienum ab epistola, cum & hoc quod Græci *ἄδρον* appellant omnium grauissimum aliquando recipiat, vt iam demonstratum est, & auream illam atq; æquabilem sequi mediocritatem plerunq; solet. interdum etiam humi repere, & plebeio vti sermone non recuset, ac tanquam riuulus quidam leni murmure peritrepens, lymphidissimis aquis fluere videatur. Quare non mediocriter in mentem mihi venit admirari, cur quicquam alienum ab epistola censeas, quod aut bene latine, aut non omnino male græce dictum sit, sed ais me verbis vti minus vsitatis, quæ paucis cognita sint, & hoc tanquam vitium reprehendis. Ego autem cum ad te scribo non ad imperitum hominem, sed ad eruditum virum me scribere existimo, qui verba omnia, quæ apud probatos auctores & Latinos & Græcos inueniuntur præclare intelligat. scio enim admodum paucos esse, qui doctrina præditi sint, quibus solis in scribendo placere studeo, multitudinem autem imperitam hac in re nihili penitus facio. neq; enim id verum est, quod aliqui mendose affirmant, ea solum verba vsitata dici posse quæ per ora vulgi ferantur, sed quæ auctores quos *ἄλιθτους* Græci vocant, hoc est inuiolatæ fidei, vsurpauerunt, ea omnia videri debent vsitata, etiam si paucis cognita sint. Nam (vt Quintiliano placet) consuetudo sermonis consensus est eruditorum, ne igitur ea verba dicas inusitata, quæ ego a Cicerone, & Cæsare latinæ linguæ principibus accepi. Quod autem scribis me nimis in epistola mea Græcatum fuisse, sic enim tu loqueris, hoc est nimis multa verba Græca inculcasse, id excusarem si meum esset exemplum,

ac non

ac non grauisimos viros huius rei auctores haberent. nunquam ne ad Atticum Ciceronis epistolas legisti? uescis quā in eis multa græcæ posita sint: sic etiam Plinius sæpe scribit, sic quicumq; bonus perlegitur, quod enim in orationibus & poematis vitium habetur si græca verba immisceantur, id in epistolis modo apposite fiat, vehemēter laudatur. illas autē accusationes, quibus ais nonnullos uti contra me, Ciceronianus non est, Tullianus non est, ego penitus nihil facio. cum præfertim nullum adhuc scriptorem inuenire potuerim, qui ex omni parte Ciceronianus esse videatur, mihi enī nequaquam ille videtur esse Ciceronianus, qui verba tantū & locutiones Ciceronis imitari contendit, id quod pleriq; faciunt, sed qui eas disciplinas atq; illam eruditionem qua cumlatus erat ille diuinus orator, assequi pro virili parte conatur, is mihi videtur aliquo modo Ciceronianus dici posse, quod cum pauci sint aut nulli qui præstare possint, nimium arrogantes illi sunt habendi, qui cum aliquas in promptu dictiones habeant, se meros esse Ciceronis germanos arbitrantur. Carmina quæ Demosthenes in extrema ferè parte orationis pro Ctesiphonte posuit, ut à me petisti latina feci, sed existimo te præclare intelligere in hoc interpretationis genere nequaquam verbum verbo reddi posse aut debere, satis est enim si bene sensus explicetur, sic igitur conuerti;

Hos amor induxit patriæ noua prælia Martis

Sumere, & hostilem dilaniare manum.

Cum timor & virtus pugnantēs cogeret, vnā.

Proiecēre animas regna sub atta suas.

Græcorum id causa, ne subdere colla coacti

Seruitio, indignum conciperent facinus.

At patria in gremio iam corpora functa labore

Suscepit, quando hoc ab Ioue iudicium.

Omnia dirigere, & nunquam peccare Deorum est

In vita, at fatum nemo cauere potest.

Siquid est præterea quod à me velis, nō est quod petere vel potius iubere dubites. nam me semper ad omnia vota tua paratissimum inuenies. Vale.

XII. *Quomodo à Grammatico atq; à Philosopho distinguitur orator & quid inter Oratorem, Rhetorem, & Declamatores interfuit.*

M. Antonius Maioragius, Iulio
Sociago. S. P. D.

CUTE sanè colligis aut nullam, aut pe-
rexiguam esse inter Grammaticū, Ora-
torem, & Philosophum differentiam.
cum hi tres artifices omnia ferè singuli
comprehendant, quæ in cognitionem
humanam cadere possunt, nam Gram-
maticus q Latinè literatus dicitur Sues-
tonio teste, penè infinitum vim & mate-
riam: (vt primo de Oratore testatur Cicero) scientia & cog-
nitione comprehendit, vnde sunt qui Grammaticū à Gram-
matista distinguunt, vt literatum à literatore. volunt enim
Grammaticum absolute doctum in omnibus disciplinis si-
gnificare, Grammatistam verò mediocriter eruditum, quo-
rum opinionem Orbilius etiam exemplis confirmat. huc
accedit quòd veteres Grammatici etiam Rhetoricam do-
cebant, atq; à multis de vtraq; arte hoc est Grammatica &
Rhetorica commentarios fuisse scriptos inuenio, quin etiā
quosdam è Grammaticis itatum è ludo transisse in forum,
atq; in numerum præstantissimorū patronorum receptos
fuisse legimus. Quid quod ideo Critici dicebantur à veteri-
bus, quoniam sibi de omni genere scientiarum & scriptorū
diudicandi sumerēt potestatem? nouissimū etiam est quan-
tum Aristarchus, Dydimus, Priscianus, innumerabilesq;
alii Grammatici, in omni doctrinæ genere præstiterint. qn
extant adhuc Ioannis Grammatici in multa Aristotelis ope-
ra doctissimi commentarij, vnde satis intelligi potest Gram-
maticorum professionem omnium ingenuarum artium co-
gnitionem sub se continere, neq; sane aliter Grammaticus
quisquam optimos auctores aut Græcos, aut Latinos bene
interpretari poterit, nisi erit omnium magnarum artium
scientiam assecutus. Quid Philosophus nonne omnium di-
uinarum atq; humanarum rerum intelligentia profiteretur?
nonne

nonne laudandarum artium omnium procreatrix (vt ait Cicero) & quasi parens est Philosophia? nonne Philosophi professione sua omnia quecunq; sunt vel scientiæ peruectigatione, vel differendi ratione comprehenderunt? Hæc eadem omnia scire debet Orator, nam Crassus tertio libro de Oratore clamat; omnem prudentiæ doctrinæq; possessionem Oratoris esse propriam, & veteres illi doctores auctoresq; dicendi nullum genus disputationis a se alienum putabant, ex quibus Hippias Elæus cum Olympiam venisset, maxima illa quinquennali celebritate ludorum gloriatus est cuncta penè audiente Græcia nihil esse vlla in arte rerū omniū quod ipse nesciret, & Leontinus Gorgias apud Platonem de omni re quecunq; in disceptatione questionemq; vocaretur se copiosissime dicturum esse profitetur, isq; princeps ex omnibus ausus est in cōuentu poscere qua de re qsq; vellet audire, cui tantus honor habitus est a Græcia soli vt ex omnibus, Delphis non inaurata statua sed aurea statuereetur. Cum igitur & Grammatici, & Philosophi, & Oratores omnia profiteri videantur, quæris à me quōmodo inter se distinguantur, & qui fieri poterit vt Orator à Grammatico, & Philosopho separetur, quod certè facile fiet, si propositū seu scopum cuiusq; consideremus, nam Grammaticus id vnum præ cæteris sibi proponit, vt emendate pureq; loquatur & scribat, Orator verò vt aptè distinctè ornateq; dicat & ad persuadendum accommodatè, Philosophus deniq; non tantum verba quantum res ipsas sibi cōsiderandas esse statuit, itaq; Grammaticus verborū significacionē & consecutionem, Orator sermonis elegantiam & compositionē, Philosophus rerum causas & vitæ degendæ rationem quærit, quo fit vt Grammaticus excellens rerum omnium vocabula scire debeat, & de rebus omnibus emendatè loqui, Omni verò laude cumulatus Orator, de omni re pposita probabiliter & copiose disputare, Philosophus res omnes ocultas atq; abditas intelligere & sine vlla culpa viuere, Quā distinctionem secundo Tusculanarum Cicero videtur posuisse vbi sic ait; vt enim si Grammaticum se professus quispiā barbare loquatur, aut si absurde canat is qui se velit haberi musicum, hoc turpior sit quòd in eo ipso peccet, cuius profitetur scientiam, sic Philosophus in ratione vitæ peccans, hoc turpior quòd in officio cuius magister esse vult, labitur, artemq;

artemq; vitæ professus, delinquit in vita. Iam igitur Orator rem à Grammatico & Philosopho distinctū habemus. sed dubitas præterea an idem sit Orator, Rhetor, & Declamator. nam hæc tria vocabula videntur idem significare. si quidem Orator aliquando etiam Rhetor dicitur, vt secundo de Finibus Cicero; quasi verò perpetua oratio Rhetorū solum non etiam Philosophorum sit, & Iuuenalis cum de Cicerone summo Oratore loqueretur, ita dixit;

Si fortuna volet fies de Rhetore consul

Si volet hæc eadem fies de consule Rhetor.

Declamator autem dicitur Rhetor siue Orator cum aut docendi aut exercēdi sui causa fictas in scholis causas agit. sed tamen hæc ita distingui commodè solent, vt Rhetor sit is qui artis Oratoriæ præcepta docet vel scribit, qualis apud Grecos Hermogenes, apud Latinos Cornificius hoc in genere qui diligentissimi fuerunt, ab eloquētia longissimè quod in Octauo libro procœmio Quintilianus ait) absuerunt. quoniam se præcepit illis cognititatis satis instructos ad eloquentiam arbitrabantur. Declamator est qui fictas agit causas, qui nisi aliquando in Solem & puluerem veniat, & in iudicijs, in concionibus, in Senatu versetur, nunquam inter Oratores numerari poterit, qualis Porcius Latro fuisse dicitur. Orator deniq; is est qui veras agit causas, qualis fuit Hortensius, Cicero, Messala, Casselius Aulus, quem Horatius celebrat. hi communiter Oratores dicuntur, sed re vera nullus vnquam perfectus Orator extitit, vt auctor est Cicero, quoniam perfectam habere eloquentiam, vt M. Antonius aiebat, vix Deo concessum est. quod item de Grammaticis & Philosophis sentiēdum est, quorum nemo fuit vnquam perfectus, nihil enim simplici in genere omnibus ex partibus perfectum natura expoliuit. hæc sunt quæ ex tempore tuis literis respondere volui, siquid erit aliud quod à me velis, breui coram licebit. istuc enim cogito. Vale.

L A V S D E O .

F I N I S .

P

— I —

INDEX ARGUMENTORVM
 EPISTOLARVM OMNIUM
 quæ his duobus libris
 continentur.

- I. **Q**uod apud antiquos eadem fuerit lyra quæ cithara. fo. 5.
 II. **Q**uid civitatis nomine, quid vrbis contineatur,
 & quæ sit vrbisque vera definitio. fo. 11.
 III. Vnde Senatus dicatur, & de ordine Senatorio quedam. fo. 15.
 IIII. Inusitè accusatum Ciceronem à Rutilio super familia Pa-
 pyriorum, & Ciceronis locus illustratus. fo. 17.
 V. Interpretatur Virgilij versus per sensum, & exteriorum
 & interiorum distinctionem. fo. 18.
 VI. De Polycleto statuario, & Polygnoto pictore, deque ver-
 bis fingendi & pingendi quedam. fo. 23.
 VII. Declaratus Virgilij locus in Bucolicis, & hic eodem in lo-
 co Servius notatus. fo. 27.
 VIII. Declaratus Ciceronis & Vulpiani locus contra Budei
 sententiam, & de censu ac censendi ratione. fo. 29.
 VIII. Explicata breuiter accentuum ratio, ex Ciceronis &
 Quintilian sententia. fo. 33.
 X. Iudicandi artem ordine natura priorè esse, artem inuenien-
 di, atq; ad usum patiorum, contra Ciceronis sententiã. fo. 37.
 XI. Cur apud Latinos unanimis amici vocentur. fo. 42.
 XII. An homines à Deis, vel à Dæmonibus græni possint. fo. 44.
 XIII. An mortui reminiscantur, et an sciant ea quæ hic aguntur. fo. 46.
 XIII. An odor corpori nostro, possit nutrimentum aliquod
 præbere. fo. 51.
 XV. Notatur error Seruij. Poëtas Heroicos, etiam Tragicos
 dici posse. Cur Virgilius omnes serè libros suos alicui-
 us morte concludat. fo. 53.
 XVI. Cur amanter dicuntur esse fauci, & cur amari cupi-
 do dicatur. fo. 55.
 XVII. De sanguine, & venis, & affectionibus quædam, de-
 claratus Virgilij locus, cur amanter pallent, & de
 spiritu per venas diffuso. fo. 56.
 XVIII. Vnde lachrymæ nascantur, & cur ex omnibus ani-
 malibus solus homo lachrymet. fo. 59.
 XVIII. De sepulchris, et sepeliendi religione quædam explicata. fo. 61.

I N D E X.

- XX.** *Aeneam nullo modo cum Didone rem habuisse cum ea muliere trecentis, atque amplius annis fuerit antiquior.* fo. 65.
- LIBER SECVNDVS.**
- I.** *Quomodo propriorum nominum formæ distinguantur contra Grammaticorum sententiam.* fo. 67.
- II.** *Qua de causa qui vehementer laudantur in cælum ferri, aut extolli dicuntur.* fo. 77.
- III.** *Quid sit pudorem soluere, & ibidem de pudore quædam disputata.* fo. 79.
- IIII.** *Quem morem, aut quas ceremonias, Romani veteres in sacrificando seruarent.* fo. 81.
- V.** *Cur amantes furere dicantur, cur amor in medallis herere, & ibidem de medalla multa tractata.* fo. 84.
- VI.** *Declaratus Virgilij locus. Quid Phantasia sit, et qualis in hominibus & belluis, & alia quedam ad idem pertinentia.* fo. 88.
- VII.** *Quomodo distinguantur casus, fortuna, fatum, providentia, & quæ sunt eis subiecta, & quomodo per ea res humanæ regantur.* fo. 91.
- VIII.** *Cur Virgilius Iunonem inducat pluuiam, grandines, & tonitrua concitantem, & unde reuera fiant ea quæ Iunoni Virgilius attribuit.* fo. 97.
- VIIII.** *Notatus error Senuj. cur canes sagaciter odorentur, cur odores nominibus proprijs nõ distincti sunt, quot modis aliqua res inodora ditatur, unde odores ad nares veniant, quid odor sit, cur ex odore magnam humo voluptatem capiat.* fo. 101.
- X.** *Cur in montibus magna sit aquarum copia, cur amnes, lacus, fontes in montibus potissimum orientur, cur Homerus à Ioue fluentes vocet amnes, & cur sacri dicantur.* fo. 104.
- XI.** *Epistolam omne dicendi genus admittere, hoc est, & sublime, & temperatum, & humile. quæ verba dici debeant vsitata. in Epistola licere grecis uti verbis. quinam Ciceronianus dici debeat. quedam ex Demosthene carmina interpretata.* fo. 107.
- XII.** *Quomodo à Grammatico atque à Philosopho distinguatur orator & quid inter Oratorem, Rhetorem, & Declamatorem intersit.* fo. 111.

F I N I S.

